

Medvirkning med mening

**Ung medvirkning og innovasjon
som kommunal kompetanse
– og kilde til konflikt i by- og
stedsutvikling**

**Av
Aina Landsverk Hagen,
Bengt Andersen,
Daniele E. Alves,
Sara Berge Lorenzen
og Astri M. Dalseide**

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTETS RAPPORTSERIE
THE WORK RESEARCH INSTITUTE'S REPORT SERIES

AFI-rapport nummer: 2023:09

Medvirkning med mening

Ung medvirkning og innovasjon som kommunal kompetanse – og kilde til konflikt i by- og stedsutvikling

Forfattere: Aina Landsverk Hagen, Bengt Andersen, Daniele E. Alves, Sara Berge Lorenzen og Astri M. Dalseide

Prosjekt: Unges deltagelse & engasjement i lokal stedsutvikling (UDE)

Prosjektleder: Aina Landsverk Hagen

Oppdragsgiver: Utdanningsetaten i Oslo kommune

Forskningsgruppe: Innovasjon og virksomhetsutvikling

Publiseringsdato: 16. mars 2023

Antall sider: 66 + vedlegg

Emneord: Medvirkning, ungdom, skole, byutvikling, kommune

Resymé:

For å sikre at barn og unge i Oslo kommune får medvirket og sagt sin mening, har AFI bistått i Utdanningsetatens arbeid med å få medvirkning inn i Osloskolen. Oppdraget har hatt spesielt fokus på medvirkning i forbindelse med utbygging på Mortensrud i Oslo. Vi har gjennom samarbeid med ungdom, lærere og ansatte i kommunen identifisert 20 suksesskriterier for medvirkning i langvarige, komplekse utviklings- og byggeprosjekter – disse utgjør til sammen de tre viktigste bestanddelene ved medvirkning: Medvirkningskompetanse, medvirkningsrommet og medvirkningsmottaket. Vi diskuterer verdien av, idealet om og effekten av medvirkning, og presenterer et sett av anbefalinger til beslutningstagere. Det langsiktige målet med arbeidet er å utvikle en systematikk for kunnskapsbasert og målrettet medvirkning for og i Osloskolen, med overførbarhet til andre etater i Oslo kommune og norske skoler og kommuner generelt.

ISBN 978-82-7609-457-2

ISSN (online) 2703-836X

ISSN (print) 0807-0865

© Arbeidsforskningsinstituttet AFI, OsloMet – storbyuniversitetet, 2023

© Work Research Institute (AFI), OsloMet – Oslo Metropolitan University, 2023

© Forfatter(e)/Author(s)

Arbeidsforskningsinstituttet AFI

OsloMet – storbyuniversitetet

Stensberggata 26

Postboks 4, St. Olavs Plass

0130 Oslo

Telefon: +47 93 29 80 30

E-post: postmottak-afi@oslomet.no

Nettadresse: oslomet.no/om/afi

Publikasjonen kan lastes ned gratis fra fagarkivet.oslomet.no

Publications are available for free download from fagarkivet.oslomet.no

Innhold

Ordliste	4
Forord	6
Anbefalinger	8
 DEL 1	 11
Medvirkningskompetanse og innovasjon: Idealet om medvirkning	
 DEL 2	 27
Medvirkningsrommet og motivasjon for medvirkning: Verdien av medvirkning	
 DEL 3	 41
Medvirkningsmottaket og resultat vs. prosess: Effekten av medvirkning	
 Etterord	 55
Referanser	56
Sluttnoter	62
Vedlegg	66

Ordliste

Aktiv medvirkning: Plan- og bygningsloven, §5.1: Krav om å sikre «aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge». I Forskrift til Plan- og bygningsloven står det også om «aktive tiltak».

Byggesak: Når man ønsker å bygge eller endre noe som krever godkjenning fra myndighetene, må man søke kommunen om tillatelse. Den byråkratiske saksgangen kalles byggesak.

Detaljregulering: En arealplan for utviklingen av et mindre område, der det står hva man har lov til å gjøre med eiendommen(e).

Folkemøte: Et åpent møte for alle som er interessert i å få vite hva som skjer i lokale plansaker. Det er som oftest kommunen som arrangerer slike møter. Her kan beboere komme med innspill til hva de ønsker og har behov for i eget nærmiljø.

Forslagsstiller: Den som foreslår endringer i planer for kommunen og som har ansvar for å utarbeide forslag til reguleringsplan, gjøre utredninger og sikre medvirkning. Både kommunen og private aktører kan være forslagsstillere.

Høringsinnspill: Innspill som blir vurdert gjennom et offentlig ettersyn (også kalt en høring). I Oslo kommune er det Plan- og bygningsetaten som sender planforslag på høring på vegne av kommunen. Både privatpersoner og organisasjoner (private eller offentlige) kan sende høringsinnspill.¹

Medvirkere: De som blir invitert med til å delta i medvirkningsprosesser for å gi sine innspill, ideer, tanker og behov til de som skal bygge ut eller utvikle noe i nærområdet.

Midlertidigheter: Dette er bygg som settes opp i påvente av de framtidige byggene for å unngå at man må legge ned drift. For eksempel en brakke som blir brukt som ungdomsklubb i en kortere periode.

Minstekravet til medvirkning: Sikres gjennom innspillsmulighet i forbindelse med varslingsoppstart ved plansak og høringsinnspill i forbindelse med offentlig ettersyn (høring av forslag til reguleringsplan). Dette innebærer å sende ut nabovarsler og kalle inn de som bor i området til folkemøte når forslaget fra kommunen skal til høring.

Offentlig sektor: Den delen av samfunnet som er kommunen eller staten, for eksempel skoler, helsevesenet og eldreomsorg.

Oslobygg: Et foretak i Oslo kommune som har ansvar for eiendom og byggeprosjekter. Tidligere var Oslobygg oppdelt i flere foretak: Omsorgsbygg Oslo KF (OBY), Kultur- og idrettsbygg Oslo KF (KID), og Undervisningsbygg Oslo KF (UBF). Utbyggingsdelen av Boligbygg Oslo KF er også lagt inn under Oslobygg KF.

Plan- og bygningsetaten (PBE): Denne etaten har ansvaret for Oslo kommunes overordnede arealplanlegging og plan- og byggesaksbehandling, og sikrer at høringsinnspill blir lagt ved saken slik at politikerne får lese disse.

Planleggere: Ansatte som jobber i kommunen med å lage planer for hvordan områder skal utvikles, enten på kort eller lang sikt.

Rammesøknad: Den første delen av en byggesøknad, som ber om tillatelse til de ytre rammene for byggeprosjektet, for eksempel størrelse, fasade og naboavklaring.

Reguleringsplan: Dette er verktøyet kommunen bruker for å styre utviklingen av et område.² En reguleringsplan fastsetter hvordan området kan brukes og hva som kan bygges der. Den er en politisk vedtatt plan over et avgrenset område. Planen består av et kart med reguleringsbestemmelser.

Skolebehovsplanen: Planen viser kapasitet og behov for skoleplasser i Osloskolen. Den omfatter nye skoler som skal bygges, men også rehabiliteringer, utvidelser og omstruktureringer av eksisterende skoler. Hvert fjerde år avgis en overordnet strategisk skolebehovsplan til Oslo bystyre. Konkrete tiltak vedtas i årlige handlingsplaner som en del byrådets budsjettforslag.

Tykk medvirkning: Når medvirkere får mulighet til å delta over lengre perioder, bygge relasjoner gjennom å ha flere møter med de som ønsker innspill, være aktive i å innhente kunnskap, dokumentere og jobbe med ideer til hvordan et område skal utvikles og får tilbakemelding på innspillene sine.

Underleverandør: Den som utfører en del av et større prosjekt som er avtalt mellom hovedleverandør. Kommunen kan for eksempel bestille et utviklings- eller byggeprosjekt og inngå en avtale med et ingeniørfirma, som igjen har en avtale med landskapsarkitekter som designer parkene i området.

Utdanningsetaten: Utdanningsetaten er Oslo kommunes største etat med nærmere 28 000 ansatte, og har ansvar for hele Osloskolen. Det vil si grunnskolen, videregående opplæring, voksenopplæring, spesialundervisning, fagopplæring, Fagskolen Oslo og Akershus, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og Aktivitetsskolen (AKS). Utdanningsetaten har ansvar for drift, utvikling, oppfølging og veiledning av utdanningsvirksomheten innenfor de lover, rammer og retningslinjer som nasjonale og kommunale myndigheter fastsetter. Avdeling for skoleanlegg i Utdanningsetaten, planlegger og bestiller skoleanlegg av Oslobygg.

Forord

Ingen medvirkning uten tilbakemelding. Dette er vårt hovedbudskap til deg som leser denne beretningen, uavhengig av om du er ung eller voksen, om du er ansvarlig for utbygging i et nabolag, for elever på en skole eller bare for deg selv. Det er ofte mer enn nok.

Til deg som er ung: Når du deler det du vet om ungdomsliv og ungdomstanker til voksne som ikke har den unike kunnskapen du sitter på, når du gir fra deg dine ideer – da bør du forvente å få noe tilbake. Det viktigste du kan få er en ekte og ærlig tilbakemelding. Det har du krav på og rett til, ifølge loven.³ Men de færreste ungdom som blir bedt om å medvirke i utvikling av eget nabolag vet om disse rettighetene, så i praksis får du sjelden vite hvordan tankene, ideene og innspillene deres blir tatt imot og behandlet. Det er ikke greit.

Til deg som er voksen: Når du ber unge om å dele av sine tanker, ideer og kunnskap om eget nabolag fordi det er jobben din, da skylder du dem å fortelle hva som har skjedd med disse innspillene. Hvordan har de blitt tatt imot? Hva slags innvirkning fikk de? Har noe blitt annerledes enn planlagt på grunn av medvirkningen? Fikk dere ny kunnskap som har påvirket arbeidet deres? Eller fant dere ut at innspillene fra unge ikke kunne bli noe av, fordi det ikke var penger, tid eller politisk enighet til å gjøre noe med det? Uansett hva som har skjedd med det dere har fått vite, har unge krav på å få tilbakemelding. Det er ikke greit å holde det for seg selv. Slik vi ser at skjer i dag, både i Oslo kommune og i andre norske kommuner.⁴

Tykk medvirkning

Gjennom de neste tre kapitlene får du vite mer om våre

«Uansett hva som har skjedd med det dere har fått vite, har unge krav på å få tilbakemelding»

erfaringer med og refleksjoner rundt dette gapet mellom ideal og praksis, og de diskusjonene vi har hatt med kollegaer og samarbeidspartnere, for å forsøke å forstå hvorfor dette som virker så enkelt – å gi tilbakemelding under og etter medvirkning – er så komplisert å få til. Og ikke minst, hvorfor det er så viktig å gjøre noe med det og våre forslag til hva som kan gjøres. Vi kaller det tykk medvirkning, når medvirkere får mulighet til å delta over lengre perioder, bygge relasjoner gjennom å ha flere møter med de som ønsker innspill, være aktive i å innhente kunnskap, dokumentere og jobbe med ideer til hvordan et område skal utvikles og får tilbakemelding på innspillene sine. Og siden Oslo kommune har vedtatt at de ønsker å være foregangskommune på medvirkning, så regner vi med at det er politisk vilje til å etterleve dette – og til å finne ut sammen med lokal ungdom hvordan det best kan gjøres i praksis.

Dette får du lese

Alt vi skriver om i denne rapporten har vi funnet ut gjennom ulike forskningsprosjekter i Norge og internasjonalt. Men det er først og fremst erfaringene fra samarbeidet med Utdanningsetaten (UDE) i Oslo kommune, som ligger bak og bygger oppunder våre refleksjoner. Metode- og prosesserfaringene våre fra Mortensrud i Bydel Søndre Nordstrand er helt konkret beskrevet i et notat som ligger på samme nettside som denne rapporten (lenke i QR-kode på neste side).⁵ Denne håper vi kan være til inspirasjon for alle i og utenfor Oslo

kommune som ønsker å sikre medvirkningsopplegg som gir kunnskap, rom for et mangfold av ideer, rom for innspill og meninger, og som ansvarliggjør mottagere – med andre ord, tar unge på alvor.

I første kapittel ser vi på det vi kaller **Medvirkningskompetanse**. Der tar vi for oss **idealet om medvirkning** og hvordan medvirkning handler om å skape noe nytt, om å innovere. For å få til det trenger vi å få en felles forståelse for hva medvirkning er og skal gjøre, og avklare forventningene vi har – på begge sider. Vi diskuterer også hvor viktig det er å gjøre medvirkningen relevant for alle som deltar, å komme forbi idealbildene av hverandre og betydningen av å bruke skolen som arena og læreplanen som hjelpemiddel til å utvikle gode opplegg som gir varig kunnskap.

Så følger et kapittel om **Medvirkningsrommet** der vi diskuterer **verdien av medvirkning**. Her forteller vi om verktøyet vi har utviklet for å få opp mulighetsrommet for ung medvirkning, betydningen av å lete fram vår ulike motivasjoner for å delta og ikke minst, hvor viktig det er at unge utfordrer vedtatte sannheter og stiller spørsmål til voksne som ber dem om innspill. Her diskuterer vi også hva det gjør med en prosess om de som har makt kommer inn tidlig, og hvor avgjørende det er at medvirkning faktisk er gøy å være med på. Det henger sammen med at dette er kreativt arbeid, og det kan vi ofte trenger hjelp til fra folk med kreativ kompetanse – være seg kunstnere, arkitekter eller pedagoger i skolen. Alt dette vil være med på å skape tillit og det vi kaller trygge rom, som er helt avgjørende for å få til tykk medvirkning.

Siste kapittel handler om **Medvirkningsmottaket** der vi ser på **effekten av medvirkning** og mottakers ansvar i en medvirkningsprosess. Vi deler av våre erfaringer med å synliggjøre unges ideer, slik at de blir levende og materielle, og utdyper hvordan dette er med på å bidra til å bygge tykke relasjoner. Knyttet til mottakers ansvar ligger betydningen av å sikre sporene etter medvirkning, og å finne gode oversettere av innspill – for det er ikke alltid vi bruker eller kjenner samme språk. Til slutt tar vi for oss hvor sentralt det er med rask respons og tydelige tilbakemeldinger som gir ny motivasjon til å engasjere seg i eget nabolag.

Underveis tar vi for oss noen dreinings- eller spenningspunkt, koblet til dilemmaer som vanligvis oppstår når innbyggere involveres som medvirkere. Vi gir samtidig noen anbefalinger til de som har makt til å utforme politikk og ta beslutninger og vi presenterer et sett av suksessfaktorer vi har funnet gjennom forskningen og utviklingsarbeidet vårt. Det vil til sammen utgjøre en full sirkel – først når innspill er behandlet og tilbakemeldinger gitt, kan vi kalle det **medvirkning med mening**.

Rapporten
**Unges deltagelse og
engasjement i lokal
stedsutvikling på
Mortensrud** finner du på
oslomet.no

<https://www.oslomet.no/forskning/forskningsprosjekter/ungdomsmedvirkning>

Anbefalinger til de med makt til å ta beslutninger

Anbefaling #1:

Lage felles kompetansemål for medvirkning i kommunen, som konkret spesifiserer hvordan medvirkning oppnås.

Anbefaling #2:

Inviter til bredt sammensatt innbyggerverksted for å få fram folks egne forventninger og syn på hva «medvirkning» betyr for dem i hverdagen, med jurister fra relevante departementer som kan ta med dette tilbake og påvirke forskrifter, rundskriv eller lovverk.

Anbefaling #3:

Kompetansekurs i å organisere medvirkning bør gjennomføres internt i kommunen, også for politikere, skoleledere og andre administrative ledere, med bistand fra relevante fagmiljøer.

Anbefaling #4:

Utvikle mer presist språk og reelle beskrivelser for hva medvirkningsinnspill konkret bidrar til i en bygge- eller utviklingsprosess.

Anbefaling #7:

Elever som engasjerer seg i medvirkning bør få mulighet til å forbedre sine karakterer, få en attest fra skolen eller hjelp til CV-bygging.

Anbefaling #5:

Innføre en ombudsperson for sosial bærekraftig byutvikling, som har et helhetlig ansvar for medvirkning i kommunen.

Anbefaling #8:

Lag gode springssystemer for medvirkningsinnspill slik at medvirkere ikke må gjenta seg selv til stadig nye medvirkningsmottagere.

Anbefaling #6:

Øremerke unge deltidsarbeidsplasser til relevante praksisplasser i medvirkningsprosjekter.

Anbefaling #9:

Sett krav om at alle mottagere av medvirkningsinnspill må dokumentere og gi tilbakemelding på hvordan medvirkningen har påvirket planene og/eller prosessen – også for innspill som ikke har fått gjennomslag.

Del 1

Medvirkningskompetanse og innovasjon:

Idealet om medvirkning

Jeg, forskeren, står foran en glassvegg, en plansje på veggen, en tusj i hånda, joggesko og selvlysende sceneteip som holder papiret vertikalt på plass. Bak meg balanserer ti byråkrater og arkitekter på svarte barstoler, tre forsker-kollegaer står spredt i den sosiale sonen, møterommets lysrør skinner gjennom glassveggen. Plansjen er tom, hvit, foreløpig. Jeg fører tusjen over papiret, legger igjen grønne linjer og tall, bokstaver og nye linjer. Tidslinjer, tre av dem, blir til, parallelle på papiret, mens jeg snakker, forklarer og spør. Sakte, sammen, får vi fram sammenhenger mellom folk, roller, etater, aktiviteter, planer, avdelinger, ansvar, konstallasjoner og usikkerheter, i et av Oslo kommunes største utbyggingsprosjekter.

Foran oss på veggen trer kun en liten del av dette komplekset fram, for denne gruppa har ansvar for felt 10, 11 og 12. Magiske betegnelser som rommer så mye usagt, usikkert og også utrygt. Jeg stenger ute vissheten om at det må være andre, flere felt, flere folk involvert. Her er det bare plass til vårt felles hodebry. Hvem skal gjøre hva, når, hvor, sammen eller alene, tidlig eller seint i prosessen? De grønne strekene på det hvite papiret vokser fram gjennom håndbevegelser, ord, avtrykk mot papir. Byråkratiets landskap tegnes opp i rå skisseform. Medvirkningen skal plasseres. Ingen i rommet har full oversikt, men til sammen har vi laget en manifestasjon av hvordan det hele henger sammen. Det gjør litt mindre vondt nå.

«Det overrasket oss at vi var så uvitende om hvordan komplekse byggeprosjekter gjennomføres»

At det er smertefullt å stå i det ukjente, er ikke noe nytt for verken forskere eller folk som jobber med innovasjon, som å finne på nye måter å jobbe sammen på. Vi befinner oss i Omsorgsbyggs lokaler på Helsfyr, mens vi forestiller oss Mortensrud i Søndre Nordstrand. Mortensrudprosjektet⁶ har allerede eksistert i flere år, men nå trenger de vår hjelp. Vårt oppdrag i dette større oppdraget fra Byråden er å støtte oppdragsgiver Utdanningsetaten i Oslo kommune (UDE) i å sikre medvirkning med barn og unge fra et nabolag med mange utfordringer.⁷

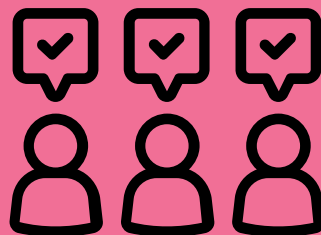
Det overrasket oss at vi var så uvitende om hvordan komplekse byggeprosjekter gjennomføres i en stor kommune med mange etater, hvor kaotisk det virket – og hvordan vi alle strevde med å finne ut hvordan de som har ansvar kan få til å involvere unge i større grad. Vi er i begynnelsen av februar 2020, og vet ennå ikke at verden skal på hodet ganske snart.

En bydel skal pusses opp, styrkes og befolkningen involveres. Vi har brukt de første seks månedene av vårt engasjement til å forsøke å forstå oppdraget, prosjektet, utbyggingen, kommunens ulike deler og roller. Snart håper vi at vi (og prosjektgruppa) er klare for å gjøre medvirkning. Vi aner at det ikke bare er vi som føler oss utilstrekkelige, uvitende, til tider udugelige. Det kommer fram i møter at flere lurte på hva OBY, KID, UBF og alle de andre akronymene som slenges ut, står for, hva ord som rammesøknad, høringsperiode, midlertidigheter, detaljregulering, byggesak og så videre, betyr. Ingen spør. Ingen tør?

Felles språk

Mangel på felles forståelse er den største barrieren for folk som jobber i offentlig sektor.⁸ Bare det å vite eller erkjenne at vi har ulik forståelse av virkeligheten kan sitte langt inne. Det krever mot å si, jeg forstår ikke dette, kan dere forklare meg sammenhengen her? Kan vi finne et felles språk, som gir mening for alle parter?

Dette kommer spesielt tydelig fram når vi jobber med å sikre aktiv medvirkning fra barn og unge rundt hvordan

Suksessfaktor 1: Felles forståelse

For å få gjort medvirkning som gir mening for alle involverte, er det avgjørende å få etablert en felles forståelse for hva medvirkning er og hvilke rettigheter som ligger til grunn, hva de ulike partene forventer å få ut av medvirkningen og hvordan det er tenkt at prosessene skal foregå.

deres eget nærmiljø skal utvikles. Vi vet at vi må oversette ord, uttrykk, forklaringer, tegninger og grafer, til noe som treffer og kan forstås av innbyggere under myndighetsalder. Hvis vi ikke får til det, får vi ikke til noe som kan kalles reell medvirkning. Derfor sitter vi på møte etter møte, i ulike lokaler, med ansatte fra et flerfoldig antall etater i Oslo kommune representert, og spør: Hva betyr dette? Hvorfor er det sånn? Hvem har ansvar her? Kan dere forklare på nytt, med andre ord, bilder eller tegninger? Kan vi sammen lage enklere beskrivelser av hva som er planlagt, hva som er usikkert, hva det er behov for at barn og unge mener noe om? Hva er det dere i kommunen ikke vet, som dere trenger å vite, som bare de som har vokst opp i nabolaget kan hjelpe dere med?

Nyttig å vite

Det som utkrystalliserer seg etter måneder med spørsmål, forstyrrende, naive inntil det banale, men det viste seg også oppklarende for flere enn oss selv, var at det heldigvis finnes et behov blant de som planlegger utbyggingsprosjektet. Et uttrykt behov for at barn og unge fra Mortensrud forteller om sine erfaringer, slik at resultatet til slutt kan bli godt (nok). Flere fra det store samarbeidsteamet fra kommunen formidler troverdig at de gjør dette ikke bare fordi de må, fordi det er lovpålagt, men fordi det er nyttig for dem å vite mer, slik at de kan ta hensyn. En av arkitektene forklarer senere at «for parker og uorganiserte aktivitetssoner så vi det som viktig å kartlegge hva nærmiljøet mener skal til for at de, sammen med venner og familie kommer til å ta området i bruk.» Andre virker motvillige, selv om de kommer, de deltar på planleggingsmøter der vi diskuterer hvordan vi kan få til medvirkning utover minstekravet, det vil si utover å sende ut nabovarsler og kalle inn de som bor i området til folkemøte når forslaget fra kommunen skal til høring.

«for parker og uorganiserte aktivitetssoner så vi det som viktig å kartlegge hva nærmiljøet mener skal til for at de, sammen med venner og familie kommer til å ta området i bruk.»

En felles forståelse for hvorfor en prosess gjennomføres er avgjørende for at den blir gjennomført med suksess og at innspillene får følger.⁹ En nøkkel er at alle som er involvert er tydelig(ere) på sine agendaer, hvorfor gjør de dette? En annen nøkkel kan være å lage bedre retningslinjer for planlegging.¹⁰ Retningslinjer kan skape rom for planleggere der de kan handle etter barns beste, heller enn å ende opp med å ville «gjøre godt», men ikke få det til fordi de mangler et politisk rom for handling.¹¹ I denne teksten introduserer vi derfor et sett av suksesskriterier, som kan fungere nettopp slik. Som en veiviser som sikrer barn og unges beste i medvirkningsprosesser. De fungerer også for andre innbyggergrupper.

Metodikken vi bruker på planleggerne i Mortensrudprosjektet er utprøvd over flere år med forskningsbasert utviklingsarbeid i organisasjoner og bedrifter som ønsker å endre seg, som av ulike grunner har behov for å fornye, om det gjelder arbeidsflyten, måten de samarbeider på internt eller med andre utenfor

organisasjonen, eller produktene og tjenestene de lager. Vi ser raskt at det er stor overføringsverdi til kommunen, selv om vi er usikre på hvor potensialet for innovasjon ligger; klarer vi å finne på nye måter å samarbeide og involvere barn og unge på? Vi er nysgjerrige på om det er noe ved Mortensrudprosjektet og Utdanningsetaten sine ambisjoner om involverende ung medvirkning som kan fungere som brekkstang for økt innovasjon i kommunen. Men hvordan henger egentlig medvirkning og innovasjon sammen?

Er medvirkning innovasjon?

En ålreit definisjon på innovasjon er at det er en prosess, det vil si noe som foregår over tid, der nye ideer, ting eller nye måter å gjøre noe på blir skapt, utviklet eller omskapt. I tillegg må det være nytt for noen, for de som tar i bruk det nyskapte.¹² Innovasjon krever endring, noe nytt, og endring kan oppleves som vanskelig, av ulike grunner, men spesielt dersom man ikke har avklart motivasjonen for den. Hvorfor skal vi endre oss? Gjennom flere år med møterrekker, workshoper og digitale samlinger der vi har forsøkt å bruke kreative metoder for å åpne rommet for medvirkning med barn og unge, har vi gjentatte erfaringer med at det stopper opp. Til tross for god vilje blant de fleste deltagerne, kunne en oppgave som elever ville tatt på strak arm blir for vanskelig – for eksempel ideer til hvordan barn i nabolaget på Mortensrud kunne aktiveres og engasjeres i utviklingen av det som kalles midlertidigheter. Dette er bygg som settes opp i påvente av de framtidige byggene. Idétørke. Energien i rommet synker til bunn. Forslaget blir «lapp i postkassa». Nesten ingen i et rom fullt av kommunalt ansatte argumenterer for å **ikke** involvere barn og unge. Det kræsjer likefullt, når forventninger og forståelser er så ulike at det gjør det vanskelig for folk å samarbeide – for hva samarbeider vi egentlig om? Og hvorfor?

«medvirkning som skal betegnes som reell, må også bli tatt imot og brukt»

Vi må heller snakke om, forklare og oppklare hva medvirkning innebærer, hvorfor det er nyttig, nødvendig og til og med lurt å bruke tid og ressurser på det, og hvordan vi sammen kan gjøre det på nye måter som er tilpasset det komplekse byggeprosjektet på Søndre Nordstrand. Vi tror innledningsvis i prosjektperioden at vi skal samarbeide om å styrke medvirkning blant unge Oslo-borgere, med spesielt trykk på unge fra Mortensrud.

Men det kommer fort fram at vi først må ta noen skritt tilbake. Først når vi begynner å få en felles forståelse i prosjektgruppa, kan vi gå videre og planlegge en konkret medvirkningsinteraksjon sammen.

På samme måte som innovasjon krever at det nyskapende blir tatt imot av noen, og brukt, vil vi hevde at medvirkning som skal betegnes som reell, også må bli tatt imot og brukt. Av noen, til noe. Det er fint og viktig å jobbe for å få til de gode medvirkningsinteraksjonene, men stopper det der, kan det sidestilles med kreativitet, en komponent i innovasjonsprosessen. Kreativitet er i seg selv verdifullt, det kan gi mye mening, inspirasjon og energi til de som er deltagende, men det er først når kreativiteten får et utløp som gjør en forskjell for noen andre, slik at de tar det i bruk, at man kan kalle det innovasjon.

På samme måte vil vi hevde at lovpålagt medvirkning slik den er beskrevet i det norske plan-lovverket, kun tar for seg den «kreative komponenten», at barn og unge skal bli involvert og hørt i saker som angår dem selv. Det har kommunen ansvar for å påse at skjer. Men det er ingen som har spesielt ansvar for å etterfølge barnekonvensjonens påbud om å tillegge barn og unges meninger og innspill om by- og stedsutvikling behørig vekt. Med andre ord, å vurdere innspillene seriøst. Får de betydning? Endrer det noe i planene, i lokalsamfunnet? Er det innovasjon vi ser kimen til?

Vi kommer tilbake til dette argumentet, for å utdype det, og bygge videre, men først må vi få på plass svaret på hvorfor medvirkning, også her. Og hvorfor ekstra søkelys på barn og unges medvirkning? Er ikke alle innbyggere like viktige?

Ekstra beskyttelse

Vi er ikke de eneste som ser at det er et stort gap mellom prinsippet om innbyggermedvirkning og brukerinnflytelse i planlegging, og faktiske plan-praksiser, altså slik planleggere jobber i hverdagen. Både planleggere og politikere snakker høyt og fint om betydningen av barns medvirkning fordi det er bra for demokratiet, men i praksis blir det sett på som ineffektivt og forstyrrende for planprosessen.¹³ Det blir ofte et stort gap mellom idealet, og det som faktisk skjer. Dersom det ikke følger med ressurser og konkret oppfølging over tid er det også vanskelig for de som leder store byggeprosjekter, å prioritere medvirkning selv om de bør.

Vi har lover og regler som skal beskytte innbyggers rett

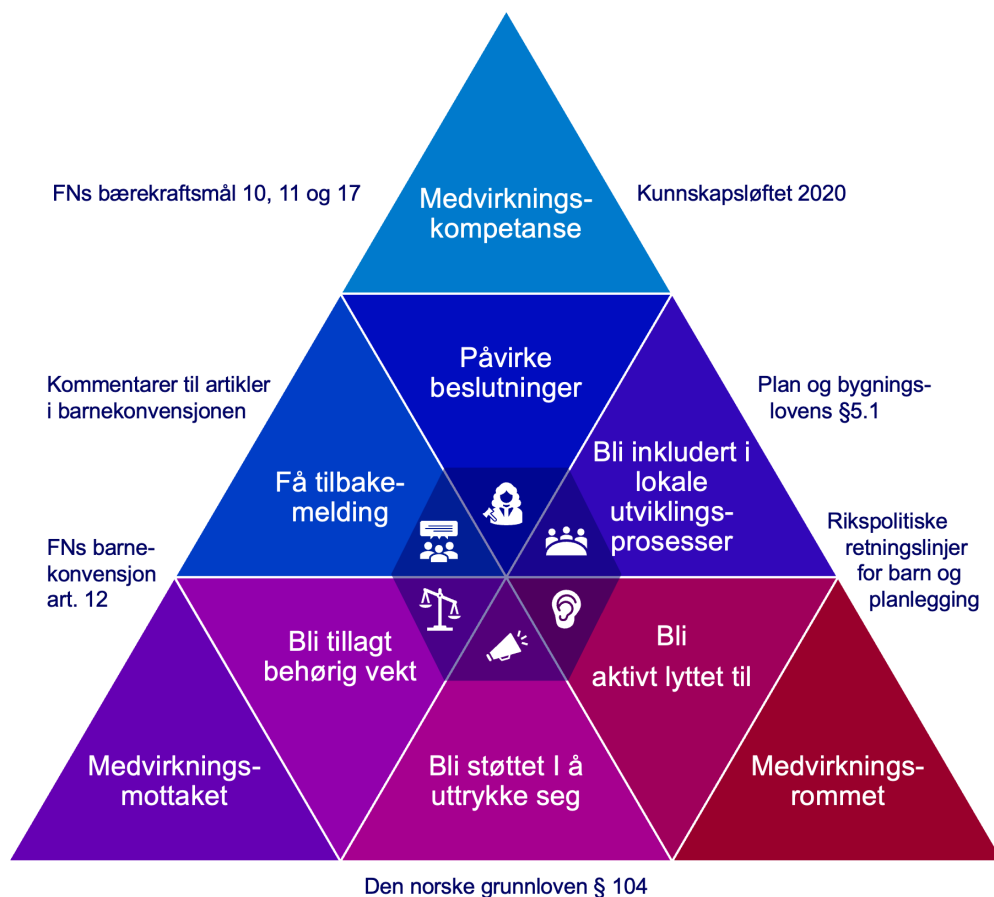

Suksessfaktor 2: Vis forventninger

Vi har alle forventninger til hvordan en prosess skal foregå, enten vi leder den eller er deltagere. Dersom alle parter viser fram sine forventninger og er trygge på eget ståsted, blir det færre misforståelser og lettere å lage gode medvirkningsopplegg som treffer alle og som kan oppnå både egne og felles mål.

til å medvirke i utviklingen av nærmiljøet sitt. Barn og unge har ekstra beskyttelse her. Barn har ikke muligheten til å stemme ved valg, og slik påvirke politisk hvilken retning beslutninger om deres nabolag skal ta. De har heller ikke økonomiske eller organisatoriske muskler og uavhengighet til å kjøpe opp boliger eller næringslokaler, og slik påvirke nabolaget sitt. Derfor er det ekstra viktig for planleggerne og politikerne at denne innbyggergruppen medvirker. Tanken er at de som foreslår endringer, forslagsstillere, da kan få tak i og bruke unges lokalkunnskap og meninger om nabolaget inn i sitt arbeid.¹⁴

Medvirkningspyramiden viser hvordan ulike deler av det å medvirke er beskyttet i forskjellige lovverk. For eksempel sier FNs barnekonvensjon artikkel 12 at barns meninger skal bli tillagt behørig vekt. Det betyr at det barn og

Figur 1: Medvirkningspyramiden viser hvordan lovverket og læreplanen sikrer barn og unges rettigheter til å medvirke i by- og stedsutvikling.

unge gir av innspill i en medvirkningsprosess, faktisk skal behandles og ikke legges i en skuff. Det er ikke nok å bare inkludere dem i lokale utviklingsprosesser, slik Plan- og bygningsloven §5.1 sier, eller å sikre «aktiv medvirkning» slik Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging påpeker. I kommentarene til barnekonvensjonen står det at prosessene skal være «åpne», «informative» og «ansvarlige», det forutsetter at barn får tilbakemelding på hva som har skjedd med innspillene deres.

Slik er barn og unge ekstra godt sikret i lovverket, sammen med andre grupper som krever ekstra tilrettelegging. Men selv om lover og regler som sikrer barn og unges medvirkning i seg selv er et gode, kan de i mange tilfeller skjule at flertallet av barn og unge likevel ikke medvirker på systematiske måter inn i eget lokalsamfunn.¹⁵ Det er her skolen kommer inn, som det eneste stedet som kan sikre bedre representativitet blant barn og unge. De er der. Alle sammen. Og må gjøre som voksne autoriteter, lærere, rektor, miljøarbeidere, sier, på godt og vondt.

Konflikter og uenighet

Det er også slik at barn og unge skal kunne snakke på vegne av seg selv – ikke bare gjennom voksne representanter. Et argument for medvirkning, som man kan tenke gjelder mest for voksne, er at uenigheter

kan avdekkes tidlig. Hvis en nabo ønsker seg et rolig og stille nabolag mens en mer aktiv nabo ønsker seg bordtennisbord på plassen utenfor blokka, vil de to måtte klare å bli enige – det skjer ikke alltid. Tanken er igjen at dersom slike konflikter avklares, vil det kunne sikre mer forutsigbare og effektive byggeprosjekter, som har bredere støtte i befolkningen.¹⁶

«barn og unge står også i konflikter, selv om de målbærer disse på annet vis»

Her er det lett å se for seg voksne naboer som krangler seg imellom, og med planleggerne fra kommunen eller den utsendte arkitekten som skal tegne uteplassen. Men barn og unge står også i konflikter, selv om de målbærer disse på annet vis – kanskje ikke så høyløst i ord, men oftere gjennom handlinger. Hvor de velger å være, henge, la være å henge, løpe, tagge, danse, skate, spille musikk eller okkupere.¹⁷ Ofte er det andre, ofte voksne, som synes dette er feil bruk av rom og tid. Men det kan også være uenigheter mellom grupper av ungdom, hvor jentene ønsker seg noe annet enn guttene fordi de driver med ulike aktiviteter.

Konflikter kan forebygges gjennom medvirkning. Det er ideen, i hvert fall. Medvirkning blir også sett på som et verktøy for å bidra til «demokratisk forankring og legitimitet» av byggesaker og planarbeid.¹⁸ I tillegg sier plandelen av Plan- og bygningsloven at effektivitet i selve planprosessen er et av målene med innbyggermedvirkning.¹⁹ Men da må medvirkningen være «åpen, bred og tilgjengelig» gjennom hele prosessen. Medvirkningen må skje i lokalsamfunnet og sikre dialog med innbyggere som er organisert på ulike vis, gjennom klubber, lag og foreninger, og ikke minst de som er uorganiserte, som ikke tilhører en gruppe i nabolaget sitt.²⁰

Det er nettopp her vi kan finne sporen til lokale innovasjoner, fordi kommunen ønsker å få «integrert nye verdier og aktører i planleggingen».²¹ Dersom kommunen ønsker mindre konflikt blant innbyggerne og økt effektivitet i prosessen når et område skal utvikles, så må noen måter å arbeide, samarbeide og medvirke på, endres, fornyes, sågar nyskapes.

Til diskusjon: Hva er god nok medvirkning?

Gode prosesser som involverer alle i lokalsamfunnet tar tid og koster penger. Ofte må man derfor finne ut hva som er godt nok. Hvordan kan vi sikre at også de som ikke roper høyest, får medvirke? Loven sikrer at «grupper og interesser som ikke kan delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte» (§5.1), det kan være for eksempel etniske minoriteter og beboere i det som ofte blir kategorisert av utenforstående som lavinntektsnabolag. Dette innebærer at kommunen har ansvar for at alle som sender inn forslag om planendringer, har gjennomført såkalt aktiv medvirkning. Dilemmaet her blir å finne balansen mellom ulike innbyggergruppers interesser. Det er vanskelig å håndtere maktubalanse i den praktiske planprosessen, også fordi makten til å bestemme ofte ligger hos de som har mer ressurser og derfor mer innflytelse på gjennomføringen av planer.²²

Paragrafen om medvirkning i Plan- og bygningsloven an også sies å være uklar eller upresis. Det står for

eksempel at den som fremmer et planforslag skal «legge til rette» for «medvirkning». Det er ikke opplagt hva det å legge til rette for medvirkning vil innebære i et konkret planleggingsarbeid. Holder det at man unngår å hindre noen i å si sin mening? Og om «medvirke» brukes om muligheten til å gi innspill, er det da medvirkning hvis Ola står på utsiden av kontorene til utbygger og roper ut sine meninger?

Når det er private som bygger ut er det kommunens ansvar å påse at utbygger eller planlegger ikke hindrer nettopp innspillmulighetene. Men hva innebærer det å «føre tilsyn med» eller «sørge for» at «dette» – hva nå enn «dette» viser tilbake på – kan skje. Også flere andre ord og formuleringer er upresise og kan gi stort rom for tolkning. I fraværet av at «medvirkning» blir «endelig» avklart av Høyesterett, vil nok uklarhetene bestå og det kan være vanskelig for en kommuneansatt å vite hva som er god nok medvirkning.

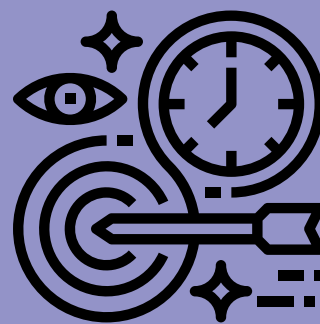
Anbefaling #1: Lage felles kompetansemål for medvirkning i kommunen, som konkret spesifiserer hvordan medvirkning oppnås.

Så hva vil en ny måte å jobbe på, som fungerer for kommunen, innebære? Noen av de store barrierene for innovasjon i offentlig sektor, som vi finner igjen i komplekse utbyggingsprosesser som den på Mortensrud, er utilstrekkelig eller avbrutt finansiering.²³ Det ble tydelig for oss gjennom involveringen i Mortensrudprosjektet at de usikre forholdene rundt finansiering av utbyggingen også påvirket gjennomføringen av medvirkning med barn og unge. Prosjektets framdrift ble utsatt gjentatte ganger, av ulike årsaker, men stort sett alltid med følger for oppfølgingen av medvirkere (se del 3 for mer om medvirkningsmottaket). Medvirkningen blir stykkevis og delt, heller enn plansikkert og helt. Siloorganiseringen av Oslo kommune bidrar også til at svært mye informasjon ikke blir delt mellom etater, og innad i etater, slik at det er vanskelig å få til raske, inkrementelle innovasjoner som er godt forankret og tilpasset endringer «på bakken». Det vil si, i lokalmiljøet på Mortensrud. Dette er en annen velkjent barriere i offentlig sektor, at nettverkets struktur i seg selv hindrer innovasjon.²⁴

Barrierer for innovasjon

Når vi utvikler byer og steder, vil det alltid være mulig og ofte sannsynlig, at innovasjon skjer. Men det er slett ikke sikkert. Heller enn å hevde at by- og stedsutvikling i regi av kommunen er åsted for innovasjon, vil vi peke på at det er her konflikter kommer til syne. Konflikter som viser oss hva som må forandres for å få til å skape noe nytt, noe som kan tas imot og anvendes til å gjøre lokalsamfunnet bedre. Manglende tillit til hverandre²⁵, eller at man ikke ser de gjensidige fordelene ved innovasjon²⁶, bidrar til at nyskaping ikke lykkes i offentlig sektor. Andre barrierer handler om at organisasjonenes kompetanser og kulturer er ulike²⁷, at kommunikasjonen og kunnskapsdelingen mellom organisasjoner er utilstrekkelig, eller at viktige organisasjoner innad i sektoren i for liten grad blir involvert.²⁸

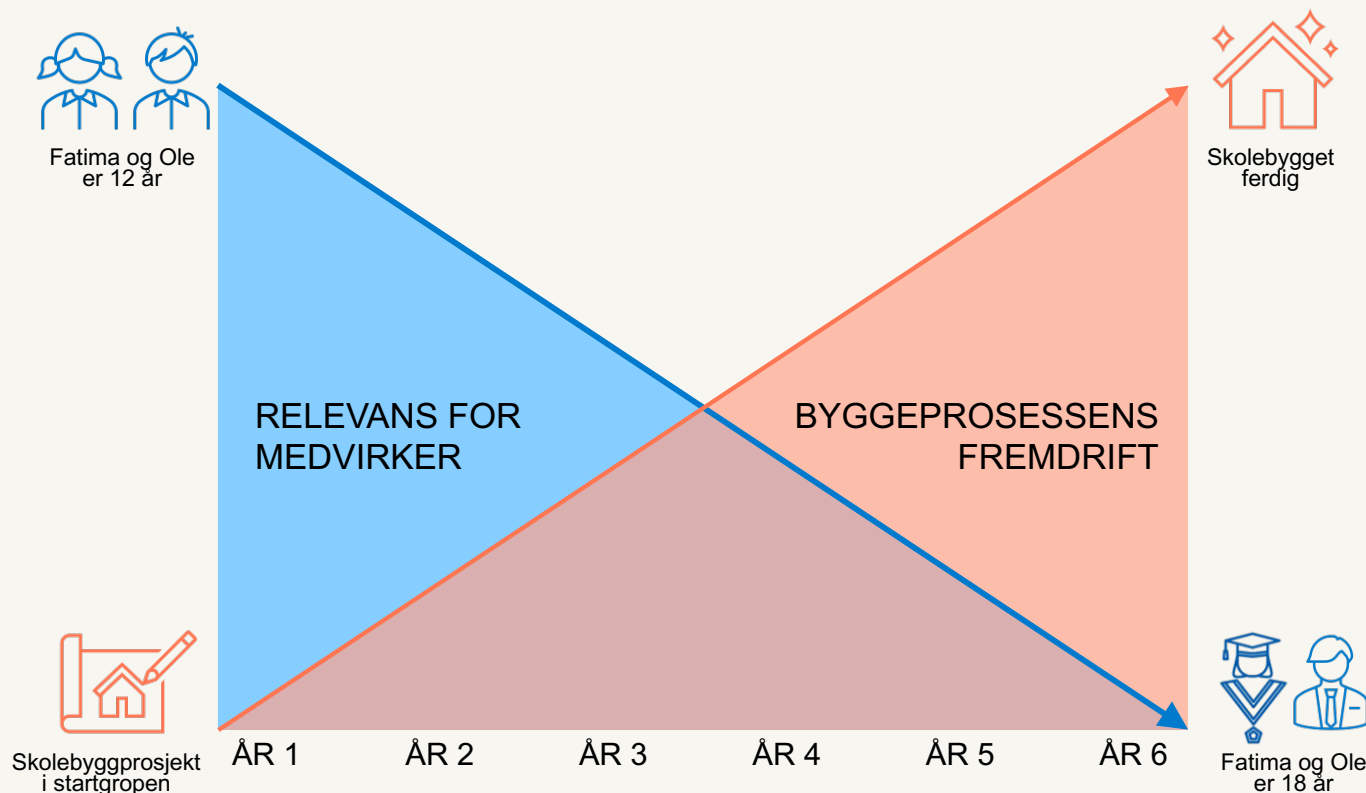
«Både medvirkning og innovasjon er hurraord, som blir mye brukt og i mindre grad gjort, for i praksis er det krevende å få til»

Suksessfaktor 3: Relevant for alle

For at det skal oppleves meningsfullt å være med på medvirkning, må den også oppleves relevant i eget arbeids-, skole- eller hverdagsliv. Med en bred tilnærming og en anerkjennelse av alle involvertes egenverdi, vil det bli lettere å finne felles energi og tilhørighet i prosessen.

Alle disse barrierene kan vi gjenkjenne i et så komplekst byggeprosjekt som Mortensrud-utbyggingen. Vi ser det når en representant fra en etat ikke ser verdien av å snakke direkte med innbyggere, men synes det er mer enn godt nok å putte infobrosjyrer i postkassene, mens oppdragsgiver snakker varmt om læringsverdien for elever av å delta aktivt i prosessen. Vi ser det igjen når en engasjert ansatt går ut i foreldrepermisjon slik at ideer om nyskapende koblinger mellom to etater ikke lenger følges opp. Vi ser det når en digital samling som åpner for deltagelse fra innbyggere, fører til et møte med en prinsipiell diskusjon om hvor grenseoppgangene mellom etatene, underleverandører (oss forskere) og deres ansvar går.

Figur 2: Et eksempel på hvordan tid har ulik betydning for ulike aktørers behov over tid.

Så med slike barrierer og deres manifestasjoner i en kommunal utbyggingsprosess i mente, hvorfor mener vi det er viktig og riktig å introdusere innovasjon som en inngang til medvirkning med barn og unge? Den viktigste faktoren her er tid. Tiden det tar å bygge ut et stort område av byen sammenlignet med tiden det tar å vokse opp i det samme området. Vi kan her snakke om relativ tid og opplevd tid, det vil si at voksne og barn opplever tidsforløp ulikt og forholder seg til den på ulike måter. Slik ser vi at Fatima og Ole som medvirker til lekeområder rundt den nye skolegården, ikke er brukerne av plassen når den står ferdig. Men medvirkningen slutter å være relevant for Fatima og Ole lenge før ferdigstilling. Så hvordan gjøre det relevant å medvirke i et byggeprosjekt i løpet av en kort barne- og ungdomstid?

Både medvirkning og innovasjon er hurraord, som blir mye brukt og i mindre grad gjort, for i praksis er det krevende å få til, når vi opererer innenfor ulike organisasjonskulturer, med ulike forventninger og rolleforståelser – hvem har ansvar for å være innovative? Hvem har ansvar for å sikre aktiv medvirkning? Hvem har ansvar for forventningene som skapes? Både medvirkning og innovasjon krever praksisendring og organisatorisk endring, det er ikke avgrensede prosesser, dersom man tar det på alvor og mener det når man på magisk vis proklamerer, «Oslo kommune skal være en foregangskommune på medvirkningsprosesser».²⁹ For hva virker på hva, hva skal medvirkning gjøre? Akkurat det er det mange som lurer på, hva medvirkning er, også blant de som jobber med dette hver dag.

«Hvem har ansvar for å sikre aktiv medvirkning?»

Til diskusjon: Hva er medvirkning for kommunen?

I Plan- og bygningslovens §5-1. Medvirkning, kan vi lese:

Enhver som fremmer planforslag, skal **legge til rette for medvirkning**. Kommunen skal **påse at dette** er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private.

Kommunen har et **særlig ansvar** for å sikre **aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging**, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal **sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte**. (Våre uthevinger)

Hva dette særlige ansvaret til kommunen innebærer og hvordan ansvarsfordelingen er, juridisk sett, er høyst uklart.³⁰ Vektleggingen av medvirkning i offentlige dokumenter om byutvikling, kan sies å være en avspeiling av formuleringer i lovverk som dette.³¹ Vi har jobbet mye i og med Oslo kommune. Da har vi oppdaget at kommunens syn på hvor reell medvirkning skal være, ikke er entydig. I informasjonsbladet til kommunen, presiserer en representant for Plan- og bygningsetaten at

[d]et er lett å forveksle medvirkning og medbestemmelse, og etatens ansvar er å legge til rette for medvirkning underveis i planprosessen. Innen by- og områdeutvikling er det i siste instans alltid opp til politikerne å bestemme hva som skal bli gjort.³²

At medvirkning ikke må innebære medbestemmelse blir også presisert og gjentatt ofte, i etatens interne handlingsplan.³³ Selv om «medvirkning» og «medbestemmelse» er to ulike ord, og kanskje har ulike juridiske definisjoner, så er det ikke gitt at de som blir

oppfordret til å medvirke er bevisste disse forskjellene, eller at de alltid blir opplyst om dem. For det andre kan også medvirkning «forstås som virkelig påvirkning gjennom samarbeid».³⁴

Plan- og bygningsetaten i Oslo spesifiserer på sin side at medvirkning «ikke [må] forveksles med direkte beslutningsmyndighet eller rett til å være med å bestemme hva sluttresultatet skal være».³⁵ Det er politikerne som tar de endelige beslutningene når de vedtar planer, men «medvirkning fra innbyggerne i planprosessen kan bidra til å gi politikerne et best mulig beslutningsgrunnlag».³⁶ I et annet dokument anerkjenner man at «medvirkning er et «vidt begrep» før begrepsinnholdet på samme side innsnevres».³⁷

Ifølge ordboken, synes det å være et visst menings-overlapp her. Ordet «medvirkning» er etymologisk knyttet til begrepet «virkning».³⁸ Det gjenspeiles også i en utredning fra Planlovutvalget, som definerer medvirkning som «enkeltpersoner og gruppers rett til å kunne delta i og påvirke beslutningsprosesser» (vår kursivering).³⁹

Folk som ikke jobber i kommunen har nok en idé om at medvirkning skal innebære dialog og en (viss) innflytelse,⁴⁰ men det er ikke definert videre i lovverket hva som legges i begrepet «medvirkning», ei heller i begrepet «aktiv medvirkning».⁴¹ Ifølge samme ordbok, kan «aktiv» bety «som handler», «virksom», «handlekraft» eller vise til noe «som uttrykker en handling som (det grammatiske) subjektet utfører». Vi vil hevde at lovens medvirkningsparagrafer ikke gjør oss klokere på hva «medvirkning» egentlig er eller burde være. Dermed lander vi på at en lesning av paragrafer, offentlige veiledere med mer, har gjort oss medvirkningsforvirret.

Anbefaling #2: Inviter til bredt sammensatt innbyggerverksted for å få fram folks egne forventninger og syn på hva «medvirkning» betyr for dem i hverdagen, med jurister fra relevante departementer som kan ta med dette tilbake og påvirke forskrifter, rundskriv eller lovverk.

Det at det er uklart hva lover og reguleringer om medvirkning betyr når det skal oversettes til daglige praksiser, kan bidra til at det er vanskelig å «gjøre medvirkning» i praksis – og samtidig være sikre på at det vi gjør er etter lovens intensjoner. Det gjør det også vanskelig for unge å kreve sin rett til medvirkning. Den vanligste konsekvensen vi har sett i praksis er at de som medvirker blir skuffet eller forvirret fordi de forventer en annen type oppfølging enn det de får, spesielt i etterkant av en involvering. Dette skjer samtidig som de som organiserer for medvirkning er nervøse fordi de ikke vet hvordan de skal møte det de forestiller seg at folk forventer. Vi ser at det foregår en «meningskollaps» i møtet mellom partene her, heller enn det som ofte feilaktig kalles for «medvirkningstrøtthet». Unge og eldre vi møter på viser ikke tegn på trøtthet, men utviser snarere en form for forvirring og frustrasjon over å ikke se meningen med det å engasjere seg.

Hvorfor skal vi medvirke?

Det er siden 2019 lovpålagt at alle kommuner og fylker skal ha ungdomsråd som skal rådføres og kunne komme med innspill i utviklingsplaner på vegne av ungdom, og de fleste skoler har elevråd, som i noen grad konsulteres dersom skolen eller skoleområdet skal utbygges. Opplæringsloven og overordnet del til læreplanen (2020) sier også tydelig at barn og unges medvirkning er en del av deres rettigheter som elever, men også en del av opplæringen de skal få for å bli kompetente medborgere. Hver kommune eller bydel har en såkalt Barnas representant, som har ansvar for å bringe inn barn og unges perspektiv i plansaker, uten at det må gjennom en politisk prosess. I tillegg gir folkehelseloven⁴², forvaltningsloven⁴³ og kommuneloven⁴⁴ medvirkning for alle innbyggergrupper legitimitet. Dette er ikke lovverk eller ordninger som barn og unge selv kjenner til og de blir derfor avhengige av at voksne informerer dem om deres rettigheter – noe som i liten grad skjer.

Man skulle tro at med så mange lover og regler på plass for å sikre innbyggenes medvirkning, og spesielt barn og unges medvirkning, så ville det ikke være noe problem? Men vi har sett over at selv om noe står i loven, betyr det ikke at det er så klart hva det innebærer. Plan- og bygningsloven sier at kommunene har ansvaret for å sikre ung medvirkning, men hvem i kommunen er det de mener da? Hvem kan ungdom fra Mortensrud gå til dersom de ikke opplever at dette ansvaret blir tatt på alvor? Det er ikke klart hva som skjer med de som ikke følger loven – er det straffbart å hindre at barn og unge medvirker i utviklingen av sitt eget nærmiljø? Når det er så mange

uklarheter knyttet til et begrep åpner det ikke bare for forvirring, men også for innovasjon: Det gir muligheter til å fylle begrepet med innhold, å utdype og lage definisjoner basert på det som skjer i virkeligheten, i klasserommet eller på ungdomsklubben. For det er heller ikke beskrevet i klartekst hva aktiv medvirkning med barn og unge er til forskjell fra annen medvirkning. Akkurat det har vi forsøkt å finne ut av, gjennom flere år med utprøving av ulike måter å jobbe med elever og unge voksne på Mortensrud. Vi kaller det tykk medvirkning, noe vi kommer tilbake til i del III.⁴⁵ Her skal vi se på hvordan læreplanen og Kunnskapsløftet 2020 kan hjelpe oss til å bli bedre på nettopp aktiv medvirkning.

Læreplan og kompetansemål som verktøy

Å ha god kommunikasjon med skolen i forkant for å finne relevant fag og tidspunkt for medvirkning var avgjørende for at vi fikk til noe vi selv ville kalle aktiv medvirkning med unge. En annen viktig faktor var å planlegge innholdet i faget, type sluttprodukt, og design i samarbeid med lærere. På et tidspunkt høsten 2021 ble lærerne ved Lofsrud ungdomsskole invitert til flere møter med ressursgruppa for Mortensrudprosjektet.⁴⁶ Gruppa ønsket å kartlegge deres behov for undervisningsopplegg i forkant og deres erfaring etter at opplegget med elevene var gjennomført. Vi brukte Medvirkningsrommet (se vedlegg 1) som kartleggingsverktøy, og gjorde erfaringsdelingen som dialog-basert gruppearbeid i etterkant.

Vi var nybegynnere i både læreplan og kompetansemål da vi startet oppdraget for Utdanningssetaten (UDE) i 2019. Men gjennom flere runder med samarbeid med ansatte i UDE, lærere på ulike trinn og fag, og sommerskolelærere og -assistenter, har opplevelsen av å forme et medvirkningsopplegg etter læreplanen gått fra å føles som en nervepirrende månelanding til å bli en inspirerende øvelse. Den nye læreplanen har et sterkt fokus på medvirkning – det går igjen i mange av fagbeskrivelsene, og er også et viktig element i de tverrfaglige temaene som skal inngå i alle fag i grunnskolen og spesielt i temaet Demokrati og medborgerskap.⁴⁷

«Lærernes aktive involvering ble nøkkelen»

Men hva tenker lærerne selv om demokratiopplæringen i skolen og medborgeridealene de jobber utifra? Det er ulike måter å forstå hvordan elever skal lære om medborgerskap: **Politisk informert medborgerskap**, det vil si kunnskap de kan ta i bruk som medborgere, å bli informerte velgere, **rasjonelt autonomt medborgerskap** der elever lærer å tenke kritisk, som en form for utdanning for demokratiet⁴⁸ eller **sosialt intelligent medborgerskap** som deltagelse i demokratiske praksiser der demokratiet er et verktøy eller modell for læring i skolen.⁴⁹ Den siste tilnærmingen er i liten grad utbredt blant lærere i dag, mens skoleledere i større grad er opptatt av elevenes deltagelse i lokalsamfunnet.⁵⁰

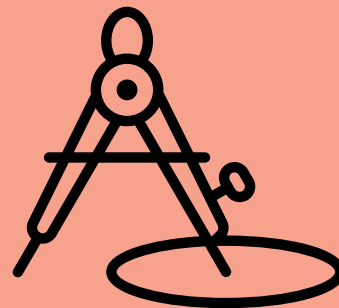
Økt vilje

Sosialt intelligent medborgerskap er mer praksisorientert, med fokus på at unge kan være gode borgere her og nå fremfor i framtiden. Denne måten å tenke på bygger på filosofen James Dewey⁵¹, som hevder at menneskesinnet blir til gjennom interaksjon med andre og at vi ikke kan overlate samfunnsutviklingen til eksperter. Vi må alle delta, være med å forme og kontrollere samfunnsinstitusjonene som påvirker oss, samtidig som vi vurderer og gjør bruk av ekspertkunnskap for å kunne delta effektivt.⁵² Elever som deltar i deltagerorienterte programmer fikk i kraft av det de lærte om å delta, økt vilje og tro på egen evne til demokratisk deltagelse.⁵³ Skal skolen bidra til å fostre aktive medborgere er nøkkelen å styrke elevenes politiske mestringstro.⁵⁴

Ved å knytte kompetansemål til medvirkningsaktiviteter og –utfall, vil elever og lærere få et utvidet utbytte av medvirkningen. For oss ble jobben med å finne koblinger mellom ung medvirkning og det tverrfaglige temaet «Folkehelse og livsmestring» for barneskoletrinnene på Stovner skole, vendepunktet. Da først forsto vi hvordan fag som ikke åpenbart virker koblet til tematikken medvirkning, ikke bare kan gi muligheter til å «gjøre som vi pleier», men også kan brukes til å utfordre våre egne metoder og innfallsvinkler. Lærernes aktive involvering ble nøkkelen. Dialogen med lærerne i forkant, gjennom og i etterkant av samarbeidet med elevene, gjorde at vi klarte å lage medvirkningsopplegg som ga mening for elevene – og for lærerne.

Folkehelse og livsmestring

Hvordan kan vi koble medvirkning til det elever skal lære her? Vi nøstet oss bakover fra det vi visste om folkehelse, der opplevelsen av å bli inkludert er en av de viktigste driverne for god folkehelse. En av indikatorene på sosial inkludering er det som på engelsk kalles «a

Suksessfaktor 4: Bruke skolefag

Verdigrunnlaget i norsk læreplan gir ikke bare gode argumenter for medvirkning, men utdyper også hvorfor danning er en vel så viktig del av vår utvikling som mennesker, som det utdanning er. Aktiv medvirkning basert på pedagogiske prinsipper vil gjøre medvirkning til en meningsfylt aktivitet, både i og utenfor skolen – også for innbyggere som er ferdig med formell skolegang.

sense of community».⁵⁵ Dette handler om at de som er medlemmer av en gruppering har en opplevelse av at de tilhører og at de betyr noe for hverandre og overfor gruppa, i tillegg til at de deler troen på at behovene deres vil bli møtt gjennom medlemmenes forpliktelser overfor hverandre.⁵⁶ En annen indikator er lokal deltagelse og aktiv involvering i lokale grupperinger (være seg sport, sosiale, religiøst, politisk), møter og aktiviteter.⁵⁷ En tredje indikator er sivilt engasjement, som handler om en felles forståelse og et felles ansvar hos hver og en for å løse sosiale problemer og styrke livskvaliteten for hele lokalsamfunnet.⁵⁸ I et nabolag kan det finnes flere

grupperinger og ulike «communities» samtidig og folk kan ha høyst ulik opplevelse av et slikt samhold.

Hva ønsker elevene seg?

Vi testet ut dette på Stovner skole, med elever fra 1. og 5. trinn. Her skal skolen og skolegården rehabiliteres, og UDE ønsket å få vite mer om hva elevene ønsket seg for uteområdene. I bygge- og utviklingsprosjekter tilknyttet skolen er det vanligvis Foreldrerådets Arbeidsutvalg (FAU) som snakker for elevene. I noen sammenhenger har også elevrådet en representant i slike fora. FAU får ofte urettmessig stor innflytelse på vegne av barna, som etter lovverket skal gis mulighet til å snakke selv, bli aktivt lyttet til og støttet i å uttrykke seg.

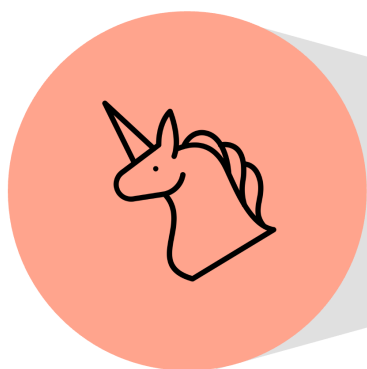
Vi så hvordan det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring ga en meningsfull ramme rundt idéarbeidet til elevene. Samtidig sikrer det at alle elevene er representert, og kan bidra inn med meninger basert på ny, tilegnet kompetanse om hvordan nærområder utvikles og hvorfor dette er viktig for å sikre folkehelse.

Gjennom samarbeid, idearbeid og egen kunnskapsproduksjon får elevene et grunnlag for å bidra med

egne stemmer inn i utvikling av områder knyttet til skole, hjem eller fritid. Ytringsfrihet og ytringsstøtte er noen av de viktigste rettighetene i et demokrati, og noen av de sterkeste beveggrunnene for tilrettelegging av aktiv medvirkning med barn og unge i Norge. Men det er mange som har ambisjoner om å få til noe mer og bedre. Spørsmålet er derfor ikke bare hvordan vi gjør det i praksis, men også – hva er idealet vi måler oss mot til enhver tid?

Den ideelle medvirker – og medvirkningsmottager

Medvirkning er et felt som kjennetegnes av mange gode intensjoner, ambisjoner og vilje til å få til ting, også utover det som er minimumskrav eller forventet. Det gjør at standarden man setter til tider kan bli ganske uopnåelig, både for den som skal medvirke og de som setter i gang medvirkning. For å tydeliggjøre dette dilemmaet, har vi laget to arketyper: enhjørningen – den ideelle medvirkeren, sett fra medvirkningsinitiators ståsted, og feen – den gode medvirkningsmottageren, sett fra unge medvirkeres perspektiv. Disse er basert på erfaringer fra medvirkningsprosesser både i og utenfor Oslo, med barn og unge i alderen 10–25 år. Begrepene har vi laget selv, for å kunne snakke om hvordan forestillinger om den andre

Den ideelle medvirker

sett med mottagers øyne

- Kjenner rettighetene sine, men misbruker dem ikke
- Kan ta valg og ønsker å dele meninger, gi innspill og beskrive behov, uten å forvente for mye
- Vet hva alternativer til medvirkning er, f.eks. aktivisme, men velger å ikke bruke disse virkemidlene i medvirkningssammenhenger
- Forstår at de er en del av et større bilde (og aksepterer sin plass)

Den ideelle medvirkningsmottager

sett med medvirkers øyne

- Forklarer oppdraget enkelt så vi forstår det uten av det blir kjedelig og tar lang tid
- Er tydelig på hvorfor hen ønsker at vi skal medvirke, men føler seg ikke truet av at vi har våre egne grunner til å ville være med
- Gir oss noe for å være med, uten at det blir urettferdig for andre
- Forteller hva som skjedde med innspillene våre, men forventer ikke at vi skal følge det opp hvis vi ikke har tid eller lyst

Figur 3: Enhjørningen, den ideelle medvirker, er en utopisk størrelse – det samme gjelder feen, eller den ideelle mottageren av medvirkningsinnspill. De kan likevel gi oss innsikt i andres forventninger i en medvirkningsprosess.

ofte virker inn på samhandlingen – og noen ganger gjør at folk snakker forbi hverandre heller enn å snakke med hverandre.

Det som kjennetegner den ideelle medvirker og mottager er at de er tydelige, til tross for at de er ukjente for hverandre. Barn og unge opplever ofte at de må selge seg inn, og en ideell mottager vil klare å ta imot unge mennesker der de er, med det de kan. Dette er et ideal, noe å strekke seg etter, og vi ser at det er mulig å få til. Har man innsikt i egne forventninger og idealer, gir det også rom for realisme og realitetsorientering. Her kommer verktøyet Medvirkningsrommet (se vedlegg 1) til sin rett. Vi har erfart at en tidlig gjennomgang av premissene som ligger til grunn og mulighetsrommet for medvirkning, samt en kartlegging av alle involverte aktører og motivasjonene disse har for å innlemme innbyggere i medvirkning, gjør møtet mellom medvirkere og de som inviterer til medvirkning mindre konfliktfylt.

Å bli møtt med respekt, åpenhet og forståelse for forskjeller gir mulighet til å nærme seg virkeligheten heller enn å ta utgangspunkt i idealbildene av hverandre. Det finnes også ulike idealtyper av medborgerskap i opplæring i skolen. Da har du enten den personlige ansvarlige medborgeren som har en mer individualistisk tilnærming, den deltagende medborgeren, som er aktivt involvert i eget lokalmiljø, eller den rettferdighetsorienterte medborgeren – som stiller spørsmålsteget ved det bestående.⁵⁹ De fleste av oss vil kanskje være en blanding av disse?

Hva er medvirkningskompetanse?

Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter, slik at man kan mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner.⁶⁰ Medvirkningskompetanse i et nærmiljøperspektiv handler da om å kunne tilegne seg ny kunnskap om et område som skal utvikles og faggruppene som er involvert, mestre utfordringer rundt uenighet, ulike interesser og ujevnt kunnskapsgrunnlag, og bidra til å få et bredt spekter av innspill og ideer opp for å kunne løse utfordringer sammen på tvers av roller og posisjoner, i nye, ukjente situasjoner og rom. Denne kompetansen innebærer også forståelse for lokalsamfunn, pedagogiske og kreative virkemidler, samt mulighet til å tilegne seg kunnskap om livssituasjonen til andre enn seg selv, med hensyn til blant annet alder, klasse og minoritetsbakgrunn. Medvirkningskompetanse handler også om å ha evne til å reflektere over ulike typer og former for innspill og et mangfold av meninger, samt

Suksessfaktor 5: Ideal vs virkelighet

Ved å utforske de ulike rollene og posisjonene som fylles når vi gjør medvirkning, vil vi kunne snakke bedre sammen og med hverandre. Misforståelser og skuffelser kan også unngås dersom man på forhånd har satt ord på bildene man har av hverandre.

kunne analysere, oversette og formidle betydningen av disse i en nærmiljøkontekst.

Det virker å være et problem å gå fra teori til praksis når det kommer til å involvere barn og unge i planprosesser, noe som tilsier at planleggere og beslutningstakere må oppdatere ferdighetene sine.⁶¹ For det er ikke bare barn og unge som har behov for kompetanseheving rundt demokrati i praksis.

Til diskusjon: Hva gjør vi med ulike kompetansenivåer?

Begrepet «medvirkning» vil nok forstås ulikt for de som er del av «planleggingsfeltet» – det vil blant annet si planleggere, bypolitikere, utbyggere med mer – og de som påvirkes eller utsettes for planer, planvedtak og utbygginger. Også fra juridisk hold synes «medvirkning» etter loven i praksis å bety innspillmuligheter. Likevel, som Justvik (2017) understreker, det å ha eller benytte relevant kompetanse, kunnskap, men også engasjement, er vesentlig og utfordringene i planprosessen kan ikke utelukkende avbøtes gjennom lovendring:

(...) det viktigste av alt [er] å sørge for at planmyndigheten er kjent med – og anvender – det **kompetansegrunnlaget** loven oppstiller for å forsterke adgangen til deltakelse og medvirkning, slik at det ikke blir et ensidig fokus i planarbeidet på å oppfylle prosessuelle minstekrav for å søke å unngå klage eller søksmål fra tredjemenn mot planvedtakets gyldighet. Å lykkes i dette arbeidet vil først og fremst bero på **kunnskap** og **holdninger** i norske kommuner.⁶² (vår utheving)

Medvirkning fordrer oftest både et visst engasjement og relevant kompetanse/kunnskap hos de som rigger prosessene så vel som hos de som skal trekkes med. Vi vet fra en rekke internasjonale studier, studier fra Norge, samt lokalt i Oslo og på Mortensrud, at hverken engasjement eller kunnskap er en ting, en essens, som noen bare har. Ei heller er kunnskap og engasjement likt fordelt mellom personer. I og med at de som er «prosessriggere» ofte vil ha ekspertkunnskap ervervet gjennom utdanning og yrkeserfaringer, så er det kanskje naivt å forvente en jevnbyrdig kunnskapsdeling? Samtidig ser vi hvor mye tid som må brukes i forkant av medvirkningsopplegg, for å få alle deltagerne opp på et nivå som gjør at de kan jobbe godt sammen når de først møtes.

Anbefaling #3: Kompetansekurs i å organisere medvirkning bør gjennomføres internt i kommunen, også for politikere, skoleledere og andre administrative ledere, med bistand fra relevante fagmiljøer.

Kommunen er på vei bort fra den tradisjonelle modellen basert på regler og hierarki, der det å følge linja er det eneste sanne. Tendensen også i andre land er å åpne opp for direkte involvering og innbyggerdeltagelse, for å få tak på sivilsamfunnets kollektive kapasitet og å unngå alternativ opposisjonspolitikk, proteser og tvungne løsninger.⁶³ Demokratiske innovasjoner, slik medvirkningsfeltet kan være en driver for, blir foreslått og gjennomført av kommunalt ansatte og ledere selv.⁶⁴ Men medvirkningsfeltet er ikke ennå et felt preget av nettopp demokratiske innovasjoner.

Vi ser at medvirkning er en økende salgsvare, der det oftere er konsulenter som tjener på kravet om involvering. Kompetansen blir dermed ikke værende i kommunen. Ei heller blir unge innbyggere kompensert for tiden, energien og ressursene de bruker som medvirkere, og ideene de utvikler for planleggere. Innovasjoner knyttet til formater og former, anvendelser, samarbeidsformer, prosess og timing, er alle noe nytt som noen tar i bruk. Spørsmålet er hvor eierskapet skal ligge. Hvem skal eie og profitere på kompetansen?

Karakterer på medvirkning

Skolen er en arena for å få til det som kalles «all-affected principle», det betyr at alle i et nabolag som skal utvikles er berørt og derfor skal bli hørt. Dette gir en territorielt definert deltagelse. Medvirkning i undervisningen har i tillegg fordelen ved å gi tematisk definert deltagelse. Slik vil medvirkning i samarbeid med skolen gi både rådgivende – fra elev til planlegger – og meningsfulle prosesser. Gjennom skolen kan man få til begge deler. Kompetansen bygges og blir værende både hos de kommuneansatte og hos elevene. Spesielt stort utbytte (og utfordringer) får man dersom det gjennomføres medvirkning over tid, som involverer mange. Men det kan både være ressurskrevende. Elever er også i en vurderingssituasjon, der de får karakterer. Hvordan påvirker det meningene deres og hvor fritt opplever de selv at de står til å være utfordrende og kritiske? For hva gjør man hvis lokal ungdom utvider rommet for hva det er ment å medvirke på?

«Vi ser at medvirkning er en økende salgsvare, der det oftere er konsulenter som tjener på kravet om involvering»

Suksessfaktor 6: Kunnskap som varer

Alt man lærer ved å være en del av en medvirkningsprosess, er kunnskap som kan komme til nytte senere – om det er på skolen, i jobb eller som engasjert nabo. Kunnskapen man tilegner seg ved å delta i og organisere medvirkning er del av en livslang dannelsesprosess i et demokrati.

Kunnskapsløftet 2020:

Her finner du det du trenger om læreplaner, verdier og prinsipper for grunnopplæring og kompetansemål i norsk skole.

udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/

Hva er medvirkningskompetanse?

For en leder:

- Forstå helheten og hvordan medvirkningen passer inn (eller ikke) i denne
- Oversikt/innsikt i ressursene som kreves og mulighet/vilje til å skaffe disse
- Forståelse for hvordan medvirkning kan være en driver for innovasjon i kommunen
- Kunne trekke på ulike fagfelt og posisjoner, for å få dyp og bred forankring blant både medvirkere og mottagere av medvirkning

For en medvirkningstilrettelegger, for eksempel en lærer:

- Kunne sette seg inn i den aktuelle planprosessen – kjenne til de viktigste begrepene, rollene og rettighetene
- Kunne ulike kreative metoder for å få til dialog som engasjerer
- Kunne pedagogiske prinsipper og teknikker som kobler medvirkning til læring
- Kjenne til verktøy for dokumentering for å sikre sporbarhet
- Kjenne rettighetene til medvirkere for å kunne kreve oppfølging og tilbakemelding
- Forståelse for at ingen kan gjøre eller si noe feil som medvirker

For en medvirker, for eksempel en 15-årig elev:

- Kjenne til og kunne snakke om/ha begreper for sitt nærmiljø, sted og tilhørighet
- Kunne sette ord på egne ønsker, behov og tanker om framtida
- Kunne stille krav til tilretteleggere og mottagere om å forvalte ideene og innspillene godt, og gi tilbakemelding og kompensasjon
- Kunne samarbeide med andre om å utvikle og vise fram ideer i fellesskap

Del 2

Medvirkningsrommet og motivasjon for medvirkning:

Verdien av medvirkning

Vi har sett gjennom samarbeid med kommuner og bydeler at mye medvirkning som inkluderer barn og unge foregår punktvis og i liten grad er koordinert. Da blir læringen, relasjonsbyggingen og kunnskapsutvekslingen mellom barn og voksne både sporadisk og mangelfull. Spørsmålet er hvem det er effektivt for, at barn og unge medvirker på denne måten. Det er også overraskende lite rom for kreativ utforskning og selvstendig idéutvikling, ut over selve medvirkningsoppdraget unge blir introdusert for.⁶⁵ Og har noen spurt, hva får egentlig barn og unge selv ut av å medvirke?⁶⁶

Det er et sprang fra en gruppe ungdommers innspill om å bevare ballbingen bak skolen i de nye planene, til at kommunen utvikler innovasjon på systemnivå. Det er mange forskere som nå jobber med å beskrive ulike kjennetegn ved slik innovasjon i offentlig sektor, kjennetegn som kan gi oss en bro til å gjøre et slikt sprang mindre vågalt. De har til felles at de kobler seg på et trend-begrep i kommunal sammenheng, nemlig samskaping.⁶⁷ Den enkleste forklaringen på samskaping er at man jobber sammen på tvers av faggrupper, roller og posisjoner, uten å ha definert på forhånd hva man skal ende opp med av resultater. Men samskaping er vanskelig å få til i praksis når organiseringen av arbeid er lagt opp på en måte som hindrer eller begrenser improvisasjon – et kjerneelement i gjennomføring av medvirkning med barn og unge.⁶⁸ Oslo kommunes siloorganisering av etater utgjør en vesentlig barriere for improvisasjon. Det kan være fordi ansatte ikke er vant med eller har mandat til å jobbe på tvers av organisasjonene i egen kommune. Det kan også være forhold utenfor planleggerens kontroll som forstyrrer den samskapende prosessen. Kanskje har man glemt å tenke på andre aktører, som for eksempel kan gjøre at et byområde oppleves utrygt og konfliktfylt

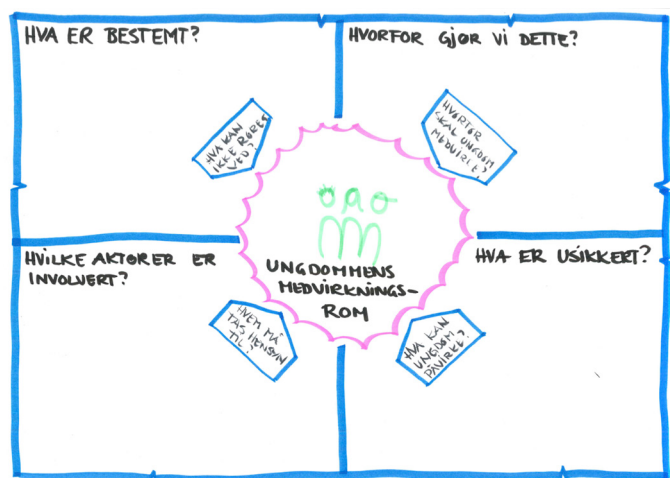
å engasjere seg i. Dette kan være særlig aktuelt i såkalte «utsatte områder», der for eksempel rusmisbrukere og barn bruker det samme byrommet.⁶⁹

Hva er medvirkningsrommet?

Det er mye snakk om medvirkning, uten at folk blir så mye klokere av det. Men kanskje et lettere spørsmål å svare på er, hva er det meningen at medvirkning skal gjøre? Hva forventer vi av medvirkning? En av ungdommene som jobbet sammen med oss i et annet prosjekt om medvirkning⁷⁰, har gitt oss denne forklaringen:

«Medvirking handlar mykje om samtalar med andre menneske, og å saman finne dei ressursane ein treng for å få gjennomført eit prosjekt.»

Denne beskrivelsen er ganske genial. Den er enkel og konkret, og noe mange kan kjenne seg igjen i. En annen måte å si det på, er at medvirkning skal hjelpe oss til å gjøre barn og unges erfaringer, tanker og kunnskap om til ideer, som så kan bli tatt på alvor av voksne som bestemmer. Målet er da at disse beslutningene som tas gjør nabolaget ditt bedre eller bevarer det som allerede fungerer godt, slik at det fortsatt er ålreit å bo og vokse opp et sted. Men da er vi over på ønsketenking, og ikke nødvendigvis en beskrivelse av hva medvirkning fører til i praksis. Sånn er det ofte med medvirkningsbegrepet, det glir unna og gir oss mer en pekepinn på hvor vi skal eller vil enn hvor vi er for øyeblikket. Ofte tilslører det også maktrelasjoner og interesse- og ressurskonflikter, fordi det kan virke som at alle blir enige bare de får medvirke. Slik er det ikke i praksis.

Figur 4: Verktøyet medvirkningsrommet består av fire hovedspørsmål, som vi jobber oss gjennom i forkant av et medvirkningsopplegg med unge. Du finner verktøyet som vedlegg bakerst.

Vi har erfart hvor avgjørende det er å avklare hva rommet for medvirkning er før en inviterer til medvirkning. De formelle medvirkningsstrukturene har sin funksjon, men kan i mange tilfeller skjule at flertallet av befolkningen ikke medvirker på systematiske måter inn i eget lokalsamfunn. Hva betyr dette i praksis – og hvem har ansvaret i hvilke deler av prosessen for å sikre aktiv medvirkning? En måte å få til at idealet om medvirkning, som er litt glatt og ugjennomtrengelig på samme tid, blir omgjort til noe som kan brukes, gjøres og forstås av alle, er å undersøke i forkant hva medvirkningsrommet er.⁷¹ Det vil si, hva kan innbyggere medvirke på, hvor og hvordan kan de utgjøre en forskjell, til enhver tid, i en utbygging- eller planprosess?

Unge medvirkningsrom figur 4 er et verktøy vi har utviklet i tidligere prosjekter. Her kartlegger vi hvilke aktører som er involvert utover de en selv har i næreste krets. Det gjelder også barn og unge, som aldri er en homogen gruppe – selv om de ofte blir behandlet og fortolket slik. Vi forsøker også å etablere hva det er som kan medvirkes på og hva det er som ikke kan rokkes ved, og ikke minst – finne ut hva motivasjonen for å invitere til eller delta i medvirkning er for hver enkelt aktør.

I Mortensrudprosjektet gjorde vi øvelsen Unge medvirkningsrom sammen med prosjektgruppa tidlig i vår involvering, for å forstå bedre hva unge i bydelen hadde mulighet til å påvirke i perioden 2019–2022. En av arkitektene forklarer mot slutten av prosjektperioden,

Suksessfaktor 7: Finne mulighetsrom

Rommet for å kunne påvirke beslutningsprosesser er bevegelig. Noen ganger er det mulig å foreslå store grep, andre ganger er det små forbedringer eller justeringer som kan gjøres. Ved å finne ut hvem som er involvert og hva de motiveres av, vil vi også kunne forstå hvem som kan ta beslutninger, stoppe prosesser eller være drivere for å få gjennom nye forslag.

«hva kan innbyggere medvirke på, hvor og hvordan kan de utgjøre en forskjell, til enhver tid, i en utbygging- eller planprosess?»

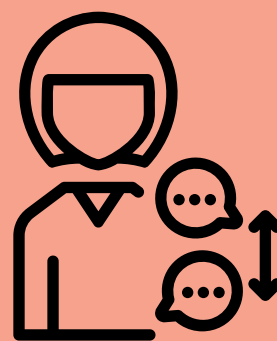
da vi ber henne oppklare det som fortsatt er mystisk for oss, nemlig om innspillene fra lokal ungdom har fått noen følger, at planforslaget bygger på planprogrammet, som hadde sin medvirkning allerede i 2016. Medvirkningen den gangen gikk i stor grad på utvalg og plassering av program, det vil si hvilke fysiske strukturer som er nødvendig for å fylle innbyggernes behov til aktiviteter, opphold og så videre. Hun legger til at planprogrammet ble vedtatt i bystyret og derfor må ses på som et dokument som har vært gjennom en demokratisk prosess. Arkitekten forteller at «i utarbeidelse av planforslaget ble det derfor ikke lagt opp til medvirkning som vil innebære omkamper på vedtatte planprogram, som eks. om sykehjemmet skulle være med i planen eller ikke.» Det er blant annet det foreslåtte sambrukshuset, der sykehjem for eldre er tenkt å være i samme bygg som ungdomsklubben, som har skapt diskusjon blant voksne innbyggere på Mortensrud. Når politikerne likevel har vedtatt dette, vil det være mindre rom til å påvirke beslutningsprosessene gjennom medvirkning enn det var tidligere i prosessen.

Disse rundene med planlegging, medvirkning, behandling og så mer planlegging, gjør det enda viktigere å gjenta øvelsen med å finne Medvirkningsrommet, for det er ikke statisk. Gjennom øvelsen spør vi, sammen: Akkurat nå, hvem er involvert i denne utbyggingsprosessen? Hva er det som er bestemt, og hva er usikkert? Et godt spørsmål å begynne med, er nettopp det basale – hvorfor ønsker vi at andre skal medvirke?

«Det er ikke bare elever i en klasse som trenger å få trygget rommet før de sier hva de blir motivert av, også voksne profesjonelle kan velge å fortelle bare det de vet er riktig å si»

Motivasjon for medvirkning

Politikerne i Oslo har sagt at kommunen skal være en foregangskommune på medvirkning. Den uttalelsen har ganske mye å si, for da er det mange som jobber i ulike deler av kommunen, med oppvekst eller skolebygg eller rusforebygging, som er nødt til å involvere barn og unge i sitt arbeid på nye måter. Fordi det har sjefene deres bestemt. Samtidig kan det godt hende at hun som jobber på ungdomsklubben tenkte dette allerede, at medvirkning

Suksessfaktor 8: Bygge motivasjon

Når vi vet hva som motiverer oss, er det lettere å stille krav til prosessen, stimulere vitebegjær og skaperkraft – både for de som inviterer til og de som deltar i medvirkning. Motivasjonen vår kan endres over tid og være knyttet til ytre eller indre forhold. Bevissthet rundt egen motivasjon gjør oss også tydeligere og tryggere overfor andre, og gjør det enklere å stå i uvisshet og uforutsigbarhet.

er lurt, og dermed får en lettere arbeidshverdag nå som mange flere av kollegaene hennes også må gjøre og snakke om og lære seg om medvirkning. Den indre motivasjonen⁷², det at du tror og vil det selv, er ofte en sterkere kraft enn den ytre, at du får belønning om du gjør noe, men det kan også være litt flaut å fortelle andre om dette. Det er ikke bare elever i en klasse som trenger å få trygget rommet før de sier hva de blir motivert av, også voksne profesjonelle kan velge å fortelle bare det de vet er riktig å si, ikke det de tenker inni seg – samme hvor fine de tankene er. Det kan være en ingeniør som også er skikkelig god i dans, som blir motivert av å lage bygg der

unge mennesker får utfolde seg. Eller en samfunnsøkonom som liker å bygge miniatyr-modeller, men som ikke føler at hen har en naturlig plass i et medvirkningsrom. Det kan være en arkitekt som ikke liker å tegne sammen med andre, men som får motivasjon av å oppfylle kravene til oppdragsgiver. Vi har erfart hvor viktig det er at hver og en finner og sette ord på motivasjonen for å medvirke, og invitere til medvirkning, hos alle involverte.

Er alt mulig?

Under en samling med prosjektgruppa for Mortensrud-utbygginga henger vi opp to meter med papir på veggen, sprer bildekort utover møtebordene, ber alle i rommet velge seg ett som illustrerer hvordan de vil at medvirkningsprosessene skal være framover, ett for egen arbeidsprosess, og ett for hvordan de ønsker at Mortensrud skal bli når utbyggingen er planlagt ferdigstilt. Vi limer opp bildekortene på plansjen og fyller ut medvirkningsrommet på en tidslinje i midten, mens vi diskuterer: Hva kan medvirkes på, når? Hvem bør involveres?

«Undring er et godt utgangspunkt for å jobbe med ideer, og for å stille spørsmål ved det som andre kan ta for gitt»

Å finne ut hva man faktisk kan være med å påvirke, og hva som er helt utenfor rekkevidde, gjør at vi lettere tror på det folk forteller oss. Alt er aldri mulig, men noe er alltid mulig å påvirke. Ærlighet og åpenhet rundt hvem som bestemmer, hvem som har makt og hva som ligger bak, gjør det lettere å dele meningene og ideene sine. Det gjør også at vi har et grunnlag for å undre oss. Hvorfor er det sånn? Må det være sånn?

Undring er et godt utgangspunkt for å jobbe med ideer, og for å stille spørsmål ved det som andre kan ta for gitt. Når vi undrer på noe, forsterker vi vår forestillingsevne, empati og interesse for noe(n) utenfor oss selv.⁷³ Samtidig er undring personlig. Det er vanskelig å kontrollere eller bruke som et endepunkt for diskusjon, og det kjennes i kroppen, som en magefølelse eller en sitring i ryggraden.⁷⁴

Til diskusjon: Medvirkning som magisk kraft

Hva er den egentlige motivasjonen til de som bestiller medvirkning? Vi finner en rekke nasjonale og internasjonale studier som konstaterer nettopp at innbyggernes medvirkning – eller deltakelse – er en nøkkelfaktor, blant annet fordi det antas å sikre at en får gode eller «varige planer».⁷⁵ Med ståsted i Norge, kan en slå fast at i faglitteraturen, fra medvirkningskonsulentene – som skal tjene penger på at «medvirkning» skjer – og i policy-dokumenter, så er det ofte normative påstander eller argumenter, snarere enn empiriske belegg, som anføres for å understreke medvirkningens viktighet.⁷⁶

Beboerne i et område vil ofte være eksperter på eget nabolag og dermed relevante kunnskapskilder og mulige samarbeidspartnere i planlagte endringsprosjekter.⁷⁷ Det å lene seg på lokale, er dog ingen garanti for et bestemt sluttresultat.⁷⁸ Grunnlaget for en viss tilbakeholdenhet når det gjelder å rope «medvirkningshurra», er for det første at man som forsker har et skjørt kunnskapsgrunnlag om en hevder at medvirkning gir bedre nabolag, byer, byutvikling eller planer.⁷⁹ For det andre, så kan man som observatør bli noe i stuss over alt det «medvirkning» skal sies å løse eller bidra til.⁸⁰ For som fenomen i planlegging for områdeendringer, synes medvirkning å bli oppfattet som et allmektig fenomen, ja selve begrepet «medvirkning» synes å ha en «magisk kraft».⁸¹ Blant annet skal medvirkning bidra til økt trivsel, engasjement, eierskap, «sosial rettferdighet», «sosial bærekraft»,⁸² eller «bidra til å sikre at [den] fysiske 'bakgrunnen' er hensiktsmessig for sosiale fellesskap».⁸³ Kan medvirkning gjøre alt dette?

Anbefaling #4: Utvikle mer presist språk og reelle beskrivelser for hva medvirkningsinnspill konkret bidrar til i en bygge- eller utviklingsprosess.

Det gir lite energi i rommet om man forsøker å «fake» egen motivasjon – unge er gode på å gjennomskue voksne som ikke tar det de sier på alvor. Det er ikke noe å være redd for, man kan med fordel heller bli inspirert og la seg bli utfordret. Det er dette vi kaller generativ motstand i kreativitetsforskningen, og det er en driver for god idéutvikling.⁸⁴ Hvor er mulighetene? Hva vil overraske oss? Hvem kan overraske oss?

Da vi gjennomførte medvirkningscamp på Mortensrud i forbindelse med sommerskolen i Oslo kommune, kom ønske om svømmebasseng raskt opp på elevenes agenda. Dette har vært et betent og kontroversielt tema helt siden forslaget om bad ble avslått som alternativ av politikerne i bystyret. En egen naboaktivistgruppe ble grunnlagt blant annet som respons på at bassenget ikke lengre skulle være en del av prosjektet. Vi opplevde at de ansatte i bydelen og kommunens ulike etater forklarte godt grunnene til at det ikke var lagt inn et svømmebasseng i planene. Så selv om det ble sagt til elevene at svømmebasseng ikke skulle bli noe av, klarte de ansatte fra kommunen å være i grønn sone og oppfordre dem til å jobbe videre med ideene sine. Elevene lagde en underskriftskampanje og brukte tid på å forklare daværende byråd Inga Marte Thorkildsen hvorfor de mente det var en god idé å bygge et basseng, selv om politikerne hadde vedtatt at dette ikke var noe kommunen ville bruke midler på.⁸⁵

«Det utgjør en vesensforskjell om man på forhånd avklarer hva som faktisk er usikkert og kan bevegges og påvirkes»

Bystyrets beslutning om at bad ikke skal være med i planen for utbygging av Mortensrud står fortsatt ved lag. Mortensrudprosjektet henviser til «bademeldingen» hvor det står at det skal være et bad per bydel og at dette vil være Holmlia bad i bydel Søndre Nordstrand.⁸⁶

Hva er bestemt – og hva er usikkert?

Når vi jobber med å definere hva medvirkningsrommet er, til enhver tid, er en sentral men bevegelig del dette med hva som er bestemt allerede. I idéutvikling er nettopp forberedelsene og grunnarbeidet som er gjort i forkant avgjørende for resultatet. Også her, hvor det å få ned på papiret hvilke føringer som ligger til grunn, hvilke fysiske betingelser som ikke kan røkkes ved, eller hvilke beslutninger som er tatt og som ikke vil bli omgjort, vil

Suksessfaktor 9: Utfordre «sannheter»

Vi er alle nysgjerrige – men vi tør ikke alltid stille spørsmål når vi lur på noe eller er uenige, ofte fordi vi ikke vil virke dumme. Ved å utfordre det som blir presentert som vedtatte sannheter får vi ikke bare sjekket ut om noe er bevegelig og kan påvirkes gjennom medvirkning, men vi utvikler også kritisk tenking – som er avgjørende for god idéutvikling.

bidra til å kunne finne fram til det som gjenstår – hva kan det faktisk medvirkes på?

I undervisningsopplegget for 1. og 5. trinn som vi var med å planlegge for Stovner barneskole i Oslo ble det fort klart at det er ulike, men komplementære ting de voksne aktørene ønsker å få ut av medvirkningen, alt fra at elevene skal få eierskap til prosjektet til at de skal føle seg trygge på skoleveien og at opplegget kobles til undervisningen.

Samtidig er det alltid noe som er usikkert. Det kan være at budsjettet er i bevegelse, eller at det ikke ennå er bestemt hvilken del av nærområdet den nye skolen skal

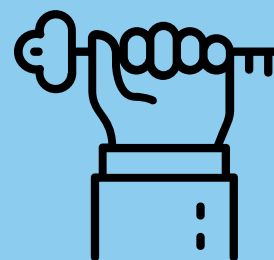
ligge i, eller hva som skal prioriteres, et nytt klubblokale til idrettslaget eller en ekstra etasje på ungdomsklubben. Det utgjør en vesensforskjell om man på forhånd avklarer hva som faktisk er usikkert og kan beveges og påvirkes. Da har man samtidig definert mulighetsrommet for medvirkning.

«de fleste medvirkningsprosesser er nettopp voksen-definerte»

Som forskere opplevde vi det som vanskelig å forstå hva som inngikk i medvirkningsrommet i møte med kommunale aktører, arkitekter eller planleggere, som har delvis ulike mål, fokusområder og perspektiver i utviklingsprosjektet. Vi opplevde dessuten ofte at voksne med formelt ansvar for å sikre medvirkning fra barn og unge, kviet seg for å definere medvirkningsrommet i frykt for at medvirkende unge misforstår og «tror de kan få alt de ønsker seg». Denne motstanden mot å invitere til medvirkning, kan delvis bunne i en motvilje, bevisst eller ubevisst, mot å dele makt⁸⁷, og å måtte stå til ansvar når deler av prosjektet blir utsatt eller omgjort, som så ofte er tilfelle i komplekse byggeprosjekter. Motstanden mot å dele informasjon er forståelig så lenge man ikke har verktøy til å formidle nettopp kompleksiteten i demokratiske prosesser, som kjennetegner de fleste utviklingsprosjekter. Da kan man lett oppleve å havne i et slags «alt eller ingenting»-dilemma.

Vi har også lært hvor avgjørende det er at de voksne aktørene er samstemte på hva det er viktig at elevene får vite om prosjektet, ved oppstart og underveis. Verktøyet Unges medvirkningsrom har slik også som formål å gi involverte voksen-aktører styrket forståelse for betydningen av et omforent formål med medvirkningen, ulike faser og metoder som kan brukes, men også vise hvor sentralt det er at planleggere enes om dette før en prosess initieres.⁸⁸ Det bidrar også til å tydeliggjøre at de fleste medvirkningsprosesser er nettopp voksen-definerte, og slik gi voksne muligheten til å gi fra seg makt slik at unge får et politisk rom for handling.⁸⁹

For det er nettopp gjennom undring vi kan finne ut om det vi trodde var umulig å rokke ved, faktisk er det. Vi kan utfordre det som er bestemt, både ved å stille nye spørsmål – må det være sånn? og ved å argumentere

Suksessfaktor 10: Bli bevisst på makt

Medvirkning skal involvere alle grupper i et lokalsamfunn, men ofte er ikke disse gruppene vant til å snakke med hverandre, eller å snakke direkte med de som har makt til å ta beslutninger. Makthavere er ofte utrent i å snakke direkte med barn og unge. Dialog kan skape forståelse for demokratiske prosesser, selv om det ikke alltid løser uenighet.

for alternative beslutninger. Kommunalt ansatte som inviterer til medvirkning kan bidra ved å informere om hvilke demokratiske rettigheter innbyggere har når det kommer til å utfordre det bestående, også utover medvirkning som aksjonsform. For unge som ikke kan stemme ved valg vil det for eksempel være å sette i gang en underskriftskampanje, be om et møte med en politiker i rådhuset, skrive en kronikk eller organisere en demonstrasjon.

Hvem er med?

De siste tiårene har forskning på kreativitet innenfor organisasjons- og prosess-studier gått fra å sette søkelys på den individuelle skaperen, til å se på de

sosiale og kulturelle dimensjonene ved kreativitet, fra hva som skjer i mennesker til hva som foregår mellom mennesker.⁹⁰ Dette er også noe som ofte blir forbigått i farten når man introduserer et medvirkningsoppdrag for mulige medvirkere: hvem er det som allerede er eller vil bli involvert? Det er lett å tenke at det er to parter, den som skal medvirke og den som initierer og tar imot medvirkningen. I virkeligheten er det ofte hundrevis av mennesker med ulik tilknytning og tilhørighet som er involvert. Det kan være alt fra ansatte på ungdomsklubben, til byråden for oppvekst, foreldre i Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU) på den lokale skolen, eller elever på barnetrinnet som vil være ungdommer når det nye skolebygget står ferdig.

«Planlegging for uforutsette hendelser vil være en anerkjennelse av barndommens og ungdomstidens egenverdi»

Å få grep om hvem alle disse er, og hva slags føringer de gir, i ulike deler av prosessen, er avgjørende for om man senere klarer å ivareta medvirkningsmottaket – som vi kommer tilbake til i del 3. Mortensrud-området grenser for eksempel opp mot det og de som omfattes av det offentlige områdearbeidet som gjøres på Bjørnerud,⁹¹ som del av Oslo sør-satsingen der også Husbanken inngår som viktig kunnskaps- og strategiaktør.⁹² Skal en forstå

endringsprosesser, inkludert rammene og mulighetene for medvirkning, må slike aktører, deres strategier og handlinger, trekkes inn.

Det gjelder også de som vanligvis aktiveres senere i prosessen. Ofte er det overraskende for prosjektgruppa selv, hvem det er som blir relevante i løpet av en prosjektperiode. I juni 2022, da høringsperioden for utbyggingen på Mortensrud er avsluttet og innspillene oppsummeres av arkitektfirmaet som er engasjert for å bistå prosjektleder Oslobygg, kommer en ny aktør på banen. Byantikvaren i Oslo argumenterer for at friidrettshallen som er planlagt på felt 12 blir for dominerende i kulturlandskapet, størrelsen må dermed reduseres. Det får følger for planene også på de øvrige feltene, og gir nye forsinkelser i prosjektet. Hadde denne aktøren kommet på banen i en tidlig fase, ville det ifølge ressursgruppa i Mortensrudprosjektet, ikke fått så store følger. Dette er bare en av mange årsaker til utsettelsene som har preget Mortensrudprosjektet de siste årene. Vi ser uansett at konsekvensen av slike utsettelse kan bli mer alvorlig for ungdom enn andre beboergrupper, når flere årskull ikke får benyttet de nye fasilitetene i sin ungdomstid. De er blitt voksne og mange vil ha flyttet hjemmefra før anleggene på Mortensrud står klare til bruk. Planlegging for uforutsette hendelser vil være en anerkjennelse av barndommens og ungdomstidens egenverdi.⁹³

Til diskusjon: Interesse-motsetninger i nærområdet

Hva er målet med å bygge eller forandre et sted? For å illustrere: Oslo kommune ønsker å legge til rette for langt flere boliger, en strategi som vi ser kommer i konflikt med nåværende oslobeboere som heller vil ha mer grønt og mindre tetthet.⁹⁴ Dette kom til syne på Mortensrud, også vist i dette avisinnlegget om en utbyggers planer om inntil 300 nye boliger i dette området:

Prosjektet [til OBOS] er omstridt og både naboer og bydelsutvalget har kommet med flere innvendinger til planene. Dette gjelder blant annet fjerning av skogsområder, høyde på bygninger, størrelsen på leiligheter og trafikk- og parkeringsforholdene.⁹⁵

Det synes som om samfunnets endrings- eller vekstønsker – representert ved de valgte politikerne – ofte står i motsetning til beboernes bevaringsønsker.⁹⁶ Så mens de som ivrer for medvirkning ofte sier at en positiv effekt av det å medvirke er sterkere tilhørighet og trivsel lokalt, så vil nettopp et engasjement mot utbygging, også kunne møtes med stigmaet «NIMBYisme»: At man av egeninteresse ikke vil ha (bestemte) endringer i eget nærmiljø.⁹⁷ Om også beboere ønsker endring, så er det langt fra gitt at de er enige med planleggerne i hva eller hvordan. Dette kommer frem i «Aksjonsgruppe Mortensrud» sin motstand mot kommunes utbyggingsplaner:

Aksjonsgruppa mener kommunen bør skrote planene om omsorgsboliger og sykehjem som er planlagt på generasjonstunet på Mortensrud-prosjektet,

og i stedet frigi plassen til flere idrettsanlegg og væresteder for ungdom. [Representanten] peker på at hallkapasiteten i den planlagte flerbrukshallen er for liten og for lite banekapasitet. Mortensrud-prosjektet har så mange bygg og anlegg på tomten at arealkapasiteten er sprengt. Aksjonsgruppa mener man bør flytte syke- og omsorgshjemmet for å få mer plass til idretts- og aktivitetsanlegg for barn og unge, samt væresteder.⁹⁸

I den kritiske medvirkningslitteraturen, er de store utfordringene med å overkomme ulike interesser blant beboerne et tema som opptar flere.⁹⁹ Den kritiske forskningslitteraturen settes her opp mot den mer normativt-orienterte planlitteraturen, samt særlig aktivisters og konsulents påstander om medvirknings positive effekter. I en del planlitteratur og blant en del medvirkningsdebattanter, synes en særlig å hoppe over hvordan maktrelasjoner preger feltet. Hvor havner barn og unges stemmer i dette interesse-motsetningsfelleskapet av høylytte voksne?

Hvordan sikre at medvirkning er noe kontinuerlig, inkluderende, og ikke minst preget av ærlighet? Det forutsetter at allerede tidlig i prosessen må offentlige planleggere si at det er ikke rom for X (for eksempel på grunn av plassmangel eller økonomi) og vi må ha Y (på grunn av for eksempel befolkningsvekst). Det er innenfor disse rammene, som jo er satt av demokratisk valgte politikere, man lokalt kan innvirke.

Anbefaling #5: Innføre en ombudsperson for sosial bærekraftig byutvikling, som har et helhetlig ansvar for medvirkning i kommunen.¹⁰⁰

«Som en igangsetter av slike samtaler på tvers, har vi utviklet et verktøy vi kaller å 'splotte', det å tegne og fortelle om hvor du har det godt og hvilke steder du har i hjertet ditt»

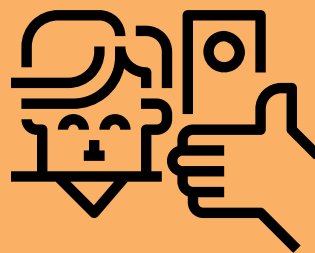
Verktøyet Medvirkningsrommet fungerer best til kartlegging i forkant av aktiv involvering av innbyggere i et nabolag.¹⁰¹ Det gir en muligheten til å få kunnskap, motivasjoner, tanker og ideer opp på bordet, og slik kunne gjøre medvirkningsprosessen mer effektiv og mindre fylt av konflikt – dersom øvelsen blir fulgt opp av handling: Involvering av alle berørte parter og definering av det faktiske rommet folk har til å medvirke, det de har mulighet til å påvirke, slik at det kan kommuniseres tydelig. Dette kan snu dialogen rundt en prosess fra å være dominert av uenigheter og motstand, til å heller preges av mulighetsrommene som dukker opp når man samarbeider på tvers – og gjerne i nye konstellasjoner.

Som en igangsetter av slike samtaler på tvers, har vi utviklet et verktøy vi kaller å 'splotte', det å tegne og fortelle om hvor du har det godt og hvilke steder du har i hjertet ditt.¹⁰² De gode spørsmålene er ofte de enkleste, de som det kan være litt flaut å stille, men som alle kan svare på, fordi alle har erfaringer med å være mennesker. Da vi gjorde UngSpleis på Holmlia biblioteks språkcafe våren 2020, i forbindelse med Mortensrudprosjektet, brukte vi splotten som verktøy til å få en gruppe av ganske ulike mennesker som ikke kjente hverandre til å kunne snakke om noe de hadde felles.¹⁰³ Dette ble grunnlaget for en samtale om hvordan det planlagte sambrukshuset på felt 10 kunne romme ønskene og interessene til så ulike brukergrupper som klubbungdom,

Husmanualen:

Her finner du beskrivelser av metoder for medvirkning, inkludert hvordan man "splotter".

Suksessfaktor 11: Gjøre det gøy!

Et bredt spekter av aktiviteter som fremmer bevegelse, glede og mestring gjør oss mennesker bedre i stand til å bruke skaperkraften vår. Spontan lek framfor prestering bygger tillit og mot, og gir energi slik at vi kan dele ideer og tanker med hverandre i en medvirkningsprosess.

seniorer på sykehjem og biblioteksbesøkende. Gruppene presenterte tykke beskrivelser av hvordan et slikt sted kunne bli godt for alle å være, der elementer som natur, musikk, håndarbeid, ro og opplevelser var innvevd på ulike måter.¹⁰⁴

Medvirkning som idéutvikling

Når vi faktisk går i dialog med folk om hva det er de ønsker seg for sitt sted, sitt nabolag, er det lett å gå i fellen. Å gå rett på det vi vil ha svar på. Det gir ikke nødvendigvis gode svar, eller en opplevelse av å bli hørt.¹⁰⁵ Medvirkningsrommet må også være et kreativt

rom, der det er plass til komplekse mennesker med komplekse følelser. Det gjelder spesielt barn og unge, som ofte opplever å bli «forenklet» og tillagt meninger etter sin aldersgruppe. Vi ser også hvor elementært det er å gjøre det gøy for unge å delta ved å gi valgmuligheter når det gjelder type innspill, og gi tilgang til kreative verktøy og utstyr.

Hvorfor er det lurt å ta et skritt tilbake, og stille enkle, fundamentale spørsmål når en involverer folk som medvirkere? Aktiv medvirkning er også idéutvikling, ikke bare en øvelse i å tømme folk for meninger, ønsker og behov. Det innebærer at enhver aktiv medvirkningsprosess er en kreativ prosess. Vi vet nå at mytene om kreativitet er nettopp det – myter. Kreativitet er noe som foregår mellom mennesker, ikke noe som bare genier eller kunstnere kan få til. Kreativitet er en fundamental kapasitet ved mennesket, som gjør oss i stand til å skape «nye former for relasjoner og nye former for hverdagsliv»¹⁰⁶, samtidig som vi beholder mye av det som allerede er etablert av strukturer og praksiser i samfunnet.

Når elever blir oppsøkt i klasserommet og bedt om å gjøre ulike oppgaver for å medvirke, kan det gjøres på flere måter: Arkitekten kan enten samle meninger og ideer fra hver enkelt elev om ha de ønsker seg og har behov for, og ta disse innspillene med seg videre inn i jobben med å tegne et forslag til for eksempel en ny skolegård (tynne forståelser som gir tynn medvirkning). Eller elevene kan sitte sammen, og jobbe fram felles ideer, basert på ulike erfaringer, opplevelser og meninger, og slik være mer aktivt virkende i medvirkningen. Arkitekten får da med seg et bearbeidet materiale fra klassen som fellesskap, og må bruke dette som utgangspunkt for sitt videre tegne- og tenkearbeid.

«Kreativitet er noe som foregår mellom mennesker, ikke noe som bare genier eller kunstnere kan få til»

Kommer arkitekten tilbake, gjentatte ganger og gjerne med andre kommunalt ansatte som er involvert i utbyggingsprosjektet, har klassen også mulighet til å bygge relasjoner – spesielt dersom de sammen går ut av klasserommet, og oppsøker nabolaget på elevenes premisser. Slike befaringer gir unge muligheten til å fortelle om og være, mer enn bare en elev. Slik kan de også målbære komplekse, og noen ganger motstridende

Suksessfaktor 12: Kreativ støtte

Kreativ tenking gir erfaringsrikdom. Når vi eksperimenter bøyer vi også hjernen til å forestille seg mer enn det vi tenkte var mulig i utgangspunktet. Støtte til kreativ utfoldelse og nytenking finnes både i verktøy og lek, og det er mange som har dette som den viktigste delen av jobben sin – disse kan man med fordel bringe inn i medvirknings-situasjoner.

ønsker for eget nærmiljø. Som elev kan hen ha behov for større skolegård med flere hengesteder, men som aktiv fotballspiller på fritida kan behovet være større friarealer til ballspill. Hvordan kombinere disse behovene på begrensede utearealer? Ungdommer kan også være negative, det er ikke bare voksne som krangler. Relasjonene som allerede er bygget i klasserommet kan, med hjelp av en aktiv lærer, gi den trivselen og tryggheten som må til for å ha mot til å jobbe kreativt og utforskende.

Grønt for å trene opp undringsmuskelen

Når hjernen vår jobber kreativt, veksler vi mellom å være

i det vi kaller grønn sone og rød sone.¹⁰⁷ Å være i grønn sone handler om å være utforskende og undrende i møte med oppgaver og utfordringer. Da må vi ofte koble oss av måtene vi vanligvis tenker eller uttrykker oss på, hvor vi slår ned på andres ideer eller latterliggjør våre egne ideer. Målet når vi er i grønn sone er å komme opp med flest mulig nye ideer og løsninger, ikke å kritisere disse før de rekker å utvikles.¹⁰⁸ Å være i grønn sone lengre enn vi pleier, for eksempel ved å tulle og tøyse, hjelper på når vi blir for selvkritiske eller kritiske til andres ideer. Vi utsetter rett og slett bruken av vår godt opptrente dømmekraft – som vi kaller å være i rød sone.

«Å være i grønn sone handler om å være utforskende og undrende i møte med oppgaver og utfordringer»

Mange blir helt synlig ukomfortable av å være lenge i grønn sone, og vi vet hvor viktig det er at ledere og voksne autoriteter i rommet, som lærere, arkitekter og forskere, også viser at de mestrer og tør å holde seg i grønn sone.¹⁰⁹ Å jobbe med visuelle assosiasjoner, som bildekortene vi har brukt i workshoper i Mortensrudprosjektet, er en måte å trene opp undringsmuskelen og slik være i grønn sone lengre – hvordan tolker jeg et bilde av et godstog som er på vei inn i tunellen i en medvirknings-sammenheng?¹¹⁰ En annen måte å være i grønn sone på er å nettopp stille spørsmål ved gjentatte sannheter, slik Medvirkningsrommet gir anledning til – er det sikkert at dette arealet er bestemt og umulig å rokke ved? Mange profesjoner er vant til å være lenge i grønn sone, for å utfordre egne og hverandres ideer – for eksempel er det slik arkitektene på Snøhetta samarbeidet for å komme opp med ideen til operaen i Oslo.¹¹¹

Rødt må også til – etter hvert

Når vi er i rød sone bruker vi hjernen til å finne en felles løsning på et gitt problem¹¹², hvor vi sammen tar beslutninger som lukker prosessene. Vi må også hit i en kreativ prosess, for å kunne gå videre med noen ideer som vi har lyst til å teste ut for å kanskje gjennomføre. Da er det på sin plass å stille spørsmålstegn ved levedyktigheten til ideen – er dette faktisk noe vi har råd til å bygge, vil det bli utdatert før det står ferdig, kommer andre til å ta i mot ideen med jubel?

«Jeg er ikke kreativ»

Kreativitet er slik en sosial prosess, noe vi skaper sammen, heller enn noe som vi finner i enkeltmenneskers kropp eller geniale hjerne.¹¹³ Med dette perspektivet på kreativitet blir det også lettere å møte ungdom og voksne som har en etablert selvoppfatning om at de ikke er kreative, har ideer eller kan uttrykke seg visuelt, grafisk eller performativt. Når kreativitet nettopp oppstår i relasjonen mellom mennesker, blir det viktigere å finne ut hvordan vi gjør dette sammen, hvilke verktøy trenger vi for å skape og tenke nytt som kollektiv?¹¹⁴ Et nøytralt, men også viktig sted å starte, der alle har det samme utgangspunktet, uavhengig av hva de kan om arkitektur, byplanlegging eller universell utforming på lekeplasser, er nettopp å spørre, hvor har du det godt?, slik vi gjør når vi splotter.

Hvordan trygge medvirkningsrommet

For å få folk til å jobbe godt med ideer sammen, er det helt avgjørende at de ikke gjør narr av seg selv eller hverandre, for å «svare feil», «misforstå» eller «stille dumme spørsmål». Klarer vi å le sammen heller enn å latterliggjøre andres ideer – eller egne – kommer vi mye lenger i idéprosessene. Begge faser er nødvendige for å kunne skape noe nytt sammen, men de fleste av oss har gjennom årene blitt svært godt trent i å være i rød sone, så gode er vi på dette at vi ofte stopper egne og andres kreative prosesser før de blir til noe bra. En god huskeregel her er å alltid svare på andres forslag med «ja, også ...» for å bygge videre på tanken, ideen heller enn å stoppe den.¹²¹

En annen måte å holde seg lengre i grønn sone på er å jobbe bevisst med å inkludere humor, latter, tull og fjas i idéprosessen. Vi vet fra forskning på kreative prosesser at den såkalte latter-fordelen man får ved å la positive følelser og tøyning sette stemningen i rommet, leder til tilfeldige tanker, økt kreativitet og overraskende gode ideer.¹²² Det gjør også at man stiller spørsmål ved det som kan virke opplagt for andre. Et tillitsfullt medvirkningsrom handler både om å gi rom for å være seg selv, men også kunne bruke kreative teknikker og kompetanse til å få fram ideer, visjoner og tanker hos innbyggere som ikke gjør dette daglig.

Vi kan si at kreativitet som et verktøy er en tillært evne som utvikles spesielt sterkt hos faggrupper som jobber i skapende yrker, slik som kunstnere eller arkitekter som produserer daglig. Arkitekter og planleggere som jobber med utvikling har tatt en fem år lang utdanning for å lære seg å tenke som en idémaskin, å kunne fremstille

Til diskusjon: Hvem er kompetente til å påvirke?

Hvem har egentlig kompetanse til å påvirke byutviklingen? Mange av oss som ikke jobber som planleggere eller «utviklere», vil kanskje ønske å ha mer innflytelse på hvordan våre omgivelser skal bli – da utover den innflytelsen de av oss over 18 år har ved kommune- og stortingsvalg. Fra «storsamfunnets» side, kan det derimot være mer praktisk, effektivt eller økonomisk om for eksempel de som har som yrke å planlegge og bygge, får gjøre det de har som primæroppgave og som de er utdannet for. Hvis en kun ser på det tekniske eller fysiske, så er det nok slik at en byggingeniør er bedre egnet – gitt sin tekniske kompetanse – til å vurdere hvor høyt en burde eller kan bygge, enn en tilfeldig nabo eller en medvirkningsivrig samfunnsviter. Videre, så kan det være at de som er utdannet til å jobbe kreativt, som arkitekter og designere vil kunne komme opp med ideer og praktiske, nyttige og «fine» løsninger som andre ikke ser.¹¹⁵

Det er for eksempel ikke sånn at Fatima eller Ola på Mortensrud har tilgang på møtene som Oslo kommune har når de planlegger utbyggingen. Ei heller får de to være med på møtene der «medvirkning» planlegges. De vet med andre ord langt mindre om prosessen, budsjetter, interne dragkamper i kommunen, enn de som er innenfor.¹¹⁶ I Mortensrudprosjektet vil det si noen av de ansatte i Utdanningsetaten, Oslobygg, Deichman bibliotek, Bydel Søndre Nordstrand, Bymiljøetaten, Kulturetaten og Sykehjemsetaten. De som er «innenfor» representerer også relevante profesjonsutøvere for byutviklingsfeltet – der noen er ansatte i kommunen, og andre er eksterne konsulenter – som arkitekter (her blant annet fra Alt Arkitektur som leder reguleringsteamet). Også vi som har skrevet denne rapporten er til dels «innenfor» som innleide oppdragsforskere for å bistå oppdragsgiver UDE med medvirkning, med spesielt søkelys på unge på Mortensrud.

De nevnte profesjonelle planleggerne, som arkitektene, har en teknisk fagkompetanse, opparbeidet gjennom en lang og spesialisert utdanning, men også opparbeidet gjennom et yrkesliv med kollegaer på feltet. Dette er en kunnskap beboere på Mortensrud, men også andre som for eksempel samfunnsvitere eller økonomer, ikke besitter. Om vi hadde studert et prosjekt i regi av private utbyggere, så hadde prosessen kanskje vært enda mer «eksklusiv» i den forstand at beslutninger og strategier da ikke er åpent gjennom for eksempel innsynsrett.¹¹⁷ Her er viktige avgjørelser og planer bare tilgjengelige for de ansatte, selskapets styre og eiere frem til de sendes inn til en offentlig etat.

Samtidig så har altså barn og unge et spesielt vern i lovtekstene til å bli hørt, og at deres ideer vurderes inn i et planforslag. Hva teorien eller lovformuleringer, sier, kan dog avvike fra praksis. I en gjennomgang viser Hanssen nettopp til at det virker nå å være «en mangel på operasjonalisering av hva som er gode oppvekstvilkår» i kommune-Norge.¹¹⁸ Knudtzon skriver:

Sivilsamfunnet, og særlig barn og unge, står også i en særstilling til å tidlig kunne spille inn hva gode kollektive kvaliteter kan være for områder som transformeres. Inkludering av et mangfold av grupper tidlig i prosessen kan gi ideer og visjoner som bidrar til originalitet og identitet for et nytt område.¹¹⁹

Men selv om Plan- og bygningsloven har bestemmelser som skal sikre barn og unges involvering, er det sjelden dette gjennomføres i særlig grad.¹²⁰ Hvordan kan en få til begge deler, både riktig og god utnyttelse av fagkompetanse og vektlegging av barn og unges egne ideer og visjoner?

Anbefaling #6: Øremerke unge deltidsarbeidsplasser til relevante praksisplasser i medvirkningsprosjekter.

behov til konkrete, praktiske løsninger i løpet av minutter. Planleggere, politikere, ansatte i Plan- og bygningsetaten jobber hver dag med å styre utbyggingsprosjekter basert på en innsikt i et helhetsbilde. Kunnskapen om hva som skal vektes opp mot hva med tanke på ressursbruk, og hvilke ideer som skal vektes tyngst med tanke på tilrettelegging av fysiske omgivelser – det er detalj-, dybde- og yrkeskunnskap.

Arkitekter sitter på mye taus kunnskap om estetiske praksiser, de kan kalles eiere av kreativ design.¹²³ De er også ofte de som får ansvaret for å gjennomføre medvirkningsworkshops, som underleverandører av utbyggere, både kommunale og private. Idéarbeid er en vesentlig komponent av medvirkning, og unges deltagelse

Vel så viktig er det å trygge ansvarlige voksne på at de kan sette i gang, gjennomføre og ta imot medvirkningsinnspill på profesjonelle måter.

som medborgere må også innebære at de blir møtt med en støttestruktur når de deler av sine ideer, meninger og erfaringer – uavhengig av hva som er relevante innspill for den som har ansvar for å gjennomføre medvirkning. Tiden er også forbi da hvor det var akseptert å drive sjekklistededvirkning, selv om det fortsatt foregår. Nå er fokuset mer på å utarbeide sjekklister for god medvirkning i alle faser av en utbyggingsprosess – også i etterkant av at medvirkning er gjennomført.

Vår tilnærming til å bygge tillitsfulle relasjoner tar også da tak i nettopp å styrke barn og unges selvtillit og mulighet til å få innsikt nok til å føle seg trygge på at de kan bringe sin mening, sine ideer eller visjoner trygt til torgs. Vel så viktig er det å trygge ansvarlige voksne på at de kan sette i gang, gjennomføre og ta imot medvirkningsinnspill på profesjonelle måter. Her er verktøy som Medvirkningsrommet en tryggingsmekanisme. En annen er å koble medvirkningen på læreplan og kompetansemål i skolen. Da er det essensielt med et godt Medvirkningsmottak i andre enden av prosessen.

Suksessfaktor 13: Skape tillit

Ved å være aktivt til stede i møte med mennesker skaper vi tillit, respekt og kan også stille krav til hverandre. Oppmerksomhet og engasjement overfor andres fortellinger og synspunkter gir trygghet, men det er også viktig at vi deler av oss selv – både liten og stor. Trygge rom er gode rom å være i, og det hjelper å kjenne noen fra før og ha kompetente voksenpersoner i ryggen.

Del 3

Medvirkningsmottaket og resultat vs. prosess: Effekten av medvirkning

«Det blir mer virkelig hvis eksterne folk kommer, folk i kommunen.»

Lærer, Stovner skole

Gjennom høsten og våren 2021 samarbeidet vi med lærere og elever på 1. og 5. trinn på Stovner skole i Oslo. De skulle medvirke inn i byggeprosjektet der skolen og skolegården skal rehabiliteres. Da vi i etterkant spurte lærerne hva vi bør ta med oss videre i framtidige medvirkningsopplegg understreket de nettopp dette, viktigheten av at de voksne i prosjektet, representantene for kommunen, kom til elevene og møtte dem på skolen. «Det ble så virkelig, beskrev læreren i etterkant. Mange elever sa i forkant av faget at det ikke «er noe vits» i å delta i medvirkningsopplegget, «vi blir ikke hørt uansett». Men det betydde enormt mye at de ansvarlige fra kommunen kom på besøk: «akkurat som om elevene skjønte at vi er med på noe større», beskriver læreren.

Man kan jo lett tenke at når medvirkningen har resultert i et sett av innspill eller ideer fra barn og unge i nærområdet, så er man ferdig. Da har man oppfylt kravet om aktiv medvirkning og kan gå videre med det man egentlig skulle drive med, nemlig planleggingen og byggingen. Men det holder ikke, da bryter man faktisk FNs barnekonvensjon. I den generelle kommentaren til artikkel 12, om barns rett til medvirkning, står det at prosesser som skal sikre barns deltagelse i samfunnet skal være åpne og informative, frivillige og basert på respekt. De skal være relevante, barnevennlige og inkluderende, støttet av opplæring, sikre og sensitive med hensyn til risiko og de skal være ansvarlige.¹²⁴ I klartekst betyr det at barn og unge har «krav på å få klare tilbakemeldinger

om hvordan deres medvirkning har påvirket utfallet av prosessen.» Til slutt skal de, når det er hensiktsmessig, «gis anledning til å delta i oppfølgingsprosesser eller oppfølgingsaktiviteter.»¹²⁵

Få planleggere vet hvordan de skal innlemme resultatene av medvirkningsmetoder i planprosessen, viser en svensk studie av byplanlegging.¹²⁶ Dette kjenner vi igjen i de norske planprosessene vi har vært med på. Mottaket av innspill blir oftere behandlet som en utsjekksliste enn som et utgangspunkt for dialog og videre samarbeid. Da går planleggerne – og kommunen – glipp av nok en mulighet til å utforske, nytenke og innovere.

Mange av innspillene vi får fra elever på både barne- og ungdomstrinn er universelle: Det vil si innspill som går igjen på tvers av trinn, nabolag og medvirkningsprosjekter: som trampoliner, bademuligheter, matservering. Når ungdommer får et konkret oppdrag å medvirke gjennom, er det likefullt alltid et stort overskudd av ideer som ikke passer inn i den aktuelle planprosessen. Disse blir sjelden kanalisert videre til andre aktører, eller gjort noe med av de som har invitert ungdommene inn i medvirkning. Dette idésløseriet kjenner vi igjen fra andre bransjer, der det ikke jobbes kvalitativt godt og systematisk med å videreutvikle enkeltideer.¹²⁷ Hvem sitt ansvar er det å finne rette mottager for medvirkningsinnspill? Og i hvilken form bør innspill komme, for at de skal bli tatt på alvor? Hvem har ansvaret for og ressurser til å følge opp innspill som ikke passer inn i medvirkningsoppdraget?

Det tok oss mange runder med uttesting av ulike medvirkningsformater og former, før vi skjønte at den manglende etterbehandlingen av innspill fra

Suksessfaktor 14: Mottagers ansvar

Når vi blir bedt om å komme med og gir fra oss ideer, har mottageren et ansvar i å forvalte disse godt. Det innebærer å ta ideene på alvor, forsøke å forstå motivasjonen bak og legge vekt på innspillene – spesielt når de kommer fra barn og unge. Man kan vanskelig si at mottagerne av medvirkningsinnspill følger demokratiske spilleregler dersom de ikke er seg dette ansvaret bevisst.

medvirkende barn og unge slo alle de andre uløste mysteriene på dette feltet. Etterprøvbarhet er en ting: Hvorfor kan vi ikke spore innspillene sin vei gjennom det kommunale systemet? En annen, og viktigere mangel ved mottagerdelen av prosessen, var det nærmest totale fraværet av ansvarsfølelse overfor elevene, ungdommene, innbyggerne som hadde medvirket. Og igjen, ikke av vond vilje. Det var ikke lagt inn i budsjettet, tidsplanen, rammene, å bruke tid på å fortelle om behandlingen av og gi respons på innspillene som var kommet inn fra barn, unge og andre på Mortensrud. Vi satte oss derfor som mål å virkelig jobbe med innspillene som kom fra elever, i form av det vi kaller sluttprodukter. Det skulle bli en åpenbaring for flere enn oss.

Til diskusjon: Medvirkning til salgs?

Hva skal medvirkningen egentlig føre til? Antagelig at man får innsikt i medvirkernes behov og ønsker, og kanskje at dette igjen skal kunne påvirke planer og byggesaker. Gjennom spørreundersøkelser, workshoper og befaringer kan tilretteleggere få høre mer om hva medvirkere ønsker seg, men er det kommet til uttrykk i en form eller et «rom» som gir ideene styrke og overlevelsesmuligheter? For en «ufaglært medvirker» er nok praktisk idéarbeid like vanskelig som rørlegging for en samfunnsviter.¹²⁸ På tross av enkelte forsøk,¹²⁹ synes en debatt der deltakerne drøfter medvirkning i Norge fortsatt å vente på seg.¹³⁰ Internasjonalt, har forskere i relativt lang tid levert mer drøftende og undrende, i motsetning til konstaterende, bidrag.¹³¹ Ikke minst synes det vanskelig for forskere å vise at medvirkning har de effekter som mange planleggere, politikere, konsulenter, aktivister og ildsjeler sier at de ønsker seg.

Medvirkeres lokalkunnskap er en stadig mer populær «vare» – noe medvirkere burde kunne bruke til sin egen fordel. Det er rom for medvirkere til å kreve mer, ikke nødvendigvis i form av påvirkning, men i form av innsikt og gjengjeldelse. Deltagelse i medvirkning i skolen burde resultere i at ideene og arbeidet blir behandlet med behørig respekt, og at de som høster av medvirkningen bruker tid på å snarlig vise resultatene medvirkningen ga.

Anbefaling #7: Elevere som engasjerer seg i medvirkning bør få mulighet til å forbedre sine karakterer, få en attest fra skolen, eller hjelp til CV-bygging.

Sluttprodukter og rask prototyping

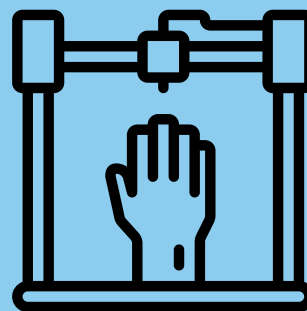
Elevene ved 1. klasse på Stovner barneskole laget fysiske sluttprodukter som innspill til byggeprosjektet i forbindelse med et medvirkningsopplegg i det tverrfaglige temaet «Folkehelse og livsmestring». De presenterte sluttproduktene for representanter fra Utdanningsetaten, den innleide arkitekten og oss. De kom i form av plastelina, tegninger og muntlige fortellinger om det elevene hadde laget. Det var fint å vise sluttproduktene tilbake til elevene i oppsummeringen vi gjorde i etterkant. Flere barn ble tydelig stolte av å se sitt produkt og bildene minnet dem om det vi snakket om da vi jobbet sammen.

Å lage visuelle uttrykk er ikke så uvanlig når man jobber med barn, spesielt i barnehage- eller tidlig skolealder, der elevene ikke har kompetanse til å uttrykke seg skriftlig i like stor grad som eldre barn og unge har. Gjennom uttestingen med elever fra Lofsrud ungdomsskole på Mortensrud oppdaget vi likefullt at det materielle avtrykket elevene ga sine innspill og ideer, i form av Minecraft-modeller eller Powerpoint-slides med lydfiler, var nettopp det som ansvarliggjorde mottagerne, prosjektgruppa for Mortensrud-utbyggingen. Sluttproduktene deres ble dialogobjekter, som spilte en vesentlig rolle i diskusjoner i ressursgruppa høsten 2021.

Høyt tusjforbruk

Et grunnprinsipp i kreativt arbeid er å gjøre prosessene håndgripelige, bokstavelig talt. Vi har et stort forbruk av fysiske verktøy som tusjer, papir, lim og teip, nål og tråd for å minimere den fysiske og mentale avstanden mellom folk når vi jobber med ideer sammen. Det er dette vår kollega og samarbeidspartner, kunstner Nina Vestby kaller «håndens kraft».¹³² Vi forsøker å utsette bruken av digitale verktøy eller plattformer, for å være lenger i den fasen der man kan prøve seg fram og prototype heller enn å lage presentasjoner med et «ferdig» uttrykk. Når vi jobber med hendene våre, sammen, ser vi at spontane utbrudd, kommentarer og ideer kommer lettere og oftere, også når flere i rommet ikke kjenner hverandre eller er trygge på relasjonene.¹³³

Dette ble veldig tydelig for oss da vi samarbeidet med elever på Lofsrud skole gjennom våren og høsten 2021.¹³⁴ Elevene hadde jobbet fram mange forslag til nærområdeutvikling i ulike formater. Disse ble presentert og diskutert i digitale samlinger med ressursgruppa for Mortensrud-prosjektet, uten at elevene var til stede. Representanter for de ulike etatene reflekterte her over hvordan elevers innspill kunne oversettes til tilsvarende behov. I mars 2021, oppsummerte vi elevenes innspill på

Suksessfaktor 15: Gjøre ideer synlige

Når vi får ta på ideer og bruke kroppen til å sanse uttrykk blir ideene mer virkningsfulle og de kommuniserer bedre med andre. Gjentatte erfaringer med å omsette ideer til handling, til å skape og utforske ulike estetiske uttrykksformer, gir også selvtillit og mot til å teste ut uferdige ideer sammen.

en digital plattform, og spurte om elever og lærere kjente seg igjen i oppsummeringen, noe de meldte tilbake at de gjorde.

«Et grunnprinsipp i kreativt arbeid er å gjøre prosessene håndgripelige, bokstavelig talt.»

Til diskusjon: Medvirkningsfrustrasjon og –motløshet

Medvirkningsfrustrasjon¹³⁵ er en form for motløshet en ofte ser klare tegn til også i norsk offentlig debatt.¹³⁶ Lignende motforestillinger og argumenter kom frem da vi intervjuet en lokal ildsjel tidlig i arbeidet med å evaluere det til dels omfattende medvirkningsarbeidet som gjøres som del av planprosessene for Mortensrud-utbyggingen. Videre har vi observert at mange har ønsket et lokalt bad – et ønske som har vært fremmet i relativt lang tid, men noe som heller ikke blir realisert i den kommende utbyggingen. Det er dermed ikke utenkelig at en opplevd manglende innflytelse vil forsterke en tendens til medvirkningsfrustrasjon vi tidligere har påpekt i bydelen,¹³⁷ selv om det også ser ut til å bli realisert flere av de tingene en mor eksplisitt etterlyste i 2018:

Det finnes ingenting for ungdom i området. Ja, mer tilbud til unge og ungdom over åtte år som ikke lenger bruker lekeplasser så aktivt. Det er et stort behov for skatepark/sykkelpark, tuftepark, en større park for lek og grilling, skiløype, bibliotek (med café og mulighet for møterom til frivillig arbeid i bydelen), bedre opparbeidede stier med lys og treningsapparater. Og bedre og flere fotballbaner.¹³⁸

Hvor stor andel skal trives og føle seg myndiggjorte eller bemyndigede,¹³⁹ målt mot andelen som føler seg frustrerte, fremmedgjorte eller motløse¹⁴⁰ for at medvirkningsprosessen skal sies å være fornuftig?¹⁴¹ Er det god bruk av alles tid?

Anbefaling #8: Lag gode sporingssystemer for medvirkningsinnspill slik at medvirkere ikke må gjenta seg selv til stadig nye medvirknings-aktører.

Vi visste på det tidspunktet fortsatt ikke hvordan vi kunne sikre at innspillene faktisk ble forstått og tatt på alvor av de ulike etatene i kommunen. Vi avtalte derfor et tilbakemeldingsmøte med elevene og spurte ressursgruppa i forkant: Hvordan kan vi til sammen sørge for å ikke komme tomhendte i tilbakemeldingen? Vi opplevde det som at en forvandling skjedde med de voksne deltagerne i ressursgruppa, da de fikk oppdraget med å gi tilbakemeldinger på de konkrete forslagene ansikt-til-ansikt med elevene. Vi kalte det pizzafest, gjorde det vi kunne for å lage hyggelig stemning, med mat, brus og ballonger, og inviterte elever, lærere og ressursgruppa til skolens auditorium.¹⁴²

Sluttprodukt-oppgavene elevene på Lofsrud jobbet med høsten 2021 var voksen-definerte og ble utviklet sammen med de involverte etatene og utbyggerne. Før elevene valgte hvilket sluttprodukt de ville jobbe med, hadde de seks skoletimer med ulike kreative medforsknings-aktiviteter for å bygge opp en kompetanse på medvirkning, det aktuelle byggeprosjektet og koblingen til sitt eget nærområde. Elevene kunne selv velge hvordan de ville løse oppgaven. I tillegg forsøkte vi å støtte elevene i å sende inn sluttproduktoppgaven som et formelt høringsinnspill til Plan- og bygningsetaten. På pizzafesten presenterte de enkelte deltagerne i ressursgruppa sine reaksjoner og tanker rundt de ulike sluttproduktene, for elevene.

Kreativitet og ytringsrommet

Kreativitet er en betydelig faktor i selve medvirkningsinteraksjonen, men også i utviklingen av nye medvirkningsverktøy og metoder, og i teori og modellutvikling for å få til systemendring, slik at medvirkning fungerer i praksis. Medvirkning i by- og stedsutvikling kan også handle om ytringsrommet – og rettigheter innbyggere har til å uttale seg, og til å bli hørt. Det kan ses på som en prosess, for eksempel i å utvikle og bygge unge mennesker som aktive medborgere. Samtidig er det mange som naturlig nok ikke opplever det som kalles medvirkning for å være reelt, fordi de ikke ser konkrete utfall og spor etter at innbyggere har medvirket i en utbygging- eller planprosess. Hvis arkitekten eller utbyggerne ikke klarer å vise fram hvordan medvirkningen har endret planene, er det da medvirkning? Dette gjelder spesielt for barn og unge, som vi så over er eksplisitt definert som en gruppe som krever ekstra tilrettelegging i medvirkning, omtalt som aktiv medvirkning. Men hva kan slik tilrettelegging være?

Vi så gjennom samarbeidet med elevene og lærere på Lofsrud skole at både prosessen med å jobbe kreativt og kunnskapsbasert med medvirkningsinnspillene i form av sluttprodukter, og den seriøse behandlingen og tilbakeføringen av resultater og innspill fra de kommunale aktørene, ga elevene en reell opplevelse av å medvirke. Det ga også læreren en kobling til fag. Medvirkningen ble gitt ytterligere mening nettopp av mottagernes innsats og gjentagende respons over tid.

«jo lengre tid du tilbringer med noen, jo mer sannsynlig er det at du forstår deres verden»

Tykk og tynn medvirkning

Slik ung medvirkning ofte gjennomføres i norske kommuner i dag, med enkeltstående og kortvarige prosesser med et mer eller mindre tilfeldig utvalg ungdommer¹⁴³, lykkes man i liten grad å bygge dype relasjoner og dialog over tid.¹⁴⁴ Derfor gir medvirkning også i mange tilfeller relativt tynne kunnskapsgrunnlag som ofte er filtrert gjennom voksnes fortolkninger.¹⁴⁵ Vår erfaring er at jo tettere relasjon du opparbeider med folk, jo lengre tid du tilbringer med noen, jo mer sannsynlig er det at du forstår deres verden. Og det er jo nettopp det man forsøker på, med medvirkning – å se verden fra innbyggernes ståsted, slik at man kan lage bedre steder for og sammen med dem. Vi har tidligere introdusert begrepet tykk og tynn medvirkning, for å nettopp fortolke og kanskje også bidra til å utvide forståelsen av hva aktiv medvirkning kan være.¹⁴⁶

Nettopp langvarige og komplekse byggeprosjekter er en svært god arena for å få til meningsfullt og aktivt samarbeid over tid, selv om vi sjelden ser i praksis at det vi kaller tykk medvirkning gjennomføres. Når en kommunal utbygger har et ti-årsperspektiv på utviklingsprosjektet i et nærområde, gir det også mulighet for å ha en ti-årsplan for involverende medvirkning. Det vil kunne gi et godt grunnlag for å oppnå tykk medvirkning.

Tykk medvirkning består av tre elementer, det vi kaller tykke relasjoner, tykke forståelser og tykke beskrivelser. «Tykke»¹⁴⁷ eller multiplekse relasjoner innebærer at folk kjenner hverandre på flere måter og deler ulike typer erfaringer¹⁴⁸, og har relasjoner som tjener mange ulike interesser.¹⁴⁹ Dette både styrker og kompliserer båndene mellom folk, framfor hvis man holder seg til uniplekse, enkeltrelasjoner som er lettere å håndtere, men også

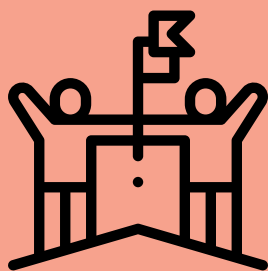
gir mindre dybde i samhandlingen. Forskjellen ligger i hvorvidt de som bestiller medvirkning innstiller seg på at medvirkerne er noen de vil bygge relasjon med over tid, framfor å kun være innom i klasserommet i en valgfagstime for å få innspill til en enkelt del av utbyggingsplanen. Slik tynn(ere) medvirkning kan også ha noe for seg, men det vil i liten grad skape engasjement blant elevene, og varig interesse for utvikling av eget nærmiljø. Meningsaspektet svekkes.

Gjennom den første workshopen vi holdt for Mortensrudprosjektet, på Holmlia Bibliotek i Bydel Søndre Nordstrand i februar 2020, skapte vi relasjoner til en gruppe ungdommer som jobbet som verter på Deichman bibliotek. De var både deltagende i gruppearbeidet, samtidig som de assisterte de voksne deltagerne – språkcafe-deltagere uten særlige norskkunnskaper og norskspråklige hjelpere. Vi jobbet med ideer til hvordan et nytt bygg på Mortensrud kan inneholde både ungdomsklubb, frivillighetssentral, bibliotek og sykehjem – hvordan får man laget et konsept som kan romme alle de ulike gruppene som skal bruke slike tilbud? Ungdommene ga i samarbeid med de voksne mange innspill og ideer til hva arkitektene burde ta hensyn til når de skulle tegne ut forslag på et slikt sambrukshus.¹⁵⁰ Dessverre møtte vi ikke disse unge igjen, til tross for planer om det. Pandemi-nedstenging noen uker senere gjorde at vi måtte endre både møteform og rekrutteringsstrategi, til digitale workshops. Dette endret dynamikken i møtene, på godt og vondt. Det ble lettere å jobbe effektivt, men vanskeligere å jobbe kreativt – og å bringe nye folk inn underveis.

Tykke forståelser

Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune ser selv et «tydelig demokratisk underskudd» i dagens medvirkningsarbeid: «Helt konkret betyr dette at det ofte er de samme nøkkelpersonene som er aktive medvirkere i flere prosesser».¹⁵¹ Dette finner vi også i en ny studie av ungdomsmedvirkning i norske kommuner.¹⁵² Vi har lagt til tykke forståelser som det andre elementet i tykk medvirkning, der vi går veien via andres erfaringer og perspektiver fremfor å bare vektlegge våre egne.¹⁵³ Det kan gjøres ved å for eksempel engasjere ungdom i å lage enkle spørreskjemaer for å få informasjon om hva andre grupper beboere mener eller har behov for.

Vi inngikk et samarbeid med Sommerskolen i juni 2020, om å bruke Lofsrud ungdomsskole som arena for et ukelangt kurs i medforskning.¹⁵⁴ På grunn av pandemien var det bare elever fra området som fikk lov til å delta.

Suksessfaktor 16: Bygge relasjoner

Når vi kjenner hverandre på flere måter og i ulike sammenhenger gir det dybde til samhandlingen mellom oss mennesker. Slike tykke relasjoner gir også god sosial læring, idet vi dannes i møte med andre. Det kan være utfordrende, men også meningsfullt å stå i vedvarende relasjoner.

Datainnsamlingen elevene sto for ble utgangspunkt for idéutviklings-sesjoner og formidling til byråden og media. En gruppe unge voksne ble samme sommer rekruttert til å bygge videre på dette arbeidet, og gjorde en større survey-undersøkelse og deltagende observasjon i nærområdet, med spesielt søkelys på grupper som medvirkningsinitiativene ikke ennå hadde nådd – som eldre i moskeen. Deres forståelse endret seg gjennom de to ukene de jobbet, fra enkeltmeninger og utspill til en felles forståelse av de viktigste behovene og ønskene til lokalbefolkningen på Mortensrud.

En stor utfordring knyttet til medvirkning er å få dokumentert bredden og dybden i innspill fra medvirkere,

og også å formidle denne dybden videre slik at den ikke går tapt på veien til et ferdig planforslag. Her har vi hentet inspirasjon fra antropologien. Der la man tidlig vekt på tykke beskrivelser, der det handler om å komme så tett på folks hverdag at det er mulig å presentere deres hverdagserfaringer på måter som gir andre en opplevelse av kompleksiteten i deres liv.¹⁵⁵

Medvirkningsmottaket (se vedlegg 2) er et nytt verktøy vi har utviklet og testet i samarbeid med Utdanningssetaten, som gir muligheter for å kanalisere innspill dit de hører hjemme – og med det bringe medvirkningen til full sirkel ved å opprettholde tykke relasjoner mellom innbyggere og de mange etatene med ansvar for ulike deler av nærmiljøet til folk. Slik sikrer man også at innspill kan brukes som grunnlag for senere avgjørelser av andre enn de som var til stede.

«[man vil] ikke kunne bruke unge som gallionsfigurer eller late som om man bryr seg, uten å faktisk mene det på alvor»

Hva er «aktiv medvirkning»?

Da vi begynte å lete etter hva lovverket og forvaltningen selv legger i begrepet aktiv medvirkning, fant vi at det først og fremst er det som ikke er aktiv medvirkning som beskrives. Det gjør det ikke så lett for barn og unge å kreve at loven skal følges, for hva er egentlig aktiv medvirkning? Lovens minstekrav om medvirkning innebærer å kunngjøre oppstart av planarbeid og varsle berørte parter og interessenter, og å legge ut planer til høring og offentlig ettersyn.¹⁵⁶ Slik involvering har blitt kritisert for å ekskludere vanlige innbyggere til fordel for interessegrupper som står mot hverandre, og for å ikke gi nok rom for informasjonsutveksling mellom fagfolk og innbyggere.¹⁵⁷ Det er heller ikke spesielt tilpasset barn og unge sine hverdagsliv og behov. Aktiv medvirkning vil derfor være spesielt bra for barn og unge, også fordi det innebærer dialog og reelt samarbeid – sånn som vi tolker begrepet. Da vil man heller ikke kunne bruke unge som gallionsfigurer eller late som om man bryr seg, uten å faktisk mene det på alvor.¹⁵⁸ Vi kaller det tykk medvirkning og tror at denne måten å beskrive aktiv medvirkning kan tilføre fagfeltet noe, om ikke annet enn å gi alle som jobber med medvirkning noe å tygge på begrepsmessig.

Hva er hensikten?

Hensikten med medvirkningen bør være tydelig allerede i

starten av medvirkningsprosjektet, og tilpasses etter hvert som medvirkningsrommet blir definert eller endrer seg. Er hensikten a) å skape engasjement rundt og tilhørighet til det som bygges i lokalbefolkningen? I så fall, er det kanskje bedre å organisere «stunt events» med info om byggeprosjektet, i stedet for å samle inn innspill fra unge her og der. Er hensikten b) å skape dialog mellom de som skal bygge og lokalbefolkningen? Eller er hensikten c) å bruke innspill fra de unge i selve byggeprosjektet? I så fall, må det legges inn tid til tykk medvirkning, og reell vurdering av innspillene– og aller helst at gjennomarbeidede innspill blir sendt som høringsinnspill.

Krav om dokumentasjon

Medvirkning med barn og unge skal dokumenteres i plansaker som berører barn og unges møteplasser. Dette kommer frem av veilederen for medvirkning Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune har utarbeidet og som bygger på Plan- og bygningsloven §5-1.¹⁵⁹ Slik dokumentasjon skal også følge plansaken, men vil ikke utløse plikt til å melde tilbake. Det har imidlertid kommunen plikt til dersom man sender inn høringsinnspill. Vår erfaring er at dette er vanskelig tilgjengelig for unge, med mindre de er del av et aktivt idrettslag eller en forening som sender inn innspill på vegne av unge. For å få flere unge til å bidra med høringsinnspill, for eksempel fra en skoleklasse, må noen få konkret prosjektansvar for å tilrettelegge for og følge opp dette.¹⁶⁰

Tykk medvirkning innebærer å legge ned tid både i planlegging, gjennomføring og etterarbeid, gjennom kontinuerlig dokumentasjon og analyse, formidlet mellom ungdom og voksne med felles erfaringer og engasjement i lokale utviklingsprosesser.¹⁶¹ Å engasjere en skoleklasse til å gi innspill på en enkelt plan, uten å følge opp i etterkant eller innlemme initiativet godt i planleggernes videre arbeid, kan beskrives som det motsatte, nemlig «tynn medvirkning». Dette er fortsatt en svært vanlig fremgangsmåte innenfor by- og stedsplanlegging, og den kan også være aktiv, med de rette virkemidlene.¹⁶²

Effekt som resultat eller prosess?

Dersom barns synspunkter blir tatt hensyn til vil medvirkningen kunne synes i resultatene, men dersom voksne deler makt og ansvar for å ta beslutninger med barn og unge er det størst sannsynlighet for at medvirkningen har effekt på resultatene.¹⁶³ Dersom en kun lytter til barn og unges meninger og innspill, vil effekten av medvirkning heller synes på prosessen, men ikke automatisk i resultatene.

Suksessfaktor 17: Sikre sporbarhet

Det er ikke alltid vi selv kan styre over hvilke spor vi legger igjen etter oss i en medvirkningsprosess. Da er vi avhengig av at det finnes eller lages systemer for å sikre at de sporene vi ønsker at skal finnes igjen av andre, er der. Det handler om gjensidig respekt for innsatsen som legges ned i medvirkning, fra alle parter.

Det var ikke lett for oss å spore hvordan medvirkningsinnspillene fra barn og unge på Mortensrud hadde gitt avtrykk i tegningene, så vi bestemte oss for å spørre arkitekten på reguleringsteamet. Som vi kjenner igjen fra andre planprosesser, er sporene etter medvirkning ofte nedfelt i enkeltmenneskers hukommelse, heller enn i en felles, tilgjengelig hukommelse.

Som del av reguleringsplanen har arkitektene hatt flere runder medvirkning med barn, unge, idrettslag, kvinnegruppe og seniorer på Mortensrud. Arkitekten beskriver hvordan «det kom inn mange ønsker og behov for ulike aktiviteter i første medvirkningsbolk, som var med kvinnegruppa, jentegruppa, fritidsklubben.» De

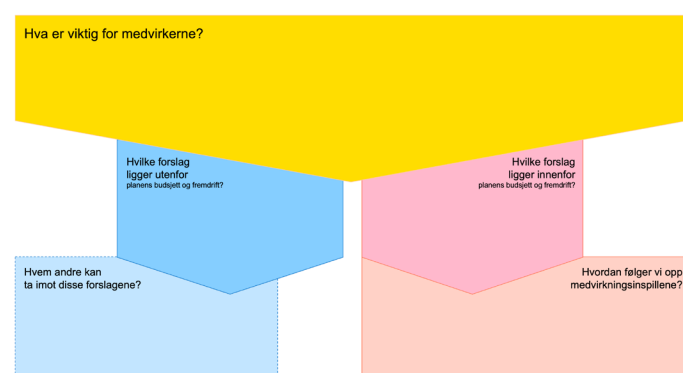
hadde også medvirkning med de voksne i idrettslagene, men disse var mest opptatt av egne arealer, ikke fellesarealer. Resultatene fra medvirkningen ble utgangspunkt for utarbeidelse av landskapsplanen, og de aktivitetene som scoret høyest i besvarte bildebanker og ordskyer ble lagt inn i planforslaget. Eksempler på dette er felles grill- og matlagingssteder, basketbane, skatepark, oppholdssoner med ulike sittemøbler, parkourelementer og sandhåndball.

Andre runde av medvirkningen ble gjennomført som en kvalitetssikring av arkitektenes forslag, «for å sjekke med fremtidige brukere at vi hadde forstått dem riktig, og om evt. viktige elementer var uteglemt eller misforstått», beskriver arkitekten. I denne fasen hadde de medvirkning med brukere – barn og ungdom – av idrettslagene i området (KIL, MASK, Rideklubben), samt seniorer ved Mangfoldshuset. Nye innspill ble da innarbeidet i planen, som 60 meter løpebane, sjakkbord, ridestier med feltrittshindere i skogsparken, samt flytting av parkering for ridebanen.

For å kunne sikre sporbarhet og evaluering av unges medvirkningsinnsatser, bestemte vi oss for å lage et sett av spørsmål til mottagerne av innspill. Målet var å inspirere til refleksjon, konkretisering og tydeliggjøring av nettopp det arkitekten beskriver over – sammenhengen mellom innspill fra ulike workshoper og løsninger som senere vises i planforslagene. Øvelsen kaller vi Medvirkningsmottageren.¹⁶⁴

Medvirkningsmottageren

Vi testet ut dette dialogverktøyet i en digital workshop med ressursgruppa for mortensrudprosjektet, høsten 2021. Den består av et sett av spørsmål som kan hjelpe alle i rommet til en felles forståelse og tolking av innspill, og i tillegg gi noen retninger til ivaretagelse og tilbakemelding til medvirkere.¹⁶⁵

Figur 5: Verktøyet Medvirkningsmottageren består av et sett av spørsmål som kan hjelpe mottagerne av innspill i etterkant av et medvirkningsopplegg med unge. Du finner verktøyet som vedlegg bakerst.

«Hensikten med medvirkningen bør være tydelig allerede i starten av medvirkningsprosjektet, og tilpasses etter hvert som medvirkningsrommet blir definert eller endrer seg»

Når unge gir oss mange ulike varianter av innspill som handler om det å få sitte sammen, under tak, gjerne med billig mat og uten risikoen av å bli kastet ut fra et sted, er dette en kvalitet vi tolker oss fram til. Hadde vi ikke fortolket innspillene, ville de lett kunne bli avvist, for det ungdom sier og skriver at de ønsker seg er ofte McDonalds, Subway og kjedebutikker. Dette har utbygger lite makt over i en tidlig planprosess. Da blir nøkkelen å spørre – hvorfor kommer disse forslagene fra ungdom? Hva er det med unges posisjon i samfunnet som gir disse behovene? Og aller viktigst, hvis vi melder tilbake at dette er vår fortolkning, vil ungdommene bekrefte eller utdype eller bestride våre tolkninger?

Spørsmålet **Hva er viktigst for ungdommene?** handler om å ta tak i innspillene fra medvirkere og fortolke dem utover det de helt konkret forteller oss. Mange innspill er universelle og går igjen fra sted til sted, også over tid. Det er viktig at noen som forstår og er tett på barnas innspill, bistår i tolkingen av disse.

To svært viktige spørsmål til å hjelpe oss videre er disse: Hvilke forslag ligger **utenfor** budsjett & framdriftsplan? Hvilke forslag ligger **innenfor** budsjett & framdriftsplan? Det er lett å avvise innspill som åpenbart faller utenfor planlagt budsjett og tidsplan, men mange ideer kan også la seg omforme til noe som er innenfor de planlagte rammene. Ved å se disse opp mot hverandre blir det også tydeligere for alle involverte hva mulighetsrommet er – og kanskje er det større enn man først trodde? Klargjøringen på tidsramme er vel så viktig som kostnadsrammen. Tid er en relativ størrelse, og det å være tydelig på hva tidsperspektivet betyr i denne sammenhengen kan også gjøre det lettere for medvirkningsinitiatorer å lage en presis bestilling til medvirkerne.

Den siste delen av verktøyet tar for seg spørsmål rundt oppfølging, som også kan føre til mer konkrete tilbakemeldinger: **Hvordan følger vi opp innspillene? Hvem andre kan ta imot? Hvordan kan vi få andre til å følge opp innspillene?** Her kan det være lurt å ta fram igjen resultatene fra verktøyet Medvirkningsrommet, der

Suksessfaktor 18: Gode oversettere

For å kunne forstå og tolke andres ideer og budskap, må det oversettes til – fra konkrete innspill til sosiale behov. Disse kan gjøres i samtale der og da, eller i etterkant, men bør alltid sjekkes opp. Har vi forstått deg riktig? Slik vil vi lettere forstå sammenhengen mellom kunnskapsområder og hvordan valg av metoder eller uttrykksformer påvirker det vi ser.

man har kartlagt alle aktørene som er eller vil bli involvert gjennom prosessen. Det vil være nyttig å bryte ned ansvarsforhold både i egen organisasjon, og i andre etater og organisasjoner som kan være de rette mottakerne for innspill.

Kommunalt ansatte har mulighet til å ta initiativ etter beste skjønn og kompetanse, selv om det ikke har kommet som beskjed eller oppdrag «gjennom linja». Dette handlingsrommet er ikke nødvendigvis alle ansatte bevisste at de har, men det kan gjøre en stor forskjell i medvirkningssammenhenger. Spesielt dersom den blir brukt til nettopp å kanalisere innspill til andre etater

eller organisasjoner, selv om dette ikke er det direkte oppdraget den ansatte sitter med. Den kan også brukes til å gi unge større handlingsrom til å selv ta initiativ i eget lokalmiljø, slik at man sikrer at idésvinnet blir gjort om til lokal energi.

Hvem har ansvaret for medvirkningsmottaket?

Fremveksten av prosedyrer for demokratisk deltagelse i planprosesser har sitt utspring på 1960- og 1970-tallet¹⁶⁶, på grunn av planleggere og beslutningstageres mangel på innsikt om vanlige folk og spesielt marginaliserte befolkningsgrupper.¹⁶⁷ Det at deltagerne har en opplevelse av å ha blitt behandlet rettferdig, er her et normativt ideal.¹⁶⁸ Det betyr, med andre ord, at dersom du som ung medvirker ikke opplever at du har blitt rettferdig behandlet, og kan argumentere godt for hvorfor, er ikke lovens beskyttelse oppnådd. Og kommunen har særskilt ansvar for dette når det gjelder utvikling og utbygging av folks nærmiljø.

Vi ser her at Medvirkningsmottageren bør etterfølges av en konkret tiltaksplan. Det blir ofte, igjen, tilfeldig og personavhengig, om innspill fra unge får umiddelbar og effektiv respons fra riktig aktør. Det er spesielt viktig med tanke på at barne- og ungdomstida er tidsavgrenset, slik at behovene deres endrer seg raskt. Rask respons gir også en direkte opplevelse av at medvirkning har en funksjon, noe som kan gjøre at det gir mening å delta igjen. Da vi gjennomførte heldags-opplegg for 9. trinn på Skullerud skole i bydel Østensjø for Plan- og bygningsetaten (PBE), var bydelens folkehelsekoordinator aktivt deltagende. De ønsket innspill på områdereguleringen som skulle sette premissene for hvordan Skullerud i 2040 skulle se ut. Folkehelsekoordinatoren fanget opp at elevene ønsket seg et sykkelstativ i skolegården, og sørget for at den rette personen i bydelen fikk vite om det. En uke senere var stativet på plass, og elevene så at medvirkningen fikk konkrete og raske resultater – selv om innspillet ikke var svar på det overordnede oppdraget fra PBE.

Høringssvar

Innenfor det lovpålagte minimumskravet til medvirkning i planprosesser er høring en sentral institusjon som nettopp sikrer tilbakemelding på innspill. Denne ordningen gir berørte parter mulighet til å uttale seg før vedtak blir fattet, det kan være enkeltpersoner eller organisasjoner. Ansvaret for å svare ut høringsinnspillene ligger hos forslagsstiller, men dette gjøres i praksis av underleverandør, typisk en arkitekt. Plan- og bygningsetaten sjekker at alle uttalelser er kvittert ut før planen sendes til politisk vedtak, men har i mange

Suksessfaktor 19: Rask respons

Verdien av å se i nærmest sanntid at ideer eller innspill om konkrete behov får gjennomslag og blir til fysiske uttrykk, kan ikke undervurderes. Dette gir unge direkte erfaring med å praktisere demokratisk deltagelse og medvirkning, og gir energi til å fortsette å engasjere seg lokalt – også når man ikke får gjennomslag.

samme skoleår, før de gikk videre på neste trinn og ble spredt på flere klasser og skoler.

Vi spurte senere arkitekten i reguleringsteamet, om hun tenker at innspill levert via høring får sterkere gjennomslagskraft enn andre innspill. Hun svarte at innspill som leveres på andre måter, som for eksempel muntlig på Mortensrudfestivalen og gjennom elevprosjekter som valgfaget Demokrati i praksis, ikke nødvendigvis regnes som offentlige dokumenter. De er heller ikke godkjent for offentliggjøring av den som ga innspillet. Da vil det være planmyndigheten, i Oslo kommune er det Plan- og bygningsetaten, som i praksis vil bestemme hvor stor vekt det skal legges på innspill som kommer utenfor den lovpålagte medvirkningen. «I og med at en ikke vet hva andre vil sende inn som høringsinnspill er det alltid smart å sende inn det en selv synes er viktigst for å gi gode attraktive områder, i tilfelle det er mange som mener stikk motsatt og at dette vil bli hørt», forklarer arkitekten.

Elevene på Lofsrud hadde blant annet innspill om vannelementer og fontener, god belysning og å bevare natur og grønt. Fontene har arkitektene tegnet inn i landskapsplanen, men hun bekrefter at «det hadde gitt ekstra tyngde å få dette nevnt som et innspill fra en hel klasse på Lofsrud skole. Innspill fra barn og unge skal bli vektlagt.» Både fontene og effektbelysning kan enkelt sikres i en plan uten å omprosjekttere, det vil si tegne om på nytt.

Det er også flere av de mottatte høringsinnspillene som ønsker å ta mer av skogsparken til bruk for idrettsanlegg. Her ville elevenes argument om å vektlegge natur og grønt på Mortensrud, representert andre stemmer og interesser enn de som vanligvis sender inn høringsinnspill – organisasjoner som kjenner planprosessen og vet hvor mye denne vektlegges av planleggerne.

tilfeller så mange uttalelser å svare på at de gir tematiske fellessvar. Det er dermed ikke sikkert at du får direkte svar på akkurat din uttalelse. Hvordan det oppleves å få dine høringssvar kommentert vet vi lite om.

Prosessen vi har fulgt på Mortensrud ble forsinket, og dermed også høringen, slik at uttalelsene ble behandlet først høsten 2022. Vi forsøkte å legge til rette for at elevene på Lofsrud skole kunne sende inn et høringsinnspill fra klassen, men dette lyktes ikke.¹⁶⁹ Selv med mulighet til å sende inn ulike formater, ikke bare tekst, ble terskelen for høy. Noe av grunnen var nok at vi ikke samlet og klargjorde elevenes høringsinnspill innenfor

Jeg vil komme med innspill til det som planlegges i mitt nærområde

Hva er et høringsinnspill?
Når det skal bygges noe nytt i Norge har befolkningen rett til å si sin mening. Alle ferdige planer blir lagt ut på noe som heter høring (offentlig ettersyn). Det vil si at alle innbyggere i en periode kan gi beskjed hvis de synes noe mangler, om det er noe de er misfornøyd med eller om det er noe de liker. Dette gjøres ved å sende inn et høringsinnspill.

De som jobber med saken må lese på alle høringsinnspillene som kommer inn. Etter høringen vurderer kommunen og de som lager planen alle innspillene. De kan et planforslag bli endret, eller gå uendret videre til politisk behandling. Det er politikerne som til slutt bestemmer. Alle innspill blir lagt ved planen slik at politikerne kan lese dine innspill.

Høringsinnspill steg for steg:

1. Gå inn på siden: <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no> eller scan QR-koden under.
2. Søk på saksnummeret til prosjektet du vil si noe om.
3. Trykk på knappen «send post i saken».
4. Huk av for «jeg vil uttale meg til planen».
5. Trykk «neste» og logg inn med MinID.
6. Skriv inn innspillet ditt og/eller last opp vedlegg (det kan for eksempel være en film, en presentasjon eller bilder).
7. Hvis du sender inn innspillet alene kan du huke av på «meg selv som privatperson». Hvis innspillet er fra flere kan du huke av for «Frivillig lag, forening eller gruppe som ikke er registrert i Enhetsregisteret». Her kan du skrive din egen eller skolens din sin adresse.
8. Trykk «send inn».
9. Innspillene blir kommentert i et eget kapittel i planen. Du kan følge med på saken nettside som du sendte inn innspillet.

Har du ikke MinID? Scan meg for hjelp!

Figur 6: Oppskrift på hvordan du sender inn høringsinnspill til Oslo kommune.

Til diskusjon: Bør medvirkning kompenseres?

Bør unge som engasjerer seg i medvirkning lokalt forvente å få noe tilbake for innsatsen? Vi vet at unge kan engasjere seg i planleggingsprosesser,¹⁷⁰ noe også internasjonal forskning har vist.¹⁷¹ Likevel, unge er ikke en homogen gruppe, men en sosial kategori bestående av ulike individer med ulike interesser og preferanser. «Moro» eller «spenning» kan være viktigere for å forstå deres handlinger heller enn at forklaringen hovedsakelig ligger i et politisk engasjement.¹⁷² Videre, så kan ulike generasjoner i samme område være preget av ulik grad av engasjement, slik at engasjementet kan «komme og gå».¹⁷³

Slik vi selv observerte det i medvirkningsprosjektet med unge i Oslo, så var noen av de unge mer interesserte i å være medvirkere enn andre over tid. Samtidig ville noen helst ikke bruke noe av fritiden sin på det, mens andre så ut til å nettopp ville prioritere dette «arbeidet».¹⁷⁴ Det å forsøke å påvirke eller virke med i en planprosess, kan være både slitsomt og kjedelig,¹⁷⁵ og det er grunn til å tro at jo mer innsats man legger ned, jo mer vil en kunne forvente å få noe tilbake.¹⁷⁶ Når vi vet at svært mange unge strever med å få seg den første jobben, vil det være (moralsk) riktig å lønne unge innbyggere for innsatsen? Sentralt ungdomsråd i Oslo (SUR) har tidligere foreslått at ungdom kan få en form for godtgjørelse, enten det er mat

eller en mindre utbetaling. Argumentet er at ungdom som engasjerer seg må gi av sin tid etter skolen, som kan gå på bekostning av en jobb de kunne hatt.¹⁷⁷

Det å delta i «medvirkning» kan både bidra til frustrasjon over manglende gjennomslag¹⁷⁸ eller over at prosesser blir satt på pause. Næringsinteresser trumfer ofte mer «myke» interesser inkludert under paraplyen «sosial bærekraft», et argument som kan sies å bli støttet av en ny studie av omfattende endringsprosesser og «mektige» byutviklingsaktører i Oslo,¹⁷⁹ samt Knudtzons studie fra Kristiansand.¹⁸⁰ Som den kritiske forskningslitteraturen viser, er det få tegn til at barn og unge har hatt markant gjennomslag i norsk byutvikling, det er snarere markedsinteressen og andre hensyn, som «økt attraktivitet», som rå. Det er dermed grunn til å spørre seg om også en statlig institusjonalisering av medvirkningsarbeid, som for eksempel gjennom DOGA, har hatt ønsket effekt. Selv om det sies at «DOGA har utviklet flere ulike verktøy [som barnetråkk og folketråkk] som skal sikre innbygger- og brukermedvirkning i by- og stedsutvikling»,¹⁸¹ finner en i forskningen ikke grunn til å si at det foreligger solid belegg for at man når målene som kobles til medvirkning.¹⁸²

Anbefaling #9: Sett krav om at mottagere av medvirkningsinnspill må dokumentere og gi tilbakemelding på hvordan medvirkningen har påvirket planene og/eller prosessen – også for innspill som ikke har fått gjennomslag.

Graden av tilbakemelding

Å sikre at tilbakemeldingen gjenspeiler nivået av engasjering og deltakelse fra medvirkerne, er avgjørende. Gjennom flere år med aksjonsforskning på medvirkning med barn og unge, i og utenfor Oslo kommune, har vi identifisert et sett av tilbakemeldingsformer som er vanlige.

Hvordan oppleves det å få eller ikke få tilbakemelding som ung medvirker? Vi ser at tilbakemeldinger ikke nødvendigvis trenger å være positivt. I tidligere prosesser har vi sett at ungdom blir sanksjonert når de har innspill

eller utspill som ikke passer inn i kommunens agenda. Tilbakemeldingen på en kronikk skrevet av medvirkende ungdom i bydel St. Hanshaugen kom i form av gjentatte oppfordringer om å «se framover, ikke fokuser på det som ikke har fungert».¹⁸³ Denne type tilbakemelding kan gi medvirkere en opplevelse av mistillit og sanksjonering, som i noen tilfeller oppleves som direkte hindre på unges ytringsfrihet.¹⁸⁴

En vanligere kommunikasjonsform i etterkant av at unge har bidratt med sine innspill, er ignorering, det vil si stillhet, ingen kommentar, som jo tilsvarer ingen tilbakemelding.

Å gi medvirkere en opplevelse av å være usynlige skaper lett forvirring, når man ikke får informasjon om hva som skjer videre. Innspill fra medvirkning i de større områdereguleringene i Bydel Østensjø i Oslo kommune ble tatt godt imot av ansatte i PBE, og ble samlet og oppsummert i notater fra AFI. Disse ble sendt til klassene som hadde medvirket, men det var ingen oppfølging utover dette, som vi vet om. Dette er en vanlig problemstilling, at de fleste aktører tror at noen andre tar ansvar for å informere og holde folk oppdaterte, med det som resultat at ansvaret forvitrer.

På pause

På den mer positive siden (men likevel ikke så positivt) av tilbakemeldingsspekteret har vi det vi kaller pauseknappen: «Vi må sette alt på pause, kommer tilbake til dere». Denne tilbakemeldingstypen gir medvirkerne en opplevelse av frustrasjon – å bli oversett, føle på tap fordi en ikke får oppleve endringene selv. Vi lærte mye av å ha en rolle som medvirkningskoordinator i bydel Østensjø, også ved et senere prosjekt, der Oppsal samfunnshus skulle utvikles og renoveres. I samarbeid med bydelen engasjerte vi en gruppe ungdom fra valgfaget Med innsats for andre, på de lokale ungdomsskolene, til å være med som medforskere og medvirkere i prosjektet. Elevene leverte mange innspill, som også ble godt tatt imot, men prosessen stoppet opp uten at noen involverte fikk informasjon om hvorfor og hvor lenge pauseknappen var på. Prosessen står fortsatt i stampe.

Huk av på listen

En annen svært vanlig variant av tilbakemelding er utsjekk: «Dette har vi alt tenkt på», «disse tilbudene eksisterer allerede». Disse tilbakemeldingen gir medvirkere liten eller ingen opplevelse av å bli tatt på alvor, noe som kan virke svært demotiverende. Opplevelsen av å bli patronisert kan slå fort inn dersom medvirkerne merker at arkitekten er mest opptatt av å bli ferdig og få bekreftet sine valg eller planer. Dette opplevde vi etter at ungdommer tilknyttet Manglerud aktivitetshus hadde gjort befaring på andre ungdomssteder og laget og analysert svarene i en survey rettet mot brukere av klubben. Etter presentasjonen av deres funn og innspill, gikk arkitekten gjennom sin liste over planlagte funksjoner i det nye aktivitetshuset. Alle punktene med unntak av to, ble svart ut med at dette har vi alt tenkt på og her er vi enige, mens et par av innspillene ble behandlet med nedlatenhet – «dette har dere visst mye meninger om, men her har vi kompetente fagfolk som har gjort vurderinger».

Det er først når tilbakemeldingene kommer i form av

Suksessfaktor 20: Melde tilbake

Egnede og seriøse tilbakemeldinger på innspill vil skape rom for samarbeid, dialog og meningsbryting, der unge opplever å ha reell innflytelse og at de kan påvirke det som angår dem. Slik vil medvirkningsmottaket kunne forberede elevene på å bli ansvarlige samfunnsborgere.

innflytelse: «Vi har hørt på dere, tenkt og gjort noe basert på innspillene deres», «vi takker for kvaliteten på innspillene, det har inspirert oss», at medvirkerne kan få en opplevelse av anerkjennelse – å bli sett, hørt og oppleve seg forstått. Her er oppsummering av innspill et minimum, slik vi så på pizzafesten med elevene fra Lofsrud ungdomsskole og representanter fra ressursgruppa i Mortensrudprosjektet.

Enda bedre er invitasjon til samarbeid: «Vi vil jobbe

«Enda bedre er invitasjon til samarbeid»

videre med dere for å få til noe raskt/på lengre sikt», der medvirkere får en opplevelse av kontroll – opplevelse av å ha en rolle og betydning i eget nærmiljø/liv, eller samskaping: «Hva synes dere om hvordan vi har integrert innspillene i planene og hvordan kan vi få utvikle dette videre?». Her får medvirkere en opplevelse av mestring – opplevelse av å bidra og at det nytter, gjør en forskjell. Hvordan gi medvirkere en opplevelse av agens, selvtilit og rom til å handle på eget initiativ? Den mest offensive og modige tilbakemeldingen, som vi dessverre sjelden ser, handler om å gi ledelse: «Vi har midler og støttefunksjoner, hvordan kan vi støtte dere i å realisere innspillene selv?». Hvorfor skjer det så sjelden? Vi tror kanskje dette handler mindre om at det ikke finnes vilje til å samarbeide tett med ungdom i Oslo kommune, men mer om at medvirkningskompetansen mangler. Det er for mange usikre voksne i roller der de kunne ha tatt ansvar for både å sikre gode prosesser, sporbarhet og seriøst mottak, behandling og tilbakemelding av innspill fra barn og unge.

Av ulike grunner som vi har diskutert over, har barn og unge ofte for lite de skulle sagt når stedene de bor på skal utvikles. Det er det mange som har lyst til å gjøre noe med, men i praksis er det flere spørsmål enn svar som dukker opp når temaet medvirkning står på agendaen. Dette er ikke nødvendigvis et dårlig tegn, det er nettopp gjennom spørsmålene vi stiller at vi får beveget hverandre og oss selv i tenking, kunnskap og holdninger knyttet til hva som er mulig å få til.

Vi spør til slutt: Vil aktiv medvirkning innebære at kommunen har ansvar for å gi **aktiv tilbakemelding**? Først da vil barn og unges rettigheter til å medvirke være ivarettatt, slik lovverket og internasjonale og nasjonale føringer tilsier.

Sjekkliste ved gjennomført medvirkning

1. Hva vet vi om den som har medvirket?
 - kjønn
 - alder
 - tilhørighet jobb/skole
 - tilhørighet geografisk
 - interesser/aktiviteter
2. Hva har medvirkeren formidlet av kunnskap om nærmiljøet sitt?
3. Hva slags informasjon har medvirkeren fått av oss/andre om utbygging/plan?
4. Hva slags kunnskap har medvirkeren selv bidratt med inn i medvirkningen?
5. Hvilke selvstendige ideer har medvirkeren bidratt med?
6. Hvem har invitert medvirkeren inn til medvirkningen?
7. Hvilke metoder og verktøy er benyttet for å få til aktiv medvirkning?
8. Hvilke metoder og verktøy er benyttet for å få til tilstrekkelig/god dokumentasjon av
 - prosess
 - resultat/innspill
9. Hvordan vet vi at innspillene har blitt tillagt behørig vekt?
10. Hvordan har medvirkeren fått tilbakemelding om hvordan innspillene har blitt behandlet/hørt?
11. Hvordan har ansvarlige "bestiller" sikret at innspillene er forstått/bekreftet?
12. Hvordan er innspill som ikke passer inn i budsjett, fremdrift eller plan oversatt til å dekke behov/ønsker som kan oppfylles?
13. Hvordan er innspill som ikke passer inn sendt videre til andre, relevante aktører (støttespillere)?
14. Hvordan har medvirkeren deltatt i evalueringen av prosessen?
15. På hvilke måter har medvirkerens nyvunne kompetanse blitt ivarettatt videreført i nye/andre prosesser i nærmiljøet?

Etterord

Gjennom fire år har vi forsket på og vært aktivt deltakende i medvirkningsprosesser rettet mot barn og unge på Mortensrud i bydel Søndre Nordstrand i Oslo kommune. Vi har jobbet med elever på ungdomsskoletrinn, videregående elever og unge voksne fra bydelen, og med ansatte i kommunen – lærere, arkitekter, ingeniører og rådgivere. Det har vært en krevende og turbulent reise for å forstå hva som må og skal skje når et stort område i en stor by skal utvikles. Det har også vært inspirerende, fordi vi har møtt på mange mennesker med gode intensjoner om å inkludere barn og unge, som vanligvis ikke er så delaktige når en kommune sammen skal legge planer for framtida.

I dette prosjektet har vi sammen med vår oppdragsgiver Utdanningsetaten i Oslo kommune, Avdeling for skoleanlegg, forsøkt å finne svar på hva som fungerer når man skal organisere og gjennomføre medvirkning med barn og unge. De har vært spesielt opptatt av langvarige og komplekse kommunale utbyggingsprosesser, som den på Mortensrud. De ville også vite mer om kritiske suksessfaktorer for hvordan kan man oversette innspill fra medvirkning til fysiske planer. I tillegg har vi forsøkt å finne ut i hvilken grad det å innlemme medvirkning i undervisning setter rammer for reell medvirkning. Hvilke fordeler og ulemper knytter seg til denne måten å gjennomføre medvirkning på?

Det er mange som er involvert når kunnskap bygges. Vi vil gjerne takke vår kollega Ingrid M. Tolstad som blant mye annet har bidratt til å utvikle Medvirkningsrommet som verktøy, samt kunstner Nina Vestby som har utfordret og videreutviklet «splothen» – et annet av verktøyene vi bruker for å komme i dialog med unge på deres egne premisser. Vi vil også takke vår assistent Pernille Kjørstad, som har hjulpet oss både med gode og betimelige spørsmål, ideer til utforming og et kritisk blikk

«Den største takken går til alle ungdommene [...] som har bidratt raust med sine tanker, innspill, kunnskap og engasjement»

på denne teksten. Hun har også produsert en podcast om skolebehovsplanen som du kan finne på nettsiden vår. Arne L. Bygdås har bidratt som kvalitetssikrer av det faglige innholdet. Katrine Ziesler, kommunikasjonsrådgiver på AFI og arkitekt Astri M. Dalseide har begge bidratt til det visuelle uttrykket og konseptuelle løsninger for denne rapporten. Den største takken går til alle ungdommene på Lofsrud, Mortensrud, i bydel Søndre Nordstrand, i Oslo, i Norge og i verden ellers, som har bidratt raust med sine tanker, innspill, kunnskap og engasjement – og i flere tilfeller generativ motstand mot våre innarbeidede «voksne» måter å gjøre ting (kjedelig) på.

Gjennom flere år har vi vært i jevnlig kontakt med representantene for bestillere og utbyggere i Oslo kommune, som en del av teamet i Mortensrudprosjektet. Vi vil takke dere alle for å ha inspirert, utfordret og beriket oss med kunnskap vi aldri ellers ville fått tak i. En spesiell takk går til representantene for oppdragsgiver i Utdanningsetaten: Prosjektleder Erik Aschehoug, og kollegaer Ane Evenstad Murray, Miriam Abildsnes og Cathrine Juul. De har alle vært gode, ivrige og engasjerte samarbeids- og diskusjonspartnere i vår utforskning av medvirkning i skolen og i større, komplekse byggeprosjekter som Mortensrudprosjektet. Mange av våre innsikter har kommet gjennom diskusjoner med disse, de andre representantene i ressursgruppa for Mortensrudprosjektet og elevene på skolene vi har samarbeidet med. Takk!

Referanser

- Aagaard, P. (2012). "Drivers and Barriers of Public Innovation in Crime Prevention." *Innovation Journal* 17 (1): 2–17.
- Alves D.E., Lorenzen S.B. & Hagen A.L. (2021) Skolefag som kanal for ungdomsmedvirkning i lokale utviklingsprosjekter. I Hagen AL & Andersen B (red.) *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk/NOAS, s.87–114.
- Alves, S.E., Lorenzen, B.S, Hagen, A.L., Murray, A.E., Aschehoug, E., Abildsnes, M. & Juul, C. (2023) – Hva med sklier i stedet for trapper? Elevers medvirkning ved byggeprosjekter i nabolaget. *Bedre skole* 1:2023.
- Amabile, T. M. (1983). *The social psychology of creativity*. Springer.
- Amabile, T. M. (1988). A model of creativity and innovation in organizations: Research in organizational behavior. In B.M. Shaw & L.L. Cummings (Eds.), *Research in organizational behaviour*, 10th ed., pp.123–167. Greenwich, CT: JAI Press.
- Amabile, T. M. (1993). Motivational Synergy: Toward New Conceptualizations of Intrinsic and Extrinsic Motivation in the Workplace. *Human Resource Management Review* 3(3), 185–201.
- Amabile, T. M. (1996). *Creativity in context*. Boulder, CO: Westview Press.
- Andersen B (2000) Hvordan få folk med i byplanlegging? *Aftenposten Aften*, 15. juni, 61.
- Andersen B (2001a) *Making Territory in Urban America: New Urbanism and Kentlands*. Hovedfagsstudentenes Årbok. Oslo: University of Oslo, s.89–107.
- Andersen B (2001b) *The Quest for Community: A Study of Kentlands*. Hovedoppgave. Universitetet i Oslo.
- Andersen B (2008) Eksklusive fellesskap: Et kritisk blikk på nyurbanismen i lys av Kentlands, USA. *FORMakademisk* 1(1): 58–69.
- Andersen B (2011) *Kunsten å skulle revitalisere et "kjøpesenter"*. <https://www.arkitektnytt.no/nyheter/kunsten-a-skulle-revitalisere-et-kjopesenter> (lastet ned 6. mars 2023).
- Andersen B (2014) *Westbound and Eastbound. Managing Sameness and the Making of Separations in Oslo*. PhD-avhandling. University of Oslo.
- Andersen B (2016a) Bærekraftig Oslo er en utopi. Østlandssendingen, NRK. (23. februar 2016). Oslo: NRK. <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-oestlandssendingen/DKOA99022316/23-02-2016#t=44s>
- Andersen B (2016b) Oslo-politikerne planlegger en by de ikke kan få. *Forskning.no* (23. februar 2016) <http://forskning.no/politikk-samfunnsgeografi/2016/02/oslo-politikerne-planlegger-en-de-ikke-kan-fa>
- Andersen B (2019) Marginality and banality in the segregated city: Reflections on the 'riots' in Oslo. *Ethnicities* 19(6): 1121–1137.
- Andersen B (2021) Medvirkning i planlegging – Funger det? Foredrag. Arkitektenes fagdag: Sosial bærekraft (22. september 2021) Oslo.
- Andersen B (2022a) Hvordan kan folk påvirke arkitekturen? Arena, NRK (4. april 2022) Oslo: NRK. <https://radio.nrk.no/serie/arena/sesong/202204/MKAK27005322>
- Andersen B (2022c) Fortsatt ikke overbevist. <https://www.arkitektnytt.no/debatt/fortsatt-ikke-overbevist> (lastet ned 4. april 2022).
- Andersen B, Ander HE & Skrede J (2021a) The directors of urban transformation: The case of Oslo. *Local Economy* 35(7): 695–713.
- Andersen B & Brattbakk I (2020) Områdesatsinger i Norge. Et skjørt kunnskapsgrunnlag for strategier og tiltak. *Tidsskrift for boligforskning* 3(2): 130–147.
- Andersen B, Gerell M & Hanssen GS (2021b) NOU 2020:16: Levekår i byer. Gode lokalsamfunn for alle. *Nordic Journal of Urban Studies* 1(1): 78–90.
- Andersen B & Lorenzen SB (2021) Ballens uforutsigbare vei mot mål: Medvirkning som maktspill. I Hagen AL & Andersen B (red.) *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. (Kap. 10, s. 223–246). Oslo: Cappelen Damm Akademisk/NOASP.
- Andersen B, Nygaard MO, Dalseide AM, et al. (2018a) Fellesskapets utfordringer på Bjørnerud. Sosiokulturell stedsanalyse av Bjørnerud i Bydel Søndre Nordstrand. AFI-rapport 4:2018. Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet – storbyuniversitetet.
- Andersen B & Røe PG (2017a) Arkitektur og sosial ulikhet i Oslo. I Ljunggren J (red.) *Oslo – ulikhetenes by*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, s.325–337.
- Andersen B & Røe PG (2017b) Arkitekturpolitikk for sosialt bærekraftig byutvikling. I Askim J, Koltveit K & Røe PG (red.) *En smartere stat. Veier til bedre politikk og styring*. Oslo: Universitetsforlaget, s.89–104.
- Andersen B & Røe PG (2017c) The social context and politics of large scale urban architecture: Investigating the design of Barcode, Oslo. *European Urban and Regional Studies* 24(3): 304–317.

- Andersen B, Røe PG & Sæter O (2015) Trust and distrust in Oslo: Examining the relationship between the ideals of urban policy and (re)actions and ideals of citizens. I Righard E, Johansson M & Salonen T (red.) *Social Transformations in Scandinavian Cities: Nordic Perspectives on Urban Marginalisation and Social Sustainability*. Lund: Nordic Academic Press, s.107-123.
- Andersen B & Skrede J (2017) Planning for a sustainable Oslo: the challenge of turning urban theory into practice. *Local Environment* 22(5): 581-594.
- Andersen B & Skrede J (2021) Medvirkningsideologiens inntog i byplanleggingen – en invitasjon til grubling. *Kart og plan* 114(1-02): 07-21.
- Andersen B & Skrede J (2022) Gir medvirkning bedre nabolag? Kote.(16).
- Andersen B, Skrede J, Bjørngaas HH, et al. (2018b) Fortetting som verktøy og mål i Oslo. *Plan* 50(4): 16-23.
- Andersen B, Skrede J & Breistrand H (2022) Medvirkningsretorikk og byutvikling – noen betraktninger. *Plan*. 2: 34-41.
- Andrews TM & Antonsen KM (2019) Medvirkningsprosesser i folkehelsearbeid. Evaluering av Nærmiljøprosjekter i Nordland. NF rapport nr 3/2019. Bodø, Nordlandsforskning AS.
- Arnstein SR (1969) A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners* 35(4): 216-224.
- Askim J, Kolltveit K & Røe PG (2017) Veier til bedre politikk og styring. I Askim J, Kolltveit K & Røe PG (red.) *En smartere stat. Veier til bedre politikk og styring*. Oslo: Universitetsforlaget, s.9-30.
- Avolio , B.J. , Howell , J.M. , & Sosik , J.J . (1999). A funny thing happened on the way to the bottom line: Humour as a moderator of leadership style effects. *Academy of Management Journal*. 42(2), 219-227.
- Bason, C. (2018). *Leading public sector innovation: Co-creating for a better society*. Policy press.
- Benedek, M., Jauk, E., Fink, A., Koschutnig, K., Reishofer, G., Ebner, F., & Neubauer, A.C. (2014). To create or to recall? Neural mechanisms underlying the generation of creative new ideas. *Neuroimage*. 88, 125-133. <http://dx.doi.org/10.1016/j.neuroimage.2013.11.021>.
- Bern, A., & Røe, P. G. (2022). Architectural competitions and public participation. *Cities*, 127, 103730.
- Bickerstaff K & Walker G (2005) Shared Visions, Unholy Alliances: Power, Governance and Deliberative Processes in Local Transport Planning. *Urban Studies* 42(12): 2123-2144.
- Biesta, G. J. J. (2006). *Beyond learning: Democratic education for a human future*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Bommert, B. (2010). Collaborative innovation in the public sector. *International public management review*, 11(1), 15-33.
- Borofsky, Robert. 2001. "Wondering about Wutu" in John Liep, ed. *Locating Cultural Creativity*. London: Pluto Press.
- Brage Ø (2022) All tid og innsats har vært bortkastet. Naboene reagerer kraftig på Rødtvet-planene. Groruddalen, 21. april. <https://groruddalen.no/all-tid-og-innsats-har-vart-bortkastet/19.30009>, lastet ned 6. mars 2023.
- Bratseth K & Sletner C (2022) Mange spørsmål stilles til medvirkning — men hvem skal gi svar? <https://www.arkitektnytt.no/debatt/mange-sporsmal-stilles-til-medvirkning-men-hvem-skal-gi-svar> (lastet ned 4. april 2022).
- Brattbakk I, Andersen B, Hagen AL, et al. (2017) På sporet av det nye Grønland: Sosiokulturell stedsanalyse av Grønland i Bydel Gamle Oslo. Rapport 4/2017, Arbeidsforskningsinstituttet.
- Bregnballe A (2014) Marginalisering av borgernes systemutfordrende stemmer – en Foucault-inspirert studie av maktmekanismer i norsk miljøpolitikk. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 55(3): 262-290.
- Brody SD, Godschalk DR & Burby RJ (2003) Mandating Citizen Participation in Plan Making: Six Strategic Planning Choices. *Journal of the American Planning Association* 69(3): 245-264.
- Byrådsavdeling for finans, (2020). Styrket medvirkning i fremtidig kommuneplanarbeid. Utredning til bystyret. Oslo: Oslo kommune
- Carlsen, A., Clegg, S., & Gjersvik, R. (2012). *Idea Work*. Oslo: Cappelen Damm.
- Carlsen, A., Hagen, A. L., Clegg, S. & Gjersvik, R. (2012) "Frigjørende latter: Hvordan leken energi og humor åpner opp folk, situasjoner og ideer (s. 182-197) i Carlsen, A., Clegg, S. & Gjersvik, R. (red.) *Idea Work*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Cele, S. & van der Burgt, D. (2015). Participation, consultation, confusion: Professionals' understandings of children's participation in physical planning. *Children's Geographies*, 13(1), 14-29.
- Cinar, E., Trott, P. & Simms, C. (2019) A systematic review of barriers to public sector innovation process, *Public Management Review*, 21:2, 264-290.
- Christie, N. (1982). *Hvor tett et samfunn?* (2. rev. utg.). Universitetsforlaget.
- Coldevin, G. H., Carlsen, A., Clegg, S., Pitsis, T. S., & Antonacopoulou, E. P. (2018). Organizational creativity as idea work: Intertextual placing and legitimating imaginings in media development and oil exploration. *Human Relations*. <https://doi.org/10.1080/00141801.2018.1511111>

- Cooper, C. D. & Sosik, J. J. (2011). The Laughter Advantage: Cultivating High-Quality Connections and Workplace Outcomes Through Humor. In K. S. Cameron & G. M. Spreitzer (Eds.) *Handbook of Positive Organizational Scholarship*, pp. 474-489. New York: Oxford University Press.
- Dahlgren K, Linderud T & Schreiner K (2021) Om medvirkning i arkitektur og byutvikling – En byggeplass for det 21. århundret. I Dahlgren K, Linderud T & Schreiner K (red.) *Forankring fryder. En bok om medvirkning i byutvikling og arkitektur*. Oslo: Universitetsforlaget, s.8-29.
- Dewey, J. (2011). *Democracy and education*. Simon & Brown.
- Dalseide AM & Andersen B (2022) Planløs medvirkning? Arkitektnytt. <https://www.arkitektnytt.no/debatt/planlos-medvirkning>, lastet ned 6. mars 2023.
- Davis M (2006) *Planet of Slums*. London: Verso.
- Day D (1997) Citizen Participation in the Planning Process: An Essentially Contested Concept? *Journal of Planning Literature* 11(3): 421-434.
- de Graaf L, van Hulst M & Michels A (2015) Enhancing Participation in Disadvantaged Urban Neighbourhoods. *Local Government Studies* 41(1): 44-62.
- Design og arkitektur Norge (2021) *Design og arkitektur Norge. Årsrapport 2020*. https://doga.no/globalassets/pdf/design-og-arkitektur-norge_arsrapport-2020.pdf (lastet ned 3. mai 2022).
- Dewey, J. (1910). *How we think*. DC Heath.
- Doolittle, A., & Faul, A. C. (2013). Civic engagement scale: A validation study. *Sage Open*, 3(3).
- Engerbakk, B. B. (2021). Huset i Stensparken. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 11, s. 247-251). Cappelen Damm Akademisk.
- Eriksen, T. H. (2010). *Samfunn*. Universitetsforlaget.
- Fagerlid C, Andersen B & Dalseide AM (2021) Engaging with mixed-use design. The case of the urban library in Oslo. I Stender M, Bech-Danielsen C & Hagen AL (red.) *Architectural Anthropology: Exploring Lived Space*. London: Routledge, s.122-134.
- Fiskaa H (2005) Past and future for public participation in Norwegian physical planning. *European Planning Studies* 13(1): 157-174.
- Flaherty, A.W. (2005). Frontaltemporal and dopaminergic control of idea generation and creative drive. *J. Comp. Neurol.* 493, 147-153.
- FN (2009) Generell kommentar nr. 12 (2009): Barnets rett til å bli hørt. Komiteen for barns rettigheter (CRC), FN.
- Freeman C, Nairn K & Sligo J (2003) 'Professionalising' Participation: From Rhetoric to Practice. *Children's Geographies* 1(1): 53-70.
- Furset HM (2019) *Handlingsplan for medvirkning 2019-2020*. Intern handlingsplan for Plan- og bygningsetatens arbeid for medvirkning i byutvikling. Oslo kommune.
- Geertz, C. (1993). *The interpretation of cultures: Selected essays*. Fontana. (Opprinnelig utgitt 1973)
- Gluckman, M. (1967). *The judicial process among the Barotse of northern Rhodesia*. Manchester University Press. (Opprinnelig utgitt 1955)
- Goffman E (1990) *The Presentation of Self in Everyday Life*. London: Penguin Books.
- Grant J (1994) *The Drama of Democracy Contention and Dispute in Community Planning*. University of Toronto Press.
- Guilford, J.P. (1967). *The Nature of Human Intelligence*. New York: McGraw-Hill.
- Hagen A.L. (2011): «Striking a nerve that opens the why», i Dutton, J & Carlsen, A. (red.) *Research Alive: Exploring Generative Moments in Doing Qualitative Research*. Copenhagen Business School Press
- Hagen, A. L., Andersen, B., Brattbakk, I., Dahlgren, K., Ascher, B. & Kolle, E. (2016). *Ung og ute: En studie av ungdom og unge voksnes bruk av uterom* (Rapport 6/2016). Arbeidsforskningsinstituttet.
- Hagen, A.L. & Tolstad, M. I. (2019) «The Idea Propeller: Managing for collective creativity in newsrooms», kapittel 7 i Bygdås, A., Clegg, S. & Hagen, A.L. (red.) (2019). *Media management and Digital transformation*. S. 77-89. New York: Routledge.
- Hagen AL & Andersen B (2021a) *Introduksjon til ung medvirkning, kreativitet og konflikt i planlegging*. I Hagen AL & Andersen B (eds) *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk/NOASP, s.11-41.
- Hagen AL & Andersen B (2021b) *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk/NOASP.
- Hagen, A.L., Lorenzen, S.B., Alves, D.E., Andersen, B, Dalseide, A.M., Tolstad, I.M. (2023a) [Unges deltagelse og engasjement i lokal stedsutvikling på Mortensrud \(oda.oslomet.no\)](https://oda.oslomet.no) AFI-notat 2023:01
- Hagen, A.L., Bygdås, A.L., Lorenzen, S.B., Trætteberg, H.S., Thau, M., Løvgren, M., Nøstvik, H.O., Kvammen, I.A., Haugen, M.L., Heijnis, T., Slåttrem, A., Kallevåg, K., Lodden, T., Sandvand, S.C., Screeche-Powell, K., Røgeberg, E.M., Simpson, S & Østberg, K. (2023b) *Unges mulighet til å medvirke: En samskapt studie av ungdoms deltagelse og engasjement i norske kommuner*. AFI-rapport 2023:03.
- Hajer MA (1993) *Discourse Coalitions and the Institutionalization of Practice: The Case of Acid Rain in Britain*. I Fischer F & Forester J (red.)

- The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning. London: UCL Press Limited. University College London, s.43–76.
- Hanssen GS (2018). Hvordan ivaretas hensynet til barn og unge i planleggingen etter plan- og bygningsloven (2008)? NIBR-rapport. Oslo, NIBR.
- Hanssen GS (2021) Medvirkningens idelandskap. I Dahlgren K, Linderud T & Schreiner K (red.) Forankring fryder. En bok om medvirkning i byutvikling og arkitektur. Oslo: Universitetsforlaget, s.50–65.
- Hart, R. (1992). Children's participation: From tokenism to citizenship. International Child Development Centre of UNICEF.
- Hart, R. A. (2008). Stepping back from 'The Ladder': Reflections on a model of participatory work with children. I A. Reid, B. B. Jensen, J. Nikel & V. Simovska (Red.), Participation and learning. Springer.
- Hartley, J. (2005). Innovation in governance and public services: Past and present. Public money and management, 25(1), 27–34.
- Harvold K-A (2002) Planleggingens «kommunikative vending»: Nytt paradigme eller gammel debatt? Norsk statsvitenskapelig tidsskrift 18(4): 356–378.
- Hauken M (2020) Glemte eller bortgjemt? En studie av barns marginale rolle i byplanleggingen på Ensjø. Masteroppgave. Universitetet i Oslo.
- Heinrich, A. J. & Million, A. (2016). "Young People as City Builders." The Planning Review 52(1): 56–71.
- Heilman, K. M. (2016). Possible brain mechanisms of creativity. Archives of Clinical Neuropsychology, 31(4), 285–296.
- Hess, M., & Adams, D. (2007). Innovation in public management: the role and function of community knowledge. The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal, 12(1), 1–20.
- Hofstad H (2021) Sosialt bærekraftige lokalsamfunn – en litteraturstudie. NIBR rapport 2021:7. Oslo: NIBR
- Hofstad H (Ikke datert) Kompakt byutvikling – muligheter og utfordringer. Available at: https://www.nemfo.no/images/docs/konferanser/nemfo19/02_hegehofstad.pdf (lastet ned 4. mai 2022).
- Holston J (1989) The Modernist City: An Anthropological Critique of Brasília. Chicago: University of Chicago Press.
- Husbanken (2022) Rapporter. <https://husbanken.no/rapporter/?su=Bomiljø%20og%20områdesatsing> (lastet ned 4. mai 2022).
- Ihle HN (2016) Analyse av en konfliktfylt planprosess. Medvirkning og makt – i spenningsforholdet mellom ulike stedsidentiteter. Masteroppgave. UiT Norges Arktiske Universitet.
- Isen, A.M., Daubman, K.A., & Nowicki, G.P. (1987). Positive affect facilitates creative problem solving. Journal of Personality and Social Psychology, 52(6), 1122–1131.
- Japardi, K., Bookheimer, S., Knudsen, K., Ghahremani, D.G., & Bilder, R.M. (2018). Functional magnetic resonance imaging of divergent and convergent thinking in Big-C creativity. Neuropsychologia. 118(Pt A), 59–67.
- Justvik M. T. (2017). Private reguleringsplaner. Ivaretagelse av tredjemannsinteresser ved private reguleringsforslag. Masteroppgave. Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen.
- Kadasia VNI, Andersen B & Dalseide AM (2020) Trivsel og usikkerhet på Tøyen: En studie av foreldrebilder av et løftet byområde. Tidsskrift for boligforskning 3(2): 164–179.
- Khakee, A. & Barbanente, A. (2003). Negotiative land-use and deliberative environmental planning in Italy and Sweden. International Planning Studies, 8(3), 181–200.
- Klausen, J. E., Arnesen, S., Christensen, D. A., Folkestad, B., Hanssen, G. S., Winsvold, M. & Aars, J. (2013). Medvirkning med virkning? Innbyggermedvirkning i den kommunale beslutningsprosessen. Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5459>
- Knudtzon LC (2018a) Helvete i Paradis-demokratisk kamp ved fortetting. Kart og plan 78(2): 114–132.
- Knudtzon LC (2018b) Kan vi snakke om medvirkning? Sivilsamfunnets innflytelse og bidrag i reguleringsprosesser. PhD-avhandling. NMBU, Ås.
- Knudtzon LC (2019) Glipper mulighetene? Kvaliteter i transformasjonsprosjekter – for private, klubben eller kollektivet? Tidsskrift for boligforskning 2(1): 23–45.
- Kommuneloven. (2019). Lov om kommuner og fylkeskommuner (LOV-1992-09-25-107). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1992-09-25-107>
- Kommunerevisjonen. (2019). Medvirkning i reguleringsplaner (Rapport 16/2019). Oslo kommune.
- Kunnskapsdepartementet (2017). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Fastsett som forskrift ved kongelig resolusjon.
- Lane, M.B. (2005) Public Participation in Planning: an intellectual history. Australian Geographer, 36:3, 283–299
- Mack J (2015). Love in the Time of Pinball. I Pietsch, S. & Müller, A. (red.) Walls That Teach. On the Architecture of Youth Centres. Heijningen: Jap Sam Books: s.79–88.
- Mack J (2020) Breaking the Rules, Making the Ruler: Syriac Homes and the Limits of Swedish Planning. I Mack J & Herzfeld M (red.) Life Among Planners. Practice, Professionalism, and Expertise in the

- Making of the City. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, s.137-159.
- Mansfield, R. G., Batagol, B. & Raven, R. (2021). "Critical agents of change?": Opportunities and limits to children's participation in urban planning. *Journal of Planning Literature*, 36(2), 170-186.
- Mawn, L., Welsh, P., Kirkpatrick, L., Webster, L. A., & Stain, H. J. (2016). Getting it right! Enhancing youth involvement in mental health research. *Health Expectations*, 19(4), 908-919.
- McMillan, D. W., & Chavis, D. M. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 6-23.
- Medved P (2017) Leading sustainable neighbourhoods in Europe. Exploring the key principles and processes. *Urbani Izziv* 28(1): 107-121.
- Medved P (2018) Exploring the 'Just City principles' within two European sustainable neighbourhoods. *Journal of Urban Design* 23(3): 414-431.
- Mouratidis, K. and B. Andersen (under utgivelse). "What makes people stay longer in the densifying city? Exploring the neighbourhood environment and social ties." *Housing Studies*.
- Myklebust, I. E. & Schütz, S. E. (2019). Rammer for ein god oppvekst – Korleis kan plan- og bygningslova sikre «barnets beste»? [Paperpresentasjon]. Storbykonferansen: Urbaniseringens spenninger, Oslo.
- Neset MS (2021) Hvordan oppleves deltakelse og medvirkning i områdesatsing? Institutt for velferd og deltaking. Høgskulen på Vestlandet, Bergen.
- Nibr & TØI (1980) 16 eksempler på medvirkning i planlegging. Norsk institutt for by- og regionforskning, Transportøkonomisk institutt.
- Norsk Eiendom (2022) Byutvikling og sosial bærekraft. <https://www.norskeiendom.org/se-opptak-byutvikling-og-sosial-baerekraft/> (lastet ned 4. mai 2022).
- NOU 2001:7 (2001) Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven — Planlovutvalgets første delutredning. Miljøverndepartementet.
- Ombudsman for Children. (2008). From decision to practice. Convention on the Rights of the Child in local governments (BR 2008:4).
- Oslo kommune (2018) Oslo sør-satsingen 2018-2026. <https://www.oslo.kommune.no/slik-bygger-vi-oslo/oslo-sor-satsingen-2018-2026/#gref> (lastet ned 4. mai 2022).
- Oslo kommune. (2020). Styrket medvirkning i fremtidig kommuneplanarbeid. Utredning til bystyret, november 2020. Byrådsavdeling for finans. Oslo: Oslo kommune.
- Oslo Senterparti (2018) Medvirkning med virkning! Bedre by når folk blir hørt! <https://litteraturhuset.no/arkiv/medvirkning-med-virkning/> (lastet ned 11. desember 2022).
- Ot.prp. nr. 32 (2007-2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (plandelen). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-32-2007-2008-/id500508/>
- Peterson, N. A., Speer, P. W., & McMillan, D. W. (2008). Validation of a brief sense of community scale: Confirmation of the principal theory of sense of community. *Journal of Community Psychology*, 36(1), 61-73.
- Pietroburgo, J. 2012. "Saving Fido: A Case in the Privatization of Local Animal Control Services." *Innovation Journal* 17 (2): 1-12.
- Procentese, F., De Carlo, F., & Gatti, F. (2019a). Civic Engagement within the Local Community and Sense of Responsible Togetherness. *TPM – Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 26(4), 513-525.
- Plan- og bygningsetaten (2019) Medvirkning i innsendte reguleringsplaner. En veileder for forslagsstillere og fagkyndige. I Bygningsetaten P-o (ed). Oslo: Oslo kommune.
- Plan- og bygningsloven. (1989). Lov om planlegging og byggesaksbehandling (LOV-2008-06-27-71). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2008-06-27-71>
- Rosten, M. G., Hagen, A. L. & Tolstad, I. M. (2021). Fra tynn til tykk medvirkning: Unge medforskere som lokale kunnskapsprodusenter. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 2, s. 43-73). Cappelen Damm Akademisk.
- Ruud ME (2010) Indikatorer for sosial bærekraft til bruk i planlegging og utvikling av boligområde. NIBR-notat 110. Oslo: NIBR
- Røed L-L (2018) Bedre medvirkning? Ja takk! <https://www.medvirkning.no/wp-content/uploads/Bedre-medvirkning-Ja-takk-Byplan-Oslo-kommune.pdf> (lastet ned 11. desember 2022).
- Røiseland, A., & Vabo, S. I. (2020). Folkevalgt og politisk leder (p. 180). Cappelen Damm Akademisk/NOASP (Nordic Open Access Scholarly Publishing).
- Saltnes D-J (2020) Stadig mer medvirkning i planprosessene. Estate, 2. juni. <https://www.estatenyheter.no/stadig-mer-medvirkning-i-planprosessene/261348?fbclid=IwAR3ron5OhOOJVqhrK6ArzJRJxeMs13hDqUCDFBtqh9DnUMuyRxgqKROC2kY> (lastet ned 6. mars 2023).
- Sawyer, R. K., & DeZutter, S. (2009). Distributed creativity: How collective creations emerge from collaboration. *Psychology of aesthetics, creativity, and the arts*, 3(2), 81.
- Sennett R (2018) Building and Dwelling. Ethics for the City.

- New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Shier, H. (2006). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15(2), 107–117.
- Silverman RM, Taylor HL, Yin L, et al. (2020) Are We Still Going Through the Empty Ritual of Participation? Inner-City Residents' and Other Grassroots Stakeholders' Perceptions of Public Input and Neighborhood Revitalization. *Critical Sociology* 46(3), 413–428.
- Skrede J & Andersen B (2022) The emotional element of urban densification. *Local Environment* 27(2): 251–263.
- Small, M.L. (2004). *Villa Victoria: The Transformation of Social Capital in a Boston Barrio*. Chicago, IL, University of Chicago Press.
- Staven HD (2021) Social capital and boundary work on «the West Ends East End» – social mix policies in a Norwegian context. *Nordic Journal of Urban Studies* 1(1): 57–73.
- Staven HD, Andersen B and Dalseide AM (2019) Evaluering av medvirkningsprosess i regi av AFI-prosjektet «Et sted å være ung (UngHus)». Upublisert AFI-notat.
- Stokland E (2018) Medvirkning er nøkkelen til bedre byutvikling. <https://magasin.oslo.kommune.no/byplan/medvirkning-er-nokkelen-til-bedre-byutvikling#gref> (lastet ned 11. desember 2022).
- Sætra, E., & Stray, J. H. (2019). Hva slags medborger? En undersøkelse av læreres forståelse av opplæring til demokrati og medborgerskap. *Nordic Journal of Comparative and International Education (NJCIE)*, 3(1), 19–32.
- Sørensen, E., & Torfing, J. (2011). Enhancing collaborative innovation in the public sector. *Administration & society*, 43(8), 842–868.
- Sørheim K (2021) Kritisk til satsingen på Mortensrud: Byutvikling kan bidra til å løse mange problemer i et område, men det kan også øke dem. avisa Oslo, 21. oktober. <https://www.ao.no/kritisk-til-satsingen-pa-mortensrud-byutvikling-kan-bidra-til-a-lose-mange-problemer-i-et-omrade-men-det-kan-ogsa-oke-dem/s/5-128-198211>, lastet ned 6. mars 2023.
- Termeer, C. J. A. M. (2009). Barriers to New Modes of Horizontal Governance. *Public Management Review* 11 (3): 299–316.
- Thompson, L. (2003). Improving the Creativity of Organizational Work Groups, *Academy of Management Executive*. 17(1), 96–111.
- Tisdall, K. M. (2008). Is the honeymoon over? Children and young people's participation in public decision-making. *The international journal of children's rights*, 16(3), 419–429.
- Tolstad I., Hagen, A.L. & Andersen, B. (2017). The amplifier effect: Oslo youth co-creating urban spaces of (be)longing. I Bastien, S. & Holmarsdottir, H. (red.) *Youth as architects of social change: global efforts to advance youth-driven innovation*. Cham: Palgrave Macmillan: s.215–242.
- Tonell, L., & Nyström, J. (2012). *Planeringens grunder: En oversikt*.
- Turner VW (1974) *Dramas, Fields, and Metaphors: Symbolic Action in Human Society*. Ithaca: Cornell University Press.
- van Gennep A (1960) *The Rites of Passage*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Vestby, N. (2021). Eutopia – jammen det er så nært! I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 3, s. 75–85). Cappelen Damm Akademisk
- Walker, R. M., Avellaneda, C. N., & Berry, F. S. (2011). Exploring the diffusion of innovation among high and low innovative localities: A test of the Berry and Berry model. *Public Management Review*, 13(1), 95–125.
- Warren, M. E. (2009). Governance-driven democratization. *Critical policy studies*, 3(1), 3–13.
- Westheimer, J. & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237–269.
- Yang K & Pandey SK (2011) Further Dissecting the Black Box of Citizen Participation: When Does Citizen Involvement Lead to Good Outcomes? *Public Administration Review* 71(6): 880–892.
- Ødegård, G. & Svagård, V. (2018). Hva motiverer elever til å bli aktive medborger? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18(1), 24–46.
- Åkre C (2021) Hva er galt med Mortensrud? *Nordstrands Blad*, 4. november.

Sluttnoter

- 1 Slik kommer du med innspill til byutviklingsplaner: <https://www.oslo.kommune.no/byutvikling/hvordan-kan-du-medvirke-i-byutviklingen/hvordan-kommer-du-med-innspill/#gref>
- 2 Les mer om reguleringsplaner her: <https://www.oslo.kommune.no/plan-bygg-og-eiendom/planforslag-og-planendring/hva-er-en-reguleringsplan/#gref>
- 3 Hagen & Andersen (2021), <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>
- 4 Se Hagen et al. (2023b) for mer om manglende tilbakemelding når ungdom medvirker i egen kommune.
- 5 <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsprosjekter/ungdomsmedvirkning>
- 6 Se kommunens nettside for Mortensrudprosjekte: <https://www.oslo.kommune.no/slik-bygger-vi-oslo/mortensrudprosjektet/#gref>
- 7 Byråden ga UDE denne føringen etter vedtak i Bystyret. Det var utdanningsutvalget med utvalgsleder Frode Jacobsen (AP) som fremmet vedtaket med denne nøyaktige formuleringen, i bystyresak 2017/195.
- 8 Walker, Avellaneda & Berry (2011)
- 9 Cele and van der Burgt (2015)
- 10 Cele and van der Burgt (2015)
- 11 Tisdall (2008)
- 12 Walker, Avellaneda & Berry (2011)
- 13 Khakee & Barbanente (2003)
- 14 «å bidra med relevant kunnskap om og synspunkter på områder under plan- og prosjektutvikling» (PBE 2019).
- 15 Hagen et al. (2023b)
- 16 «gi økt forutsigbarhet gjennom å få fram potensielle konflikter på et tidlig stadium, slik at de kan avklares og bidra til økt effektivitet og legitimitet i planprosessene» (Ot.prp. nr. 32 (2007–2008)).
- 17 Hagen et al. (2016)
- 18 Fra Handlingsplan for medvirkning 2019–2020 for Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune.
- 19 Ot.prp. nr. 32 (2007–2008)
- 20 «planmyndigheten sørger for en åpen, bred og tilgjengelig medvirkning gjennom planprosessen, og at den omfatter lokalsamfunnet og skaper grunnlag for dialog med organiserte og uorganiserte interesser» (Ot.prp. nr. 32 (2007–2008)) (hentet fra Kommunerevisjonen 2019, s. 11).
- 21 «... en statisk plan-prosedyre vil i seg selv være motsigende til å få integrert nye verdier og aktører i planleggingen» (Cele & van der Burgt 2015:17, egen oversettelse).
- 22 Nyström & Tonell (2012).
- 23 Cinar et al. (2019)
- 24 Cinar et al. (2019)
- 25 Pietrobargo (2012)
- 26 Aagaard (2012)
- 27 Termeer (2009)
- 28 Cinar et al. (2019:273)
- 29 Vedtak i Oslo bystyre 21.06.2017 (sak 195): «Bystyret ønsker at Oslo kommune skal være en foregangskommune på medvirkningsprosesser og ber byrådet legge denne målsettingen til grunn for sitt arbeid.»
- 30 Myklebust & Schütz (2014).
- 31 Noen ganger er loven og §5.1 eksplisitt nevnt, f.eks. Plan- og bygningsetaten, (2019).
- 32 Side 4 i Røed (2018).
- 33 Blant annet s. 4 i Furset (2019).
- 34 Side 160 i Fiskaa, H. (2005).
- 35 Side 4 i Plan- og bygningsetaten, (2019).
- 36 Side 4 i Byrådsavdeling for finans, (2020).
- 37 Side 2 i Byrådsavdeling for finans, (2020).
- 38 Side 10 i Knudtzon (2018b).
- 39 NOU 2001:7: 130
- 40 Side 10 i Knudtzon (2018b). Andersen, Skrede & Breistrand (2022).
- 41 Side 14–15 i Hagen & Andersen (2021).
- 42 Lov om folkehelsearbeid – folkehelseloven
- 43 Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker – forvaltningsloven
- 44 Lov om kommuner og fylkeskommuner – kommuneloven
- 45 Her bygger vi videre på Rosten et al (2021).
- 46 Se Hagen et al. (2023a) for en beskrivelse av ressursgruppa i Mortensrudprosjektet og aktivitetene som ble gjennomført i perioden januar 2020–juni 2022.

47 Her finner du de ulike kompetansemål og læreplaner for norsk skole: <https://sokeresultat.udir.no/finn-lareplan.html>
 48 Biesta (2006)
 49 Sætra & Stray (2019)
 50 Sætra & Stray (2019:26)
 51 Dewey (2011)
 52 Biesta (2006)
 53 Westheimer & Kane (2004) i Sætra & Stray (2019:31).
 54 Ødegård & Svagård (2018)
 55 Peterson et al. (2008)
 56 McMillan & Chavis (1986:9): "a feeling that members have of belonging, a feeling that members matter to one another and to the group, and a shared faith that members' needs will be met through their commitment to be together."
 57 Procentese & Gatti (2019)
 58 Doolittle & Faul (2013)
 59 Westheimer & Kane (2004)
 60 Overordnet del av læreplanen, s. 11.
 61 Ombudsman for Children (2008)
 62 Side 94 i Justvik (2017).
 63 Warren (2009)
 64 Røiseland & Vabo (2020)
 65 Hagen & Lorenzen (2021:150)
 66 Ifølge Mansfield et al. (2021) blir ikke barn og unge involvert for å gjøre medvirkningen mindre kjedelig eller mer engasjerende.
 67 Bason (2010), Hartley (2005), Hess & Adams (2007), Bommert (2010), Sørensen & Torfing (2011)
 68 Hagen & Lorenzen (2021)
 69 Brattbakk et al. (2017)
 70 Se Hagen et al. (2023b)
 71 Se Hagen et al. (2023a) for en beskrivelse av hvordan vi bruker verktøyet Medvirkningsrommet.
 72 Amabile (1983)
 73 Carlsen et al. (2012)
 74 Dewey (1910), Hagen (2011), Carlsen et al. (2012)
 75 Brody, Godschalk & Burby (2003)
 76 Dahlgren, Linderud & Schreiner (2021), Fiskaa (2005), Oslo Senterparti (2018)
 77 de Graaf, van Hulst & Michels (2015), Staven, Andersen & Dalseide (2019)
 78 Andersen (2001b), Andersen (2001a), Andersen (2008), Andersen (2016a), Andersen (2016b), Andersen (2022a), Staven (2021)
 79 Se Andersen & Skrede (2021), Andersen & Skrede (2022). Selv om Jones (2015) altså sier at ungdomshusene er en suksess, så er det påstander og ikke vist gjennom empirisk materiale eller data på bruk, oppfatninger om huset, hva de som bruker det tenker, hvem som eventuelt ikke tar det i bruk osv. Det å evaluere effekter, betinger et annet forskningsdesign enn det Jones (2015) har anlagt.
 80 Se f.eks. Bratseth & Sletner (2022).
 81 Andersen (2011)
 82 Medved (2017), Medved (2018), Hanssen (2021)
 83 Side 55 i Hanssen (2021)
 84 Carlsen et al. (2012)
 85 Hagen et al. (2023a)
 86 Se oppsummering fra informasjonsmøte i bydelen 6. desember 2021: <https://www.oslo.kommune.no/slik-bygger-vi-oslo/mortensrudprosjektet/#gref>
 87 Waddington et al. (2019)
 88 Cele & van der Burgt (2015)
 89 Tisdall (2008)
 90 Hagen & Tolstad (2019), Sawyer & DeZutter (2009)
 91 Andersen, Nygaard, Dalseide, et al. (2018)
 92 Oslo kommune (2018)
 93 Kunnskapsdepartementet (2017)
 94 Skrede & Andersen (2022)
 95 Åkre (2021)
 96 Andersen & Skrede (2021), Mouratidis & Andersen (under publisering), Skrede & Andersen (2022)
 97 NIMBY er en forkortelse for Not In My BackYard.
 98 Sørheim (2021)
 99 Andersen & Skrede (2021), Andersen & Skrede (2022), Harvold (2002), Grant (1994).
 100 Andersen & Røe (2017b)
 101 Se Hagen et al. (2023a)
 102 Hagen & Osuldsen (2021), Rosten, Hagen & Tolstad (2021). Se også Hagen et al. (2023a) for en beskrivelse av verktøyet.
 103 Se Hagen et al. (2023a) for mer om UngSpleis på Holmlia Deichmanske.

104 Hagen et al. (2023a)

105 Se Hagen & Andersen (2021)

106 Carrithers (1992:70), egen oversettelse.

107 Grønn sone beskriver divergerende tenking, rød sone konvergerende tenking. Se Hagen & Tolstad (2019).

108 Guilford (1967), Thompson (2003:99), Benedek et al. (2014), Flaherty (2005), Heilman (2016), Japardi et al. (2018)

109 Hagen & Tolstad (2019), Thompson (2003), Hagen & Lorenzen (2021:160).

110 Hagen & Lorenzen (2021:156–157). Se også Hagen et al. (2023a) for en beskrivelse av verktøyet Assosiasjonskort.

111 Carlsen et al (2012)

112 Japardi et al. (2018)

113 Amabile (1983), (1988), (1996), Borofsky (2001), Coldevin et al. (2018)

114 Hagen & Lorenzen (2021:164)

115 Dalseide (2021). Se også Mack (2015) om hvordan planleggere, arkitekter og forskere var viktige i utformingen og programmeringen av de tidligere svenske ungdomshusene, f.eks., på s. 86: «På midten av 1960-tallet ble et standardisert program for ungdomshus i et boligområde med 9 000 innbyggere definert (...) Det skulle inneholde en ungdomscafé, et rekreasjonsrom [rom for aktiviteter og fornøyelse] ... Forskerne trakk opp noen retningslinjer for interiørdesign».

116 Oslo kommune har opprettet et råd for byarkitektur, dette rådet har ikke deltatt på møtene om Mortensrud, men den 18. januar 2022 hadde rådet et møte der Plan- og bygningsetaten informerte om Mortensrud-planene. Som det fremkommer av referatet, så kom Rådet med til dels sterk fagkritikk av de foreliggende planene.

117 Hauken (2020)

118 Side 98 i Hanssen (2018).

119 Side 42 i Knudtzon (2019).

120 Side 42 i Knudtzon (2019).

121 Hagen & Lorenzen (2021:164–165)

122 Avolio et al., (1999), Carlsen et al. (2012b), Cooper & Sosik (2011), Isen et al. (1987)

123 Bern & Røe (2022)

124 FN (2009)

125 FN (2009), s. 31.

126 Cele and van der Burgt (2015)

127 Hagen & Tolstad (2019), Hagen & Lorenzen (2021:151)

128 Dette eksempelet er tatt fra antropologen Fredrik Barth som på en forelesning illustrerte hvordan kultur – her kunnskap – er ulikt fordelt. Altså at vi ikke alle kan eller vet det samme. Fritt etter hukommelsen sa Barth at om han fikk en lekasje, så ville han ringe en rørlegger. Hvis ikke ville problemet vedvare da Barth selv ikke hadde den relevante kunnskapen eller ferdighetene til å fikse problemet. Dagens «moderne» samfunn er jo bygd opp slik: vi har spesialister i langt større grad enn generalister, særlig i yrkeslivet. Det er nok få av oss som vil teste ut samskaping om vi legges inn for en hjerteroperasjon (Andersen & Skrede 2021).

129 Harvold (2002)

130 Se likevel Andersen (2022c), Andersen & Skrede (2021), Andersen & Lorenzen (2021), Dalseide & Andersen (2022), Hagen & Andersen (2021a)

131 Day (1997)

132 Vestby (2021)

133 Hagen & Lorenzen (2021:165)

134 Se Hagen et al. (2023a) for mer om denne medvirkningsprosessen.

135 Grant (1994)

136 For et illustrerende tilfelle fra Oslo, se Brage (2022). I hvilken grad denne påståtte medvirkningsfrustrasjonen kan ses i sammenheng med det som synes å være en økning i antall innspillsforespørsler fra forskere, private selskaper og andre som sender ut spørreundersøkelser/ber om våre meninger/«opplevelser» med mer, er et åpent spørsmål.

137 Andersen, Nygaard, Dalseide et al. (2018)

138 Side 90 i Andersen, Nygaard, Dalseide et al. (2018).

139 F.eks. s. 58 i Hanssen (2021).

140 Brage (2022).

141 Se også Freeman, Nairn & Sligo (2003), Yang & Pandey (2011), Bickerstaff & Walker (2005), Silverman, Taylor, Yin et al. (2020), Brody, Godschalk & Burby (2003).

142 Hagen et al. (2023a)

143 Klausen et al. (2013)

144 Rosten et al. (2021)

145 Mawn et al. (2016)

146 Rosten et al. (2021)

147 Eriksen (2010)

148 Christie (1982)

149 Gluckman (1955/1967)

150 Hagen et al. (2023a)

151 Plan- og bygningsetaten (2019:14)

152 Hagen et al. (2023a)

153 Rosten et al. (2021)

- 154 Hagen et al. (2021)
- 155 Geertz (1973/1993)
- 156 Kommunerevisjonen (2019)
- 157 Knudtzon (2018a:12)
- 158 Se Hart (1992), (2008).
- 159 Se veilederen for medvirkning i innsendte reguleringsplaner, fra Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune <https://www.kommunalteknikk.no/medvirkning-i-innsendte-reguleringsplaner.6275917-297922.html>
- 160 Les mer om hvordan vi jobbet med dette på Lofsrud skole i Hagen et al. (2023a).
- 161 Rosten et al. (2021), Klausen et al. (2013)
- 162 Cele & van der Burgt (2015)
- 163 Shier (2006)
- 164 Shier (2006)
- 165 Jamboard er et gratis google-verktøy, der man kan jobbe samtidig i «slides» med post-its, bilder og tekst.
- 166 Lane (2005)
- 167 Bern & Røe (2022:2)
- 168 Bern & Røe (2022:2)
- 169 Se Alves et al. (2023) for en populærvitenskapelig artikkel som diskuterer dette samarbeidet med elevene på Lofsrud.
- 170 Staven, Andersen & Dalseide (2019), Tolstad, Hagen & Andersen (2017), Hagen & Andersen (2021b)
- 171 Heinrich & Million (2016)
- 172 Andersen (2019)
- 173 Andersen (2001a), Small (2004).
- 174 Denne medvirkningsprosessen ble evaluert av Staven, se Staven et al. (2019).
- 175 Side 124 i Knudtzon, L.C. (2018a).
- 176 Nibr & TØI (1980:24)
- 177 Oslo kommune (2020). Samtidig fremhever SUR at det ikke er hensiktsmessig dersom man kun ender opp med ungdom som ikke er oppriktig engasjert, men møter opp av andre grunner, og dermed tar plassen til de som møter opp for faktisk å si sin mening.
- 178 Feks. Andrews & Antonsen (2019).
- 179 Andersen, Ander & Skrede (2021).
- 180 Knudtzon (2019).
- 181 Side 52-52 i Design og arkitektur Norge (2021).
- 182 Andersen & Skrede (2021), Andersen & Skrede (2022).
- 183 Engerbakk (2021)
- 184 Engerbakk (2021), Hagen et al, (2023a)

HVA ER BESTEMT?

HVORFOR GJØR VI DETTE?

HVA KAN
IKKE REDES

HVORFOR
SKAL UNGDOM
MEDIASERES?

HVILKE AKTØRER ER
INVOLVERT?

HVA ER USIKKERT?

HVEN MÅ
TAS HENSIN

HVA KAN
UNGDOM
PÅVIRKE?

UNGDOMMENS
MEDVIRKNINGS-
ROM

Hva er viktig for medvirkerne?

Hvilke forslag
ligger utenfor
planens budsjett og fremdrift?

Hvem andre kan
ta imot disse forslagene?

Hvilke forslag
ligger innenfor
planens budsjett og fremdrift?

Hvordan følger vi opp
medvirkningsinspillene?

POSTADRESSE:

Arbeidsforskningsinstituttet AFI
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggata 26
Postboks 4, St. Olavs Plass
0130 Oslo

E-POST:

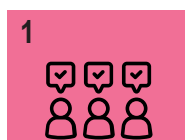
postmottak-afi@oslomet.no

NETTSIDER:

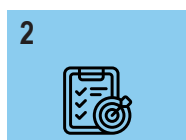
oslomet.no/om/afi

oda.oslomet.no (publikasjonsarkiv)

20
suksess-
kriterier for
medvirkning

FELLES FORSTÅELSE

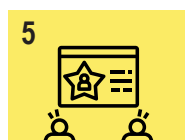
VIS FORVENTNINGER

RELEVANT FOR ALLE

BRUKE SKOLEFAG

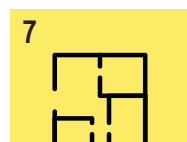

IDEAL VS. VIRKELIGHET

KUNNSKAP SOM VARER

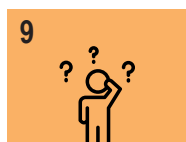
Medvirkningskompetanse

FINNE MULIGHETSROM

BYGGE MOTIVASJON

UTFORDRE SANNHETER

BLI BEVISST PÅ MAKT

GJØRE DET GØY!

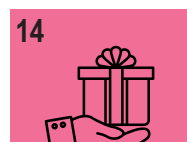

KREATIV STØTTE

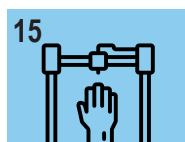

SKAPE TILLIT

Medvirkningsrommet

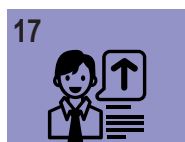
MOTTAKERS ANSVAR

GJØRE IDEER SYNLIGE

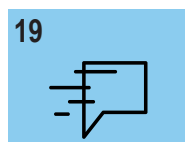
BYGGE RELASJONER

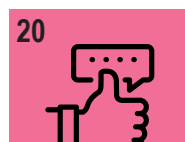
SIKRE SPORBARHET

GODE OVERSETTERE

RASK RESPONS

MELDE TILBAKE

Medvirkningsmottaket